

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Andrius Borzenko

EUROPOS SAJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS
SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS: LIETUVOS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. Dr. Algis Junevičius

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

EUROPOS SĄJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS
SISTEMOS ĮGYVENDINIMAS: LIETUVOS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešasis administravimas (kodas 6211LX040)

Vadovas

(parašas) Prof. Dr. Algis Junevičius
(data)

Recenzentas

(parašas) Doc. E. Gaulė
(data)

Projektą atliko

(parašas) Andrius Borzenko
(data)

KAUNAS, 2019

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Andrius Borzenko

(Studento vardas, pavardė)

Viešasis administravimas (kodas 6211LX040)

(Studijų programa, kodas)

Baigiamojo projekto „Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimas: Lietuvos atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 19 m. sausio 07 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Andrius Borzenko**, baigiamasis projektas tema „Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimas: Lietuvos atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Borzenko, Andrius. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimas: Lietuvos atvejis. *Magistro* baigiamasis projektas / vadovas prof. dr. Algis Junevičius; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): L 07

Reikšminiai žodžiai: *finansų rinkų priežiūra, finansų rinkos priežiūros įgyvendinimas, Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimas*

Kaunas, 2019. 73 puslapiai.

SANTRAUKA

Pastaruoju metu finansų rinkų priežiūra yra viena svarbiausių temų Europos Sąjungos darbotvarkėje. Finansų rinkų priežiūra Europos Sąjungoje pasižymi sudėtinga teisine bei institucine struktūra, o jos įgyvendinimas yra kompleksinis procesas apimantis įvairius ekonominius bei viešojo administravimo aspektus. Finansinių rinkų priežiūra pagal nusistovėjusią Europos Sąjungos praktiką buvo matoma kaip valstybinių narių kompetencija. Iki finansų krizės valstybės narės savarankiškai organizavo bei vykdė finansų rinkos priežiūrą, dažniausiai atsižvelgdamos į finansų rinkos tendencijas. Didžiausias impulsas finansų rinkų priežiūrai buvo duotas smogus 2008 m. finansinei krizei po kurios buvo sukurti pagrindiniai Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos elementai. Šių elementų įgyvendinimas tapo viena svarbiausių Lietuvos finansų rinkos priežiūros užduočių. Todėl tyrime keliamą problema - kaip užtikrinti veiksmingą Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje? Projekto tikslas - išanalizuoti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Tikslui pasiekti keliami trys uždaviniai: 1) Apibrėžti pagrindinius finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo teorinius aspektus; 2) Išanalizuoti ES finansų rinkos priežiūros sistemos teisinius ir institucinius mechanizmus; 3) Identifikuoti ES finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje problemas. Tyrimo objektas - Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistema. Teorinės analizės metu išaiškėjo jog viešosios politikos priemonių naudą įtakoja ne tik jos turinys, tačiau ir įgyvendinimo specifika. Kalbant apie finansų rinkos priežiūros teorinius aspektus identifikuotos pagrindinės trys pagrindinės finansų rinkos priežiūros kaip viešosios politikos krypties prielaidos – vartotojų apsauga, finansų rinkos stabilumas ir monopolijų formavimosi užkardymas. Nagrinėjant finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo teorinius aspektus atskleista, jog institucinė finansų rinkos priežiūra gali būti išskiriama į dvejus elementus – makroprudencinę bei mikroprudencinę finansų rinkos priežiūrą. Galima teigti, jog buvo atskleisti abiejų šių finansų rinkos priežiūros elementų trūkumai. Makroprudencinei priežiūrai nebuvo suteikiamas pakankamas prioritetas, tuo tarpu mikroprudencinėje priežiūroje dominavęs sektorinis finansų rinkos priežiūros institucijos modelis prarado savo aktualumą. 2008 m. finansinė krizė parodė Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos nepakankamumą ir didesnę integracijos poreikį. Europos Sąjungos lygiu sukurti nauji teisiniai bei instituciniai finansų rinkos priežiūros mechanizmai. Europos Sąjungos finansų rinkos institucinė sistema (EFPI) apima makroprudencinės ir mikroprudencinės priežiūros politikos įgyvendinimą, tačiau atskleista jog norint gerų EFPI rezultatų jos institucijoms turėtų būti suteikta daugiau ir platesnių teisiškai privalomų finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo priemonių. Bankų sąjunga yra didelio kompleksiskumo iš išskirtinės svarbos Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros teisinių priemonių rinkinys deleguojantis didelę dalį suverenių nacionalinių priežiūros institucijų funkcijų Europos Centriniam Bankui, kuris įgijo plačius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros vykdymo įgaliojimus. Žvelgiant į atliktą kokybinį tyrimą bei dokumentų analizę, galima teigti, kad Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimas Lietuvoje turi aiškiai apibrėžiamų problemų, kurios nesunkiai atskleidžiamos atliekant net nedidelės apimties kokybinį tyrimą. Kaip problemos buvo įvardintos ES finansų rinkos priežiūros priemonių veikimo jurisdikcijos ribotumas, finansinė našta bei administracinė našta ir informacijos trūkumas. Šios problemos yra žinomos, ilgalaikės ir aktualios.

Borzenko, Andrius. *Implementation of European Union Financial Supervision System: Case Study of Lithuania*. Master thesis in Public Administration / Thesis supervisor Prof. dr. Algis Junevičius. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: L 07

Keywords: financial market supervision, implementation of financial market supervision, Implementation of European Union financial supervision system

Kaunas, 2019. 73 p.

SUMMARY

Lately financial supervision was at the forefront of the agenda of European Union. Financial market supervision in the European Union has a complex legal and institutional framework and its implementation is a complex process involving various aspects of economics and public administration. Historically financial supervision was an object of European Union members states. Prior to the financial crisis member states organized financial supervision on their own, mostly according to tendencies of the financial markets. The biggest impulse to financial market supervision was the financial crisis of 2008, after which the most important elements of European Union financial supervision system were created. The implementation of these elements became the main objective of Lithuanias financial supervision system. Because of this the problem of the research is – How to ensure effective implementation of European Union financial supervision system in Lithuania? The aim of the research is to analyze the implementation of European Union financial supervision system. The aim is achieved by three objectives: 1) Define the main theoretical aspects of financial market supervision policy implementation; 2) Analyze European Union financial market supervision system legal and institutional mechanisms; 3) Identify European Union financial supervision system implementation problems in Lithuania. The object of the research is European Union financial supervision system. During the theoretical analysis it came to light that benefits public policy instruments are defined not only by its contents but its implementation specifics. Main three preconditions of financial market supervision were identified – consumer protection, financial market stability and monopoly formation interruption. By analyzing theoretical aspects of financial market supervision implementation it was revealed that financial market supervision can be separated into two elements – microprudential and macroprudential supervision and both shortcomings of these elements were revealed. Macroprudential supervision was not given needed priority, and sectoral supervision model which dominated microprudential supervision was outdated. Financial crisis of 2008 revealed the shortcomings of European Union financial supervision system of that time and need for more integration. New legal and institutional mechanisms were created in the European Union. European system of financial supervision (ESFS) addresses both macroprudential and microprudential supervision policy but it was revealed that they need more and broader legally binding instruments. Banking Union is an important but complex set of European Union financial supervision legal instruments which delegates a number of sovereign financial supervision rights from national financial supervision to the European Central Bank, which obtained a broad financial market supervision mandate. Analyzing the qualitative research and documents analysis it can be noted that implementation of European Union financial supervision system in Lithuania has problems that can be clearly defined and can be easily revealed by performing a research of even a small scale. Problems noted were the limited jurisdiction of European Union financial supervision system, financial and administration burdens associated with the system and lack of information. These problems are known, actual and longstanding.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	7
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	8
ĮVADAS.....	9
1. FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1. Viešosios politikos samprata ir ypatumai	12
1.2. Viešosios politikos įgyvendinimas ir jo modeliai.....	16
1.3. Finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo ypatumai.....	19
2. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS ĮGYVENDINIMO TEISINIS REGULIAVIMAS IR INSTITUCINĖ STRUKTŪRA.....	27
2.1. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo teisiniai aspektai.....	27
2.2. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos institucinė struktūra	33
2.3. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo prioritetai ir reguliavimas Lietuvoje	39
3. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE NUOMONĖS TYRIMAS	45
3.1. Tyrimo metodika	45
3.2. Interviu tyrimo rezultatų analizė.....	48
3.3. Dokumentų tyrimo rezultatų analizė	59
IŠVADOS	66
REKOMENDACIJOS	68
LITERATŪRA	69
PRIEDAI	75

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Viešosios politikos apibrėžimai (sudaryta darbo autoriaus)	12
2 lentelė. Viešosios politikos dalyvių klasifikacija (Howlett, 2009).....	14
3 lentelė. Viešosios politikos įgyvendinimo instrumentai (Raipa, 2001).....	17
4 lentelė. Lamfalussy procesas (Casu ir kt., 2006).....	27
5 lentelė. Intervijų klausimų grupių aprašymas	48
6 lentelė. Respondentų socialiniai aspektai ir atstovaujama institucija	50
7 lentelė. Finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidos	51
8 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priemonių įvardinimas	52
9 lentelė. Požiūris į Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaką Lietuvos finansų rinkai.....	54
10 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo Lietuvoje problematika	55
11 lentelė. Didesnės Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracijos vertinimas.....	57
12 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimo reikalingumas	58

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Viešosios politikos bruožai (Birkland, 2005)	13
2 pav. Finansų rinkų struktūra (Zaleckienė, 2012).....	20
4 pav. Lamfalussy proceso pirmo lygio struktūriniai teisės aktai (sudaryta darbo autoriaus)	28
5 pav. Basel II struktūra (De Nederlandsche Bank, 2003).....	29
6 pav. J. Larosiere Europos Sąjungos finansų priežiūros sistemos modelis	30
7 pav. Funkcijų pasiskirstymas SSM (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016).....	32
8 pav. Europos finansų priežiūros institucijų sistema (Balčiūnas, 2014).....	34
9 pav. Lietuvos banko prižiūrima finansų rinka (Lietuvos Bankas, 2018a)	60
10 pav. Anticiklinio kapitalo rezervo nustatymo principai (Lietuvos bankas, 2018g).....	61
11 pav. Ginčai pagal finansų rinkos dalyvį (Lietuvos bankas, 2018h)	62

IVADAS

Nuo pat savo susikūrimo atomazgų Europos Sąjunga plėtojo vis gilesnės integracijos idėją, kuri savaime turėjo padėti įgyvendinti vieną pagrindinių Europos Sąjungos išsikeltų tikslų – suformuoti bendrą funkcionuojančią vieningą rinką. Būtent gilesnė integracija dažnai tapdavo geriausiu problemų sprendimu visai Europos Sąjungai susiduriant su sunkumais. Bendros rinkos idėja grįsta laisvu prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimu. Natūralu, jog funkcionuojant tokiam rinkos modeliui šalių *inter alia* ekonominiai bei finansiniai ryšiai tampa persipynę, formuojasi tarptautinės įstaigos, tarp jų ir finansinės. Nors laisvos rinkos funkcionavimas yra viena pamatinių Europos Sąjungos vertybių, kuri neabejotinai sukuria didžiulę naudą valstybėms narėms, tačiau patirtis rodo jog toks finansinių ryšių glaudumas gali būti pavojingas. Finansinių rinkų priežiūra pagal nusistovėjusią Europos Sąjungos praktiką buvo matoma kaip valstybinių narių kompetencija. Iki finansų krizės valstybės narės savarankiškai organizavo bei vykdė finansų rinkos priežiūrą, dažniausiai atsižvelgdamos į finansų rinkos tendencijas. Vyraujant finansų rinkos liberalizavimo tendencijoms dauguma šalių narių pradėjo taikyti integruotą finansų rinkos priežiūros modelį, kadangi anksčiau plačiai paplitęs sektorinis modelis dėl finansų rinkos fragmentacijos nykimo prarado aktualumą. Nors 21-ojo amžiaus pradžioje Europos Sąjungos lygiu buvo imtasi iniciatyvų kurti bendrus reguliavimo mechanizmus, tačiau tikroji reformų banga prasidėjo smogus finansinei krizei, kuri aiškiai parodė jog Europos Sąjungos bankų sistema nėra apsaugota nuo sukretimų. Finansų krizės metu siekdamos išvengti plataus masto bankų sistemos žlugimo Europos vyriausybės ėmė gelbėti savo šalyse veikiančius bankus teikdamos beprecedentę paramą. Nuo finansų krizės pradžios tokiai paramai buvo skirta 1,6 trln. Eurų. Naujieji Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos mechanizmai sukurti siekiant apsaugoti rinkas nuo panašių atvejų ateityje, o jiems atsitikus pertvarkyti finansines institucijas iš jų pačių įmokų apsaugant mokesčių mokėtojus nuo papildomos naštos. Siekiant įvertinti minėtų mechanizmų pakankamumą būtina analizuoti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo ypatumus.

Aktualumas. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros tema mokslinėje literatūroje nėra nagrinėjama plačiai, ypatingai stinga informacijos lietuvių kalba. Finansų rinkos priežiūrą nagrinėjo L. Balčiūnas, V. Šenavičius, T. Talutis. Lietuvių autoriai taip pat nagrinėjo atskirus finansų rinkos priežiūros elementus. Ž. M. Vaicekauskaitė, A. Junevičius, M. Puidokas nagrinėjo bankų sąjungos aspektus, taip pat A. Junevičius bei M. Puidokas nagrinėjo institucinę Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros mechanizmų kaitą. Užsienio mokslinėje literatūroje tema aptariama plačiau – apie atskirus jos elementus rašė C. Goodhart apie finansų rinkos reguliavimo tikslus, T. Besley, K. Dowd, G.J. Bentson, G.G. Kaufman, C.R. Merton, D. T. Llewelyn apie finansų rinkos priežiūros teorinius aspektus, J. Vinals apie makro rizikos ribojimo priemones, E. Wymeersch, C. Briault, D. Knott, M. Cihak apie atskirus priežiūros modelių elementus. K. Alexander, K. Whelan rašė apie atskirus naujai sukurtų Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros mechanizmų elementus. Taigi vertinant didelį kiekį atskirų mokslinių

darbų, kyla poreikis analizuoti ir pilnai atskleisti Europos finansų rinkos priežiūros sistemą ir jos funkcionavimo ypatumus, išnagrinėti naujai sukurtus bendrus Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros teisinius mechanizmus ir jų įtaką šalių narių, o ypač Lietuvos finansų rinkos priežiūros funkcionavimui. Darbe siekiama sistemiškai išanalizuoti pagrindinius finansų rinkos reguliavimo teorinius aspektus, Europos Sąjungos finansų rinkos teisinį mechanizmą bei atlikti Lietuvos finansų rinkos priežiūros analizę.

Nors Europos Sąjungoje bendroji rinka gyvuoja jau eilę metų, tačiau ji galimas gilios finansinių institucijų integracijos grėsmes realiai atsižvelgta tik smogus finansų krizei. Integruotus finansų rinkos priežiūros modelius taikančioms šalims nepavykus susitvarkyti su krize kilo virš valstybinio finansų rinkos reguliavimo iniciatyvos, kurių formavimasis tęsiasi iki šiol. Darbas aktualus dėl šiuo metu vis dar vykstančių finansų rinkos priežiūros procesų, įgyvendinant Europos Sąjungos tikslus ir siekiant tolimesnės integracijos. Įvertinant naujų finansų rinkos priežiūros reguliavimo iniciatyvų Europos Sąjungos lygiu kiekį ir naujumą, galima teigti jog darbas aktualus, o nagrinėjamos problemos įneš naujumo į Lietuvos mokslinės literatūros terpę.

Tyrimo objektas – Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistema.

Tikslas – išanalizuoti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą.

Problema – kaip užtikrinti veiksmingą Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje?

Uždaviniai:

1. Apibrėžti pagrindinius finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo teorinius aspektus;
2. Išanalizuoti ES finansų rinkos priežiūros sistemos teisinius ir institucinius mechanizmus;
3. Identifikuoti ES finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje problemas.

Darbe taikyti metodai: mokslinės literatūros, teisės dokumentų ir kitų šaltinių analizė, abstrakcija, apibendrinimas, lyginimo metodas. Taikytais mokslinės literatūros ir šaltinių analizės metodais išanalizuoti finansų rinkos priežiūros teoriniai aspektai. Analizuojant norminius teisės aktus ir strateginius dokumentus nagrinėtas Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos teisiniai ir instituciniai mechanizmai. Abstrakcija atskleidžiami esminiai teorinės medžiagos bruožai. Apibendrinimas taikomas surinktų duomenų apibendrinimui pateikti. Empirinis tyrimas atliktas naudojant kokybinio tyrimo metodą, jo metu gauti duomenys yra surinkti atlikus struktūruotą interviu. Interviu metu gauti duomenys analizuojami naudojant turinio analizės duomenų interpretavimo metodą.

Darbo struktūra – darbas susideda iš įvado, trijų skyrių, išvadų ir rekomendacijų. *Pirmoje darbo* dalyje pristatomi viešosios politikos pagrindai – viešosios politikos samprata, jos dalyviai, ciklas, viešosios politikos įgyvendinimo teoriniai aspektai, pagrindiniai finansų rinkos priežiūros teoriniai aspektai. *Antroje darbo* dalyje analizuojama Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos teisinė

bei institucinė struktūra. *Trečiojoje darbo dalyje* pateikiama atlikto empirinio tyrimo metu surinkta duomenų analizė, aprašoma tyrimo atlikimo metodika, pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

1. FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS TEORINIAI ASPEKTAI

Skyriuje analizuojant mokslinę literatūrą pristatomi viešosios politikos pagrindai – viešosios politikos samprata, jos dalyviai, ciklas, nagrinėjami viešosios politikos įgyvendinimo teoriniai aspektai, pristatomi pagrindiniai finansų rinkos priežiūros teoriniai aspektai, priežiūros modeliai, finansinės priežiūros įgyvendinimo principai.

1.1. Viešosios politikos samprata ir ypatumai

Siekiant tinkamai atskleisti magistro darbo tikslą, visų pirma, reikalingi analizuojamos temos teoriniai pagrindai. Viešoji politika kaip disciplina pradėjo populiarėti maždaug 1960-aisiais inkorporuodama elementus iš kitų socialinių mokslų disciplinų tokių kaip ekonomika, sociologija ir politikos mokslai. Viešajai politikai kaip mokslinių tyrimų sričiai per pastaruosius 3-4 dešimtmečius skiriama nemažai dėmesio. Pasak A. Raipos (2002), viešosios politikos istorinės šaknys, kaip definicijos ir kaip praktikos, yra gilios: ji nuo seno siejama su administracinės valdžios vadovavimu viešiesiems reikalams. Vieningo viešosios politikos sampratos apibrėžimo mokslinėje literatūroje nepateikiama, todėl vyrauja sampratų įvairovė. Nors šios sampratos kiek skiriasi viena nuo kitos, tačiau galima pastebėti, kad dažnai jas jungia pagrindinės kategorijos ir apibrėžimai (žr. 1 lentelę). Bendriausia prasme viešoji politika gali būti suprantama kaip visuomenės problemų sprendimo procesas (Furman, Šerikova, 2007).

1 lentelė. Viešosios politikos apibrėžimai (sudaryta darbo autoriaus)

Viešosios politikos apibrėžimas	Autorius
Viešoji politika yra valdžios veiksmų rezultatas, nepaisant to ar ji veikia tiesiogiai ar per patikėtinius, kadangi tai įtakoja piliečių gyvenimą.	Furman, Šerikova (2007)
Viešoji politika – platus problemų, socialinių procesų, vertybių bei institucijų kontekstas, kuriame vyksta politinis procesas ir jo analizė.	Parsons (2001)
Viešoji politika - kryptinga veikla, kuria siekiama konkretaus rezultato.	Kavoliūnaitė-Ragauskienė (2011)
Viešoji politika - tvari ir kryptinga veikla, kuri yra naudinga visuomenei	Presniakovaitė (2018)
Viešoji politika yra vieno asmens, grupės ar vyriausybės veiksmai skirti realizuoti konkretų tikslą.	Friedrich (1963)
Viešoji politika yra valstybės valios išraiška valdžios veikla ir tos veiklos priežastys, sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo motyvacija.	Raipa (2002)
Viešosios politikos veiklos padariniai yra susiję su gyvybiškai svarbiais visuomenės ir konkrečių individų poreikiais	Bučinskas ir kt. (2012)
Viešoji politika yra veikla, vykdoma visuomenės vardu su tikslu pasiekti norimų rezultatų, kurie turi teigiamos ir palankios naudos visuomenei.	Birkland (2005)
Viešoji politika yra pakankamai stabilus, tikslingas veiksmų vykdymas, kurį prižiūri suinteresuotas subjektas arba subjektų ratas	Anderson (2002)

Kaip matyti pagal pateiktą lentelę, viešoji politika gali būti suprantama kaip valdžios veiksmai (Friedrich, 1963; Anderson, 2002) ar veiksmų rezultatas (Furman, Šerikova, 2007); kryptinga veikla (Raipa, 2002; Birkland, 2005; Kavoliūnaitė-Ragauskienė, 2011; Presniakovaitė, 2018); problemų, socialinių procesų, vertybių bei institucijų kontekstas (Parsons, 2001). Viešoji politika vykdoma kryptingai bei stabiliai (Anderson, 2002; Kavoliūnaitė-Ragauskienė, 2011; Presniakovaitė, 2018) ir yra siejama su tam tikru poveikiu visuomenei – jos priimami sprendimai, sukelia palankius arba nepalankius padarinius/rezultatus (Birkland, 2005; Kavoliūnaitė-Ragauskienė, 2011; Bučinskas ir kt., 2012; Presniakovaitė, 2018). Sampratų analizė bendriausia prasme atskleidžia, kad viešoji politika yra įrankis skirtas sukurti gerovę visuomenei. Tai reiškia, kad viešoji politika gali skirtis savo mastu ir svarba tačiau jos pozityvūs ar negatyvūs padariniai įtakoja, be kita ko, visuomenės politinį, socialinį ar ekonominį gyvenimą. Pažymėtina, kad kryptingą viešosios politikos veiklą prižiūri suinteresuotas subjektas arba subjektų ratas (Anderson, 2002), o ji yra įgyvendinama tiesiogiai ar per patikėtinius (Furman, Šerikova, 2007). Taigi, viešoji politika yra kryptinga veikla valdžios veikla, kuri yra įgyvendinama tiesiogiai arba per patikėtinius siekiant konkretaus tikslo, o šios veiklos padariniai veikia visuomenės politinį, socialinį ar ekonominį gyvenimą. Tačiau, kaip nurodo A.Raipa (2002), nors „viešoji politika privalo turėti strateginę, pagrindinę veiklos kryptį“, viešoji politika modernioje visuomenėje nuolat kinta, todėl vykdant viešosios politikos veiklą reikalingos lanksti politinės strategijos įgyvendinimo formų ir metodų įvairovė. Tai reiškia, kad kryptingai vykdoma viešosios politikos veikla negali būti statiška ir privalo nuolat kisti su modernėjančia visuomene bei prisitaikyti kintančios aplinkos.

Viešoji politika kaip konceptas pasižymi tam tikrais požymiais (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Viešosios politikos bruožai (Birkland, 2005)

Kaip matyti pateiktame paveiksle, viešoji politika yra formuojama valdžios (viešoji politika yra konstruojama teisės aktuose); vykdoma visuomenės vardu ir jos labui (viešosios politikos veiklos padariniai tiesiogiai veikia visuomenę); vykdoma viešų ir privačių politikos dalyvių (įstatymų leidėjų, vykdytojų, lobistų ir t.t.). Viešoji politika yra veiksmai, kurių imasi arba nesiima valdžia (valdžia gali būti tiek aktyvi, tiek pasyvi problemų sprendėja), o šie veiksmai yra skirti spręsti visuomenės problemas (Birkland, 2005). Taigi, valstybės valdžia formuoja viešąją politiką, kuri vykdoma visuomenės vardu ir kuri gali būti tiek aktyvi, tiek pasyvi. Viešosios politikos veiksmus, kuriais siekiama spręsti visuomenės problemas, vykdo vieši ir privatūs politikos dalyviai - valdžios organai ir visuomeninio pobūdžio dalyviai (tiek atskiri individai, tiek individų grupės). 2 lentelėje pateikiama viešosios politikos dalyvių klasifikacija.

2 lentelė. Viešosios politikos dalyvių klasifikacija (Howlett, 2009)

Dalyvis	Dalyvio pobūdis
<i>Išrinkti pareigūnai</i>	Dvejopas dalyvavimas - kaip įstatymų leidžiamosios valdžios arba įstatymų vykdomosios valdžios pareigūnas.
<i>Paskirti pareigūnai</i>	Šių pareigūnų funkcija yra padėti įstatymų vykdomajai valdžiai vykdyti savo funkcijas.
<i>Interesų grupės</i>	Didžiausias interesų grupių turimas resursas yra informacija apie socialines problemas, todėl dažnai išrinkti pareigūnai ar biurokratai dažnai be informacijos gaunamos iš interesų grupių negali atlikti savo užduočių.
<i>Tyrimų organizacijos</i>	Šią grupę sudaro mokslo įstaigų tyrėjai ir „Think tank“ ekspertai. Šios organizacijos vykdo tarpdisciplininius mokslinius tyrimus, kuriais siekiama įtakoti viešąją politiką.
<i>Žiniasklaida</i>	Svarbi grandis sujungiant valdžios organus su visuomene

Viešosios politikos dalyviai apima išrinktus ir paskirtus pareigūnus, kurių tiesioginės funkcijos yra viešosios politikos įgyvendinimas; interesų grupes, kurios disponuoja informacija, reikalinga pareigūnams tiesiogiai įgyvendinant savo funkcijas; tyrimų organizacijas, kurios tyrinėja platų politinių problemų spektrą ir viešosios politikos įtakojimo kontekste vykdo plačius ekspertinius tyrimus; ir žiniasklaidą, kuri stipriai įtakoja vyriausybės politikos formavimą bei visuomenę dėl jos problemų ir galimų jų sprendimų.

Viešąją politiką siekiama tam tikrų tikslų, o jos įgyvendinimas turi teigiamų arba neigiamų padarinių konkrečioms visuomenės sritims (ekonomikai, teisei, socialinei apsaugai ir t.t.). S.Pivoro ir K.Presniakovaitės (2016) teigimu, viešosios politikos tyrimuose tradiciškai nagrinėjami viešosios politikos tikslai arba jų sąsajos su įgyvendinimo procesu ir priemonėmis. Kitaip sakant, viešojoji politika kaip veikla yra grindžiama tam tikrais tikslais (Stone, 2004). Šie tikslai yra teisingumas, efektyvumas, saugumas, laisvė:

- *teisingumas*, kuris atspindi vienoje iš pagrindinių viešosios politikos funkcijų - paskirstyme. Siekiant teisingumo kaip tikslo, reikalinga nustatyti, koks paskirstymas yra laikomas teisingu, kokie yra paskirstymo kriterijai ir kaip jie pasirenkami atitinkamoje situacijoje. Paskirstymo kriterijai gali būti tokie kaip rasė, lytis, turtas, socialinė padėtis. Paskirstomieji dalykai kartais būna apčiuopiami (pinigai, mokesčiai, namai) arba mažiau apčiuopiami (šaukimas į kariuomenę, nukentėjimo nuo nusikaltėlių ir pan.) (Stone, 2004).
- *efektyvumas*, kuris gali būti suprantamas kaip tikslas, kuris pasiekiamas mažiausiomis sąnaudomis. Efektyvumas pats savaime nėra tikslas, kadangi jo paskirtis yra norimų tikslų pasiekimas lengviausiu būdu. Efektyvumas yra tuomet, kai įgyvendinant viešąją politiką turimi ištekliai paskirstomi taip, kad būtų galima gauti naudingiausių rezultatus (Stone, 2004).
- *saugumas*, kuris laikytinas viešosios politikos gyvybingumo pagrindu. Saugumo garantavimas suprantamas kaip tam tikrų visuomenės ar jos dalies tam tikrų poreikių (ekonominių, fizinių, psichologinių ir pan.) patenkinimas. Siekiant įgyvendinti saugumo tikslą, viešoji politika turi įvertinti kokį saugumą visuomenei ji gali garantuoti ir kokius poreikius toks saugumas turi patenkinti (Stone, 2004).
- *laisvė*, kuri suvokiama kaip individo teisė veikti nepažeidžiant kitų individų laisvės ir nedarant jiems žalos. Šiuo atveju įgyvendinant viešąją politiką reikalinga nustatyti teisėtus galimus visuomenės narių laisvės apribojimo atvejus, kada visuomeniniams tikslams leistina nusverti individo pasirinkimus (Stone, 2004).

Taigi, viešoji politika siekia vykdyti savo veiklą teisingai ir efektyviai, garantuoti visuomenei saugumą ir tuo pačiu leisti individams laisvai veikti nepažeidžiant kitų visuomenės narių interesų. Šių tikslų pusiausvyra ir jos išlaikymas suponuoja tikslingai veikiančią bei įgyvendinamą viešąją politiką.

Apibendrinant galima teigti, kad viešoji politika yra kryptinga veikla valdžios veikla, kuri yra įgyvendinama tiesiogiai arba per patikėtinius siekiant konkretaus tikslo, o šios veiklos padariniai veikia visuomenės politinį, socialinį ar ekonominį gyvenimą. Tačiau kryptingai vykdoma viešosios politikos veikla negali būti statiška ir privalo nuolat kisti su modernėjančia visuomene bei prisitaikyti kintančios aplinkos. Valstybės valdžia formuoja viešąją politiką, kuri vykdoma visuomenės vardu ir kuri gali būti tiek aktyvi, tiek pasyvi. Viešosios politikos veiksmus, kuriais siekiama spręsti visuomenės problemas, vykdo vieši ir privatūs politikos dalyviai, kurie apima išrinktus ir paskirtus pareigūnus, interesų grupes, tyrimų organizacijas bei žiniasklaidą. Viešoji politika siekia vykdyti savo veiklą teisingai ir efektyviai, garantuoti visuomenei saugumą ir tuo pačiu leisti individams laisvai veikti nepažeidžiant kitų visuomenės narių interesų. Šių tikslų pusiausvyra ir jos išlaikymas suponuoja tikslingai veikiančią bei įgyvendinamą viešąją politiką.

1.2. Viešosios politikos įgyvendinimas ir jo modeliai

Nuo pat savo ištakų 1950-aisiais viešosios politikos analizės disciplina buvo susieta su mintimi, jog viešoji politika yra procesas besiformuojantis per daugelį etapų ir fazių. Kaip jau buvo minėta, viešoji politika yra kryptinga veikla, t.y. ne statiškas, o kintantis procesas. Tai reiškia, kad viešosios politikos įgyvendinimas yra procesas, kurį atskleidžia jo struktūra. Anot A.Raipos (2002), viešosios politikos įgyvendinimo struktūra apima devynis elementus: vertybių paskirstymą; netiesiogines vertybes; resursų perdislokavimą; poveikį, gautą tiesioginių išlaidų dėka; papildomas išlaidas realizuojant viešąsias programas; naudą, gautą apribojimų, licencijų, reguliavimų dėka; simbolines išlaidas viešojoje politikoje; piliečių dalyvavimą; bei nesėkmes viešojoje politikoje. Šiuo atveju reikalinga paminėti ir viešosios politikos ciklą. Viešosios politikos ciklą sistema yra laikoma pavyzdžiu naudojantis kuriuo galima sisteminti ir palyginti politikos kryptis ir jų taikymo modelius.

Nors per laiką ciklą sistemos supratimas ir aiškinimas keitėsi, tačiau dabar sutariama jog viešosios politikos procesą galima išskirstyti į tokius etapus (Dunn, 2006):

1. *Problemos identifikavimas* - procesas kurio metu sprendimų priėmėjai atkreipia dėmesį į tam tikras problemas. Problemos formuojančios darbotvarkę kyla iš įvairių situacijų ir įvairiomis aplinkybėmis, todėl jos turi praeiti sudėtingus procesus prieš jas rimti svarstant priėmimui.
2. *Darbotvarkės nustatymas* - perėjimas nuo įvardintų problemų identifikavimo ir jų viešinimo (ką dažnai atlieka visuomenė ar interesų grupės) iki jų perkėlimo į formalią darbotvarkę;
3. *Politikos formavimas* - identifikuotos problemos ir pasiūlymai įgauna oficialią teisinę formą. Politikos formavimo metu turėtų būti įvardinti iniciatyvos tikslai ir kelios jos įgyvendinimo alternatyvos;
4. *Politikos legitimacija*. Parengti sprendimų alternatyvas reikalinga identifikuoti platų galimų problemos sprendimų spektrą ir sukurti kiekvieną sprendimo būdą atitinkančius politikos įrankius. Tai reiškia jog prie kiekvieno problemos sprendimo būdo reikalinga jį atitinkanti teisėkūros iniciatyva (tai gali būti įvairūs įrankiai pavyzdžiui sankcijos, draudimai, leidimai, dotacijos ir kt.), taip pat reikalinga nustatyti ką tokios priemonės palies bei apibrėžti jų galiojimą laike;
5. *Politikos įgyvendinimas* - administraciniai padaliniai vykdo įvestą politiką. Pagal nustatytos politikos poreikius paskirstomi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai;
6. *Politikos įvertinimas* - įvairios audito ir apskaitos skyriai nustato, ar politiką vykdančios institucijos laikosi politikos įstatyminių reikalavimų ar pasiekia jos tikslus, vertinamas programos efektyvumas;

7. *Politikos koregavimas* - politiką vertinančios institucijos (ar skyriai) praneša atitinkamoms institucijoms, atsakingoms už politikos įgyvendinimą, apie netinkamą politikos įgyvendinimą bei siekia politikos koregavimo;
8. *Politikos tęstinumas* - išsprendus iškeltą visuomenės problemą politiką nėra nutraukiama, bet išsaugojama nukreipiami į naują problemą bei jos tikslus ir uždavinius;
9. *Politikos užbaigimas* - už įvertinimą ir priežiūrą atsakingos institucijos nustato, kad politika ar visa institucija turi būti panaikintos, nes daugiau nebėra reikalinga (Dunn, 2006).

Politikos ciklo modelis teikia racionalią struktūrą, kuri padeda įveikti realybės kompleksumą, o kiekviena stadija turi savo kontekstą, kur galima taikyti skirtingus modelius (Parsons, 2001). Tačiau nors ši politikos formavimo modelių struktūra ir padeda lengviau suprasti patį jos formavimo procesą, tačiau galima teigti jog praktikoje politiniai sprendimai priimami nebūtinai laikantis šių etapų. Dažnai praktikoje keli etapai vykdomi vienu metu.

Vienas iš svarbiausių etapų viešosios politikos cikle yra politikos įgyvendinimas. Pasak Schofield ir Sausman (2004), viešosios politikos įgyvendinimas gali būti apibūdintas kaip viešojo administravimo, organizacijų teorijos, viešojo valdymo ir politikos mokslų darinys. Tai yra kintantis procesas, kuriame dalyvauja bei tarpusavyje sąveikauja atitinkamų organizacijų grupė, jų sistema ar tinklas (Raipa, 2001). Sąveika viešosios politikos įgyvendinime yra itin svarbi, kadangi bendradarbiaujant viešosioms institucijoms gali būti tobulinamas viešosios politikos įgyvendinimo mechanizmas - jis gali veikti efektyviau, produktyviau, naudoti mažiau išteklių (Parsons, 2001). Viešosios politikos įgyvendinimui reikalingi šie instrumentai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Viešosios politikos įgyvendinimo instrumentai (Raipa, 2001)

Intrumentas	Instrumento esmė
<i>Ištekliai</i>	Gali būti finansiniai (užtikrina galimybes įstaigoms vykdyti savo veiklą, įgyvendinti politikos tikslus) ir žmogiškieji (užtikrina specialistų pakankamumą ir aukštą jų kvalifikaciją)
<i>Įstatyminė bazė</i>	Teisės aktai, poįstatyminiai teisės aktai, nutarimai, nuostatai, strategijos, programos
<i>Politikos tikslai, uždaviniai, prioritetai</i>	Kaip užtikrinantys viešosios politikos įgyvendinimą, jie turi būti pakankamai aiškūs ir nuosekliai išdėstyti
<i>Institucinė struktūra</i>	Viešąją politiką įgyvendinančios institucijos, kurios yra tiesiogiai atsakingos už politikos tikslų įgyvendinimą.

Goggin (1990) įvardino tris politikos įgyvendinimo kartas. Šios trys politikos įgyvendinimo teorijų kartos gali būti suskirstytos į tris teorinius įgyvendinimo mokslo aiškinimo modelius:

1) Iš viršaus į apačią modelis pabrėžia sprendimų priėmėjų gebėjimą sukurti nedviprasmiškus politikos tikslus ir kontroliuoti jų įgyvendinimo procesą;

2) Iš apačios į viršų modelis mato vietinius biurokratus kaip pagrindinius politikos įgyvendinimo proceso dalyvius;

3) Mišrus arba sintezės modelis yra tarpinis modelis kuris integruoja abiejų ankščiau minėtų modelių elementus.

Iš viršaus į apačią teorija prasideda nuo prielaidos jog politikos įgyvendinimas prasideda nuo centrinės valdžios sprendimo. Vadovaujantis šiuo modeliu daroma prielaida galutinis politikos įgyvendinimo rezultatas bus identiškas pradinio sprendimo tikslams. Šis modelis neatsižvelgia į politikos įgyvendintojų vaidmenį visame procese. Analizuojant šį modelį galima jį apibūdinti penkiais bruožais:

- 1) Aiškūs ir pastovūs tikslai suformuoti hierarchijos viršuje;
- 2) Reikalingo tikslo žinojimas;
- 3) Aiški hierarchinė struktūra;
- 4) Taisyklės kuriamos aukščiausiam lygmenyje o politikos kryptis yra atitinkanti taisykles;
- 5) Tinkamos sąlygos įgyvendinti įsakymus gaunamus iš viršaus.

Šis modelis yra racionalus ir visapusiškas planavimo metodas. Jis atitinka šiuolaikinę demokratinę santvarką kai išrinkti pareigūnai deleguoja savo kuriamos politikos įgyvendinimą nerinktiems valstybės tarnautojams kurie savo ruožtu atskaitingi tiems patiems išrinktiems pareigūnams. DeLeon (2001) pabrėžia, jog iš viršaus į apačią modelio šalininkai gali įgyvendinti politiką vadovaujantis standartais kurių visuomenė nesupranta, o tai savo ruožtu prasilenktų su jų racionaliais lūkesčiais.

Iš apačios į viršų modelio šalininkai pradeda formuoti savo įgyvendinimo strategiją nuo tikslinių grupių ir paslaugų teikėjų, kadangi jų nuomone šios grupės yra tikrosios politikos įgyvendintojos. (Matland, 1995). Taipogi iš apačios į viršų šalininkai teigia, jog neleidžiant vietiniams biurokratams (įgyvendintojams) turėti tam tikros pagal situacijos aplinkybes pritaikytos diskrecijos įgyvendinimo proceso metu, veikiausi ši politikos norma nebus sėkminga. Atitinkamai tikslai, strategijos ir veiksmai turi būti formuojami skiriant ypatingą dėmesį subjektų ratui kurį ši politika įtakos tiesiogiai. Taigi šio modelio šalininkai mano, jog politikos vertinimas atsižvelgiant į žemiausios grandies biurokratų veiksmus būtų tiksliausias.

Politiką įgyvendinančių subjektų diskrecija yra pagrindinė iš apačios į viršų modelio prielaida. Viena vertus diskrecija gali būti labai naudingas dalykas, ypatingai kai ji naudojama tam tikros politikos įgyvendinime patirtį turinčių žmonių, kurių motyvacija yra politikos priemonės sėkmė ir tinkamas įgyvendinimas, tačiau netinkamai naudojama diskrecija gali pakenkti tinkamam politikos įgyvendinimui dėl daugelio priežasčių.

Mišrus arba sintezės modelis gali būti apibūdintas kaip iš viršaus į apačią bei iš apačios į viršų modelių junginys. Sabatier (1980) nuomone politikos įgyvendinimas ir politikos formavimas yra vienas ir tas pats procesas. Jo nuomone galima sujungti dalį abiejų ankščiau aptartų politikos įgyvendinimo modelių funkcijų ir jų pagrindu suformuoti šešias sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygas:

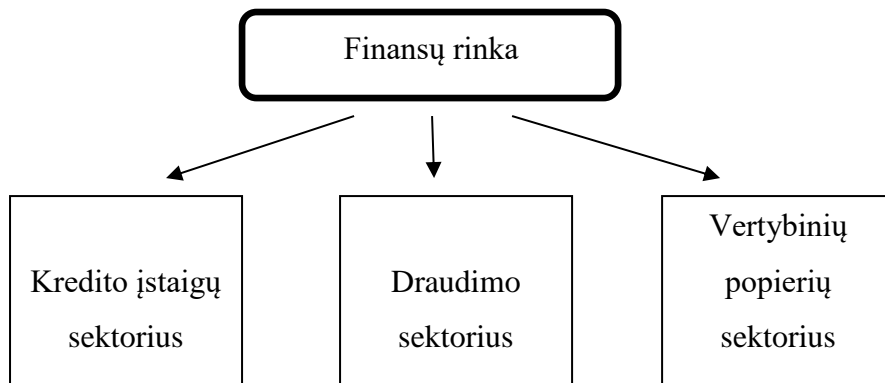
- 1) Aiškūs ir nekintantys tikslai kurių pagrindu formuojamas įgyvendinimo vertinimas;
- 2) Realus priežastinis ryšys užtikrinantis jog politikos priemonė teoriškai gali užtikrinti norimus pakeitimus;
- 3) Įgyvendinimo struktūros struktūriškai sudarytos siekiant didesnio įgyvendinimą atliekančių subjektų paklusnumo;
- 4) Motyvuoti ir patyrę politikos įgyvendinimą atliekantys asmenys kurie turimą diskreciją naudoja geresniam politikos tikslų realizavimui;
- 5) Interesų grupių parama politikos formavimo ir įgyvendinimo etapuose;
- 6) Interesų grupių paramai nežalinti socialinių ir ekonominių sąlygų pokyčiai tuo pačiu metu negriaunantys pagrindinės priežastinės teorijos kuria paremta politikos norma.

Šis Sebatier propaguojamas modelis apjungia aiškius iš apačios į viršų modelio bruožus (atsižvelgti į įgyvendinimą atliekančių subjektų ratą) bei iš viršaus į apačią bruožus (atsižvelgti į politikos ciklo ypatumus tokius kaip politikos elito nuomonė ar išorinių veikslių poveikis).

Apibendrinant galima teigti, kad viešosios politikos įgyvendinimas yra kintantis procesas, kuriame dalyvauja bei tarpusavyje sąveikauja atitinkamų organizacijų grupė, jų sistema ar tinklas. Šiam viešosios politikos ciklo etapui užtikrinti reikalingi tam tikri instrumentai: ištekliai, įstatyminė bazė, politikos tikslai, uždaviniai ir prioritetai bei institucinė struktūra. Šie instrumentai sudaro sąlygas viešosios politikos įgyvendinimo kryptingumui ir nuoseklumui. Viešoji politika gali būti įgyvendinama naudojant tam tikrus teorinius įgyvendinimo mokslo aiškinimo modelius (iš viršaus į apačią, iš apačios į viršų arba mišrų modelį).

1.3. Finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo ypatumai

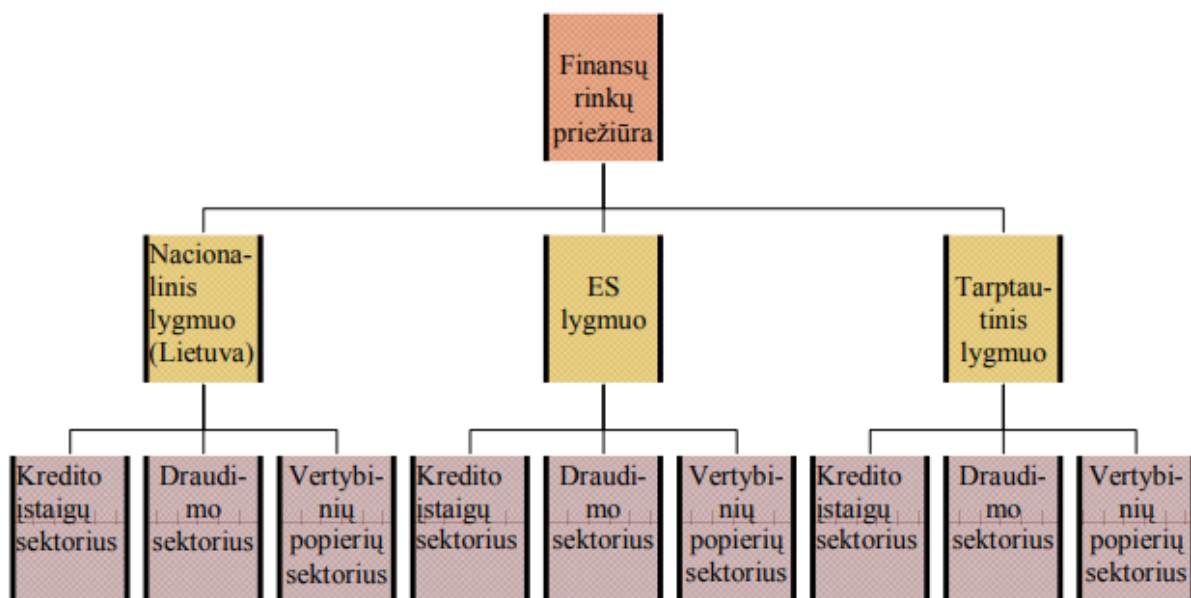
Finansų rinka yra platus apibrėžimas, apimantis bet kokia prekyvietę, kurioje pirkėjai ir pardavėjai dalyvauja prekiaudami turtu, pavyzdžiui akcijomis, obligacijomis, valiuta (Dubauskas, 2013). Finansų sistema apima finansų įstaigas ir draudimo įmones, finansų rinkas ir finansų rinkos infrastruktūrą (Makroprudencinės politikos strategija, 2015). Gerai funkcionuojančios finansų rinkos egzistavimas valstybėje yra viena svarbiausia prielaidų ekonominiam augimui. Valstybės finansinė sistema susideda iš visų finansinių dalyvių ir jų ryšio su kapitalo judėjimu iš ir į namų ūkius, vyriausybės finansų sektorių, privataus sektoriaus įmones, finansinę infrastruktūrą ir pan. (Juška, 2015). Pagrindinė finansų sistemos užduotis yra nukreipti lėšas iš tų sektorių, kur jaučiamas jų trūkumas į sektorius kur jaučiamas jų perteklius (Gudelytė, Valužis, 2012). Finansų rinką sudaro kredito įstaigų, draudimo ir vertybinių popierių sektoriai. Šios rinkos struktūra pateikiama 2 paveiksle.

2 pav. Finansų rinkų struktūra (Zaleckienė, 2012)

Finansų rinkos priežiūra laikoma valstybės finansų rinkos priežiūros įstaigos pagrindinė užduotis – jos yra valstybės fiskalinio stabilumo ir tvaraus veikimo garantas. Finansų rinkos priežiūra, anot L.Gudelytės ir M.Valužio (2012), yra visuma paslaugų, kurios teikiamos „klientams, kitoms finansų įstaigoms ir visuomenei, siekiant užtikrinti jų investuotų lėšų saugumą ir sklandžią finansų sektoriaus veiklą“. Finansų rinkų priežiūra apima veiklos reglamentavimą, veiklos monitoringą bei kontrolę (Gudelytė, Valužis, 2012). Pasak G.Dubausko (2013), finansų rinkų priežiūra apima keturias veiklas: reglamentavimą, monitoringą, kontrolę, poveikio priemonių taikymą. Tai reiškia, kad valstybė nustato tam tikras veiklos taisykles, taip pat stebi kaip yra šių taisyklių laikomasi bei atlieka bendrą finansų įstaigų veiklos priežiūrą. Jeigu taisyklių nėra laikomasi, valstybė gali taikyti atitinkamas sankcijas.

Finansų institucijų priežiūrą atlieka valstybių priežiūros institucijos, taip pat yra nacionalinių priežiūros bei kitų institucijų organizacijos ir komitetai, kurie atlieka daugiau nei vienos valstybės finansų rinkas apimančią priežiūrą (Zaleckienė, 2012). Priežiūra gali būti įgyvendinama trimis lygmenimis - nacionaliniu, Europos Sąjungos ir tarptautiniu lygmenimis (žr. 3 paveikslą).

3 pav. Finansų rinkų priežiūros lygmenys (Sakalauskaitė, 2009)

Žvelgiant per Europos perspektyvą reikia pabrėžti, jog finansų rinkos ir jų dalyvių svarba tarp šalių narių skiriasi. Nors plačiai pripažįstama, jog finansinis vystymasis tiesiogiai įtakoja ekonominį augimą, tačiau nėra konkrečių įrodymų, jog vienas ar kitas finansinės sistemos modelis yra geresnis nei kitas, tačiau paminėtina tai, jog nemažas skaičius mokslinių tyrimų teigia, jog finansų sistemos skirtumai gali įtakoti veiklos tipą, kurioje specializuojasi konkreti šalis. To priežastis – skirtingose finansinėse sistemose viena ūkinė veikla gali būti vykdoma lengviau nei kitose.

Finansų rinkos priežiūros pretekstas yra rinkos nesėkmės. Rinkos nesėkmės atsiranda, kai privatus sektorius yra paliekamas veikti vienas (be reguliavimo), ko pasėkoje gaunamas neoptimalus rezultatas. Goodhart (2013) išskiria tris pagrindines valdžios įsikišimo į finansų sektorių priežastis:

- 1) *Nepakankama informacija*. Vartotojai yra informuoti mažiau nei finansinės institucijos. Finansinė priežiūra siekia apsaugoti vartotojus nuo tokio informacijos nepakankamumo (Goodhart, 2013).
- 2) *Išorės veiksniai*. Finansinių institucijų žlugimas gali pakenkti visos finansinės sistemos stabilumui. Sistemine priežiūra siekia skatinti finansinį stabilumą ir neleisti išplisti sisteminiam žlugimui (Goodhart, 2013).
- 3) *Rinkos galia*. Finansinės institucijos arba finansinės infrastruktūros gali sukcentruoti pernelyg didelę rinkos galią savo rankose. Konkurencijos politika siekia apsaugoti vartotojus nuo monopolistinio išnaudojimo (Goodhart, 2013).

Finansų rinkų priežiūros pagrindiniai tikslai yra vartotojų teisių apsauga (D.Raškinis, V.Raškinis, 2002) ir finansų rinkų stabilumas bei patikimumas (Kropas, Kropienė, 2005). Vartotojų teisių apsauga galima dvejais aspektais - apsauga nuo galimų nuostolių finansų įstaigai susidūrus su finansiniais sunkumais ar bankrutavus bei tinkamu finansų įstaigos darbo su klientais užtikrinimu (D.Raškinis, V.Raškinis, 2002). Siekiant užtikrinti finansų rinkų stabilumą ir patikimumą taikoma sistemine priežiūra bei riziką ribojantis teisinis reguliavimas (Kropas, 2005).

Tiek pati finansų rinkos priežiūra, tiek jos įgyvendinimas turi būti veiksmingas, kad finansų rinka galėtų stabiliai funkcionuoti. Stabilia finansų rinka yra laikoma tuomet, kai finansų rinka gali „efektyviai sukaupti lėšų, atremti ekonomikos šoką ir išvengti finansų sistemos sutrikimų“ (Novickytė, 2010). Kaip nurodo T.Žilinskas (2009), finansų rinkos priežiūros veiksmingumas yra „vienas svarbiausių veiksnių siekiant užtikrinti sėkmingą finansų sistemos ilgalaikį funkcionavimą“. Analogiškai pabrėžia ir D.Zaleckienė (2012), teigdama, kad šios rinkos priežiūros veiksmingumas laikytinas vienu svarbiausių finansų rinkos stabilumo užtikrinimo veiksnių. Pabrėžiama, kad priežiūros veiksmingumas tiesiogiai veikia finansų sistemos stabilumą ir finansų įstaigų veiklos efektyvumą, kuris skatina šalies finansų rinkų plėtrą, pritraukia į šalį kapitalo bei užsienio investicijų srautus (D.Raškinis, V.Raškinis, 2002; Žilinskas, 2009; Zaleckienė, 2012) bei užtikrina sėkmingą finansų sistemos veikimą ilgalaikėje perspektyvoje (D.Raškinis, V.Raškinis, 2002).

Institucinė finansų rinkos priežiūra gali būti išskirta į du atskirus elementus – makro (makroprudencinė priežiūra) bei mikro (mikroprudencinė priežiūra) rizikos ribojimo priežiūrą.

Makro rizikos ribojimo priežiūrą galima trumpai apibrėžti kaip sisteminių grėsmių finansų rinkai ribojimą. 2008 m. finansinė krizė parodė kokių skaudžių padarinių finansų rinkoms gali turėti sisteminės rizikos veiksniai. Iki 2008 m. finansų sektoriaus reguliavimas daugiausia buvo grindžiamas atskirų finansų įstaigų priežiūra ir rinkos disciplina, o sisteminio pobūdžio disbalansų analizei ir įvairių ribojančių priemonių taikymui nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. Pastarųjų metų patirtis parodė, kad finansų sektoriaus disbalansų staigus koregavimasis gali reikšmingai paveikti ne tik sklandžiai veikusias įstaigas, bet ir visą finansų rinką bei ekonomikos augimą (Lietuvos bankas, 2015).

Lastra (2011) teigia, jog finansinės rizikos ribojimo priežiūra turi keturis pagrindinius uždavinius:

- 1) Finansinių institucijų licencijavimas ir autorizavimas. Šio etapo užduotis yra įvertinti, ar asmuo yra tinkamas pasirengęs ir tinkamas (prieš tai, kol asmuo gauna licenciją, priežiūros institucijų darbuotojai įvertina kandidato sąžiningumą, dorumą, reputaciją ir kompetenciją valdyti finansinę instituciją. Baselio efektyvios bankinės priežiūros pagrindiniai principai teigia, jog „licencijavimo procesas bent minimaliai turėtų įvertinti bankų nuosavybės ir valdymo struktūrą, taip pat jo valdybos narių bei vadovybės tinkamumą ir padorumą, banko strateginį ir veiksmų planus, vidaus kontrolę ir rizikos valdymą, projektuojamą finansinę padėtį bei kapitalo pakankamumą (Lastra, 2011).
- 2) Pastovus finansinių institucijų ir finansų rinkos padėties stebėjimas. Konkrečiai – turto kokybė, kapitalo adekvatumas, likvidumas, vadyba, vidaus kontrolė bei pelningumas. Tokia priežiūra pasiekama naudojant įvairius instrumentus, kaip pavyzdžiui išorės ar vidaus inspektavimas, auditas (tiek vidaus tiek išorės) (Lastra, 2011).
- 3) Sankcijos ir bausmių skyrimas kai prasilenkiama su galiojančiais teisės aktais, sukčiaujama, finansinė institucija blogai valdoma ar atliekami kiti neteisėti veiksmai (Lastra, 2011).
- 4) Krizių valdymas, kuris susideda iš „paskutinės vilties“ skolintojo vaidmens, indėlių draudimo, ir bankroto procedūrų valdymo (Lastra, 2011).

Mikro rizikos ribojimo priežiūrą vykdo priežiūros institucijos kurių bendras požymis yra individualių finansinių institucinių, o ne bendros finansų rinkos, priežiūra. Žvelgiant per Europos prizmę egzistuojantys mikro rizikos ribojimo instituciniai modeliai gali būti priskirti vienam iš trijų tipų: dviejų arba trijų ramsčių (instituciniam) sektoriniam modeliui (bankininkystė, vertybiniai popieriai ir draudimas), funkciniam arba Twin-Peaks modeliui, arba integruotam priežiūros (vienos priežiūros institucijos) modeliui.

Sektorinis institucinis modelis pagrįstas prielaida, jog pagrindinė finansinės institucijos veiklos kryptis turėtų nulemti už jo reguliavimą atsakingą priežiūros instituciją (Wymeersch, 2011). Prieš

finansinių paslaugų rinkos dereguliavimo bangą praėjusio amžiaus paskutinį ketvirtį finansinėms institucijoms dažniausiai būdavo draudžiama užsiimti daugiau nei viena veiklos rūšimi. Iš to išplaukdavo prielaida, jog teisinga priežiūros institucijas skirstyti pagal atitinkamą finansinių paslaugų rinkos segregaciją, tai reiškia jog kiekviena finansinių paslaugų rūšis turėjo savo priežiūros instituciją, teisės aktus bei praktiką. Finansinių paslaugų rinkos dereguliavimo ir liberalizavimo rezultatas buvo toks, jog ribojančios linijos buvo nubrauktos ir finansinės institucijos galėjo užsiimti keliomis finansinių paslaugų kryptimis vienu metu. Nors anksčiau būdavo ganėtinai lengva nubrėžti aiškias linijas tarp bankų, vertybinių popierių rinkos, draudimo kompanijų ar indėlių pagrindų sukurto produkto, vertybinių popierių ar draudimo produktų, tačiau finansinės inovacijos ir finansinių konglomeratų formavimasis nulėmė tai, jog finansų rinkos fragmentacija smarkiai sumažėjo.

Finansinė priežiūra inter alia turėtų būti grindžiama prižiūrimų subjektų tipais (Briault, 1999), taigi modelis grįstas bankininkystės, vertybinių popierių ir draudimo instrumentų skirtumais tampa neefektyvus prižiūrint finansinę sistemą kurioje išnyksta skirtumai tarp minėtų finansinių institucijų tipų. Aiškus sunkumas formuojantis finansiniams konglomeratams yra tas, jog nė viena finansinė institucija nebėra tiesiogiai atsakinga už jų veiklos priežiūrą, ypač žalinga tai gali būti reguliuojant finansinių institucijų operacinės veiklos bei mokumo rizikas. Istoriskai tokios problemos kai kuriais atvejais buvo sprendžiamos paskiriant kažkurią iš sektorinių priežiūros institucijų vyriausiuoju prižiūrėtoju pasirinktu iš visų rinkoje egzistuojančių priežiūros institucijų. Vyriausiasis prižiūrėtojas būdavo atsakingas už konsoliduotą rinkos priežiūrą ir likusių priežiūros institucijų koordinavimą. Pažymėtina, kad daugeliu atveju dėl prastos komunikacijos ir kompetencijos ribų ginčų toks perskirstytas modelis dažniausiai privedavo prie neefektyvios konsoliduotos priežiūros.

Problemos iškilusios taikant konsoliduotą finansų rinkos priežiūrą privedė prie dviejų alternatyvių mikro rizikos ribojimo priežiūros institucinių modelių, t.y. Twin-Peaks bei integruoto arba vienos prižiūrinčios institucijos modelių.

Pagal **Twin-Peaks** modelį priežiūra organizuojama pagal reguliavimo tikslus. Šis modelis konsoliduoja sektoriui būdingas priežiūros institucijas ir organizuoja jas kaip dvi funkcines priežiūros institucijas kurioms brėžiamas aiškios kompetencijos ribos ir tikslai:

- 1) Rizikos ribojimo priežiūra užsiimanti institucija, kuri atsakinga už individualių finansinių institucijų finansinį patikimumą;
- 2) Veiklos vykdymo priežiūra užsiimanti institucija, kuri atsakinga už investuotojus saugančių teisės aktų laikymosi stebėseną.

Twin-Peaks modelio nauda mikro rizikos ribojimui grindžiama tuo, jog taikant šį modelį eliminuojamas priežiūros institucijų funkcijų dubliavimas ir sukuriama priežiūros institucijos turinčios vienareikšmė ir aiškiai apibrėžtą kompetenciją. Taip pat formuojama tokia priežiūros sistema, kuri išsprendžia ginčus reguliavimo tikslų, kadangi istoriskai įrodyta jog rizikos ribojimo tikslai dažnai

konfliktuota su investuotojų apsaugos tikslais. Negana to, tokio pobūdžio priežiūra reikalauja atitinkamų specializuotų techninių gebėjimų ir specifinių priežiūros įrankių, taigi tikslinga koncentruoti tokius gebėjimus vienoje finansinės priežiūros institucijoje viename konkrečiame lauke.

Twin-Peaks modeliu pagrįsta finansinės priežiūros struktūra teorijoje gali būti tinkama alternatyva pasiekti veikiančią konsoliduota finansų rinkos priežiūrą, kita vertus praktikoje takoskyra tarp rizikos ribojimo ir veiklos vykdymo priežiūros gali būti ne tokia paprasta kaip gali pasirodyti. Šalys naudojančios šį modelį susidūrė su praktiniais sunkumais. Taip pat kaip ir su sektoriniu modeliu, Twin-Peaks modelio taikymas praktikoje taip pat susijęs su komunikacijos sunkumais ir persidengiančia priežiūra. Manoma, jog tokie sunkumai turi rimtų padarinių finansinių priežiūros institucijų koordinavimui kuris atliekamas abiejų priežiūros institucijų vienu metu ir gali privesti prie darbo dubliavimo ir sprendimų priėmimo nesuderinamumo (Knott, 1999). Pažymėtina ir tai, jog atsižvelgiant į skirtingas tačiau tuo pačiu metu viena kitai prieštaraujančias priežiūros institucijų funkcijas, ypačingai sprendimų vykdymo srityje, dažnai tarp institucijų pastebima įtampa. Tam tikrais atvejais tokios problemos gali būti įveikiamos taikant integruotą arba vienos finansinės priežiūros institucijos priežiūros modelį. Praėjusio amžiaus gale daugelis jurisdikcijų peržiūrėjo savo finansinės priežiūros institucinius modelius, vykdant reformas dauguma šalių pasirinko institucinį finansų priežiūros modelį. Institucinio modelio pagrindu įsteigta vieninga finansų rinkos priežiūros institucija atsakinga tiek už rizikos ribojimo tiek už veiklos vykdymo priežiūrą ir jų reguliavimą. Atsižvelgiant į tai, toks modelis gali padėti išvengti persidengiančio reguliavimo ir kompetencijos konfliktų kurie sukuria prielaidas neefektyviai priežiūrai, tačiau reikia paminėti, jog institucinis modelis turi tiek savo trūkumų tiek pranašumų.

Vieninga finansų rinkos priežiūros institucija naudinga masto ir aprėpties ekonomikos požiūriu, taip sumažina su teisės aktu atitikimu susijusius kaštus finansinėms institucijoms, kadangi jos atskaitingos vienam reguliuotojui, vadovaujasi vieningomis taisyklėmis. Taip pat laimima suburiant į vieną vietą ne visada plačiai prieinamus reguliavimo gebėjimus (individualius darbuotojų gebėjimus), be to pastebimos nuoseklesnio ir kokybiškesnio reguliavimo tendencijos (Cihak, 2006). Taip pat pažymėtina, jog remiantis empiriniais duomenimis, vieningos finansų rinkos priežiūros institucijos modelis tiesiogiai susijęs su mažesniu korupcijos mastu, geresniu instituciniu valdymu ir efektyvesnėmis teisinėmis sistemomis (arbitražu ir teismų praktika) (Dalla Pellegrina, 2006, p. 291). Vis dėl to, tam tikrų šio modelio trūkumų yra pastebėta. Jei nenumatytas tinkamas atskaitingumo mechanizmas, vieninga finansų priežiūros institucija gali virsti per daug galių turinčiu biurokratinio monstros, kuris tampa vis labiau nutolęs nuo finansinių paslaugų industrijos. Galima išskirti dar vieną teorinį trūkumą – reguliavimo institucijų konkurencijos nebuvimas gali stabdyti priežiūros sistemas, priežiūros metodų bei procedūrų raidą. Reikia pažymėti, jog dinamiškoje tarptautinėje finansų rinkoje konkurencija gali kelti kitų jurisdikcijų reguliuotojai. Efektyviam vieningos finansų priežiūros institucijos modelio veikimui reikalinga gera teisinė bazė ir įgyvendinimas, kadangi šiai institucijai priskiriamų užduočių gausa gali

kelti problemų atliekant daug funkcijų vienu metu, pavyzdžiui bandant pasiekti kelis institucijai keliamus reguliavimo tikslus vienu metu (Holopainen, 2007). Šiuo atžvilgiu galima teigti, jog sektorinis arba Twin-Peaks modeliai gali pasiekti geresnį konkrečių reguliavimo problemų sprendimą.

Finansų rinkos priežiūra vykdoma atsižvelgiant į tam tikrus *principus*. Dinamiškoje finansinėje aplinkoje, kurioje dominuoja didžiulės finansinės institucijos motyvuotos visų pirma siekio uždirbti didžiulius pelnus, turinčios galimybes lobizmu paveikti sprendimų priėmimą, finansinė priežiūra gali tapti labai sunkiu ir daug reikalaujančiu uždaviniu. Būtent dėl šios priežasties finansinių institucijų santvarka ir jos vidinė sąranga orientuota į kuo įmanoma didesnę nepriklausomumą, autonomiją, atskaitingumą, skaidrumą bei integralumą – visa tai atsiliepia institucijos atliekamų funkcijų efektyvumui (Das, 2012). Finansinė krizė ir po jos sekusi euro bankų krizė leido suabejoti Europos priežiūros institucijų pajėgumu bei galimybėmis tinkamai sureguliuoti finansinį sektorių bei išskėlė klausimą dėl jų nepriklausomumo nuo politikų bei finansinės industrijos. Taip pat krizės metu kilo didžiulis susirūpinimas dėl priežiūros institucijų kooperacijos masto ir jo pakankamumo (Zaleckienė, 2012). Krizės metu taip pat paaiškėjo struktūriniai priežiūros institucijų trūkumai, buvo aiškiai identifikuota, jog metodai kuriais priežiūros institucijos prioretizuoja tikslus bei skiria tam resursus, kokią veiklos ekspertizę bei gebėjimą yra išugdę ir kokius santykius jie yra išvystę su politikais bei finansinių paslaugų industrija gali turėti didelę reikšmę galutiniam veiklos efektyvumui (Sparrow, 2013).

Kaip minėta anksčiau, finansinių rinkų priežiūros institucijų autonomija ir nepriklausomumas koreliuojasi su jų sugebėjimu izoliuoti vidaus reguliavimo, priežiūros ir administravimo procesus nuo išorės veiksnių dažniausiai sukeltamų vyriausybės arba finansinės industrijos. Paskatos iškreipti finansinių priežiūros institucijų veiklą gali kilti iš spaudimo patenkinti politinius uždavinius arba industrijos finansinius interesus. Dar vienas galimas veiksnys, pastebėtas per finansų krizę – asmeninės pareigūnų karjeros ambicijos. Norint sušvelninti įtaką galinčią kilti iš anksčiau minėtų veiksnių ir užtikrinti priežiūros institucijų nepriklausomumą būtina įgyvendinti tris kertinius finansinių rinkų priežiūros institucijų valdymo principus:

- 1) Nustatyti vertybes kuriomis vadovaujantis veiks priežiūros institucija;
- 2) Nustatyti konstitucinius priežiūros institucijos veiklos pagrindus;
- 3) Nustatyti vidinius priežiūros institucijos veiklos pagrindus.

Tinkama tokių priemonių visuma turėtų padidinti priežiūros institucijų nepriklausomumo laipsnį ir galiausiai užtikrinti joms poziciją tinkamai atsiriboti nuo veiksnių galinčių pakenkti pagrindiniam tikslui – efektyviai finansų rinkos priežiūrai.

Svarbiausios priežiūrėtojai primastos vertybės stipriai koreliuoja su jo sugebėjimu atlikti jam išskeltus finansinės priežiūros tikslus. Priežiūrėtojas kurio pagrindinis tikslas yra bendrojo gėrio priežiūra turėtų vadovautis teisingumo, lygybės, sąžiningumo ir atsakingumo principais. Kita vertus, kai už priežiūros institucijos veiklą atsakingi priežiūrėtojai vadovaujasi asmeniniais interesais bei karjeros

principais priežiūros aplinka gali tapti iškreipta bei galimi interesų konfliktai privedantys prie abejotinų priežiūros institucijų sprendimų (Enriques, Hertig, 2011)

Skyriuje atskleista, jog viešosios politikos priemonių naudą įtakoja ne tik jos turinys, tačiau ir įgyvendinimo specifika. Kalbant apie finansų rinkos priežiūros teorinius aspektus identifikuotos pagrindinės trys pagrindinės finansų rinkos priežiūros kaip viešosios politikos krypties prielaidos – vartotojų apsauga, finansų rinkos stabilumas ir monopolijų formavimosi užkardymas. Nagrinėjant finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo teorinius aspektus atskleista, jog institucinė finansų rinkos priežiūra gali būti išskiriama į dvejus elementus – makroprudencinę bei mikroprudencinę finansų rinkos priežiūrą. Galima teigti, jog buvo atskleisti abiejų šių finansų rinkos priežiūros elementų trūkumai. Makroprudencinei priežiūrai nebuvo suteikiamas pakankamas prioritetas, tuo tarpu mikroprudencinėje priežiūroje dominavęs sektorinis finansų rinkos priežiūros institucijos modelis prarado savo aktualumą.

2. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS ĮGYVENDINIMO TEISINIS REGULIAVIMAS IR INSTITUCINĖ STRUKTŪRA

Skyriuje identifikuojamos ir analizuojamos finansų rinkos priežiūros Europos Sąjungoje teisinės užuomazgos, pateikiama jos raida, apžvelgiami ir pakomentuojami strateginiai Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros tobulinimo dokumentai, nurodomi ir analizuojami svarbiausi Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos teisės aktai ir mechanizmai, atskleidžiama institucinė struktūra, aptariami finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo Lietuvoje ypatumai.

2.1. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo teisiniai aspektai

Svaresnio Europos finansų rinkos priežiūros integravimo prielaidos prasidėjo 2001 m. vasarį, taip vadinamas „išminčių komitetas“, kuriam vadovavo Baronas Alexandre Lamfalussy išleido savo raportą (Lamfalussy, 2001). Taip vadinamą Lamfalussy raportą savo rezoliucija „dėl efektyvesnio vertybinių popierių rinkos reguliavimo“ 2001 m. kovo 23 d. parėmė Stokholmo Europos Taryba, po Europos Komisijos prezidento Prodi deklaracijos Europos Parlamento plenarinėje sesijoje 2002 m. vasario 5 d., Lamfalussy raportą pavirtino Europos Parlamentas. Lamfalussy proceso tikslas buvo pagreitinti teisėkūros procesą, sukurti labiau universalią ir techninę teisinę bazę ir palengvinti priežiūros konvergenciją (Masciandaro, 2005). Lamfalussy raporte buvo apibrėžtas naujas keturių lygių greitos teisėkūros metodas žinomas kaip Lamfalussy procesas (Casu ir kt., 2006) (žr. 4 lentelę).

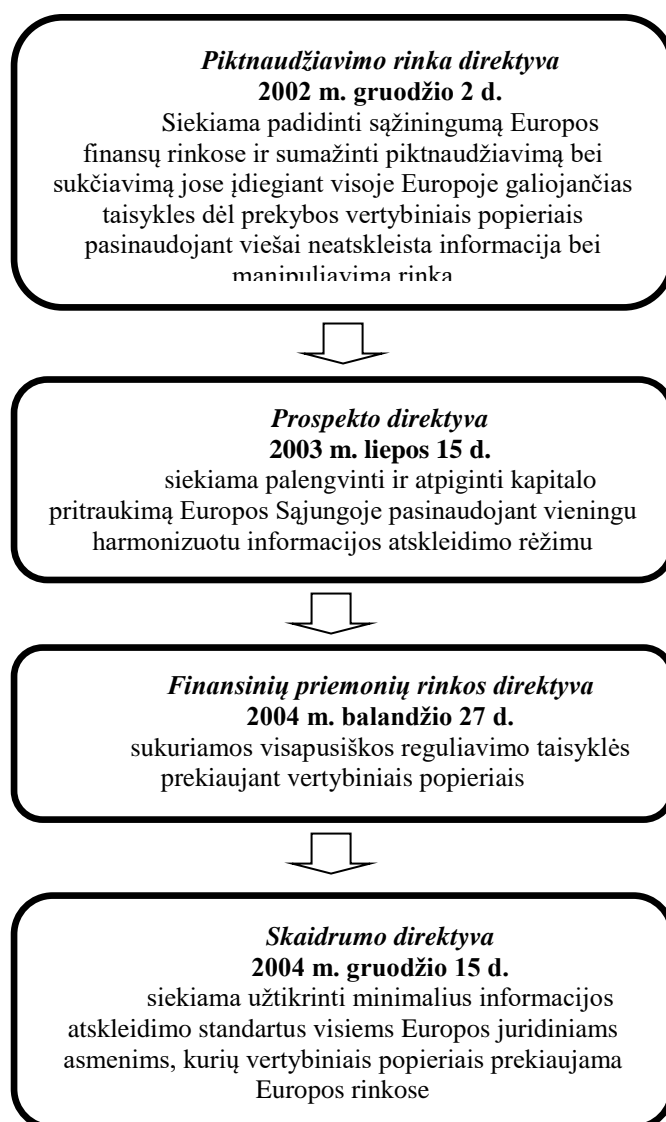
4 lentelė. Lamfalussy procesas (Casu ir kt., 2006)

<i>Lygis</i>	<i>Lygio esmė</i>
<i>Pirmas lygis</i>	Struktūrinė ES teisėkūra, kurioje nurodomi pagrindiniai principai. Tokius teisės aktus bendru sprendimu priima Europos Taryba ir Europos Parlamentas pagal SESV 251 straipsnį.
<i>Antras lygis</i>	Įgyvendinimo priemonių nustatymas, kurį vykdo Europos Komisija su Europos Vertybinių popierių komitetu (vėliau - Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (ESMA)) ir Europos Parlamentu. Šiame lygyje užtvirtinami pirmojo lygio struktūriniai teisės aktai.
<i>Trečias lygis</i>	ESMA leidžia gaires ir rekomendacijas skirtas nacionalinėms institucijoms ir rinkos dalyviams su tikslu užtikrinti vienodą pirmojo ir antrojo lygio teisės aktų taikymą.
<i>Ketvirtas lygis</i>	ESMA prižiūri kaip šalys narės įgyvendina pirmojo ir antrojo lygio teisės aktus.

Lamfalussy procesas, visų pirma, buvo sukurtas padaryti Bendrijos vertybinių popierių rinką lankstesnę, kad ją reguliuojantys teisės aktai būtų priimti greičiau ir labiau atspindėtų inovacinę ir techninę aplinkos kaitą finansinėse rinkose (Masciandaro, 2005). Kiti naujo proceso tikslai: padėti Europos institucijoms gauti techninę ir kompetencijos naudą iš Europos vertybinių popierių priežiūros institucijų ir geresnio suinteresuotų šalių įsitraukimo; tolygus bendrijos teisės įgyvendinimas šalyse narėse; prielaidų sudarymas geresniam finansų rinkos priežiūros institucijų bendradarbiavimui (Casu ir

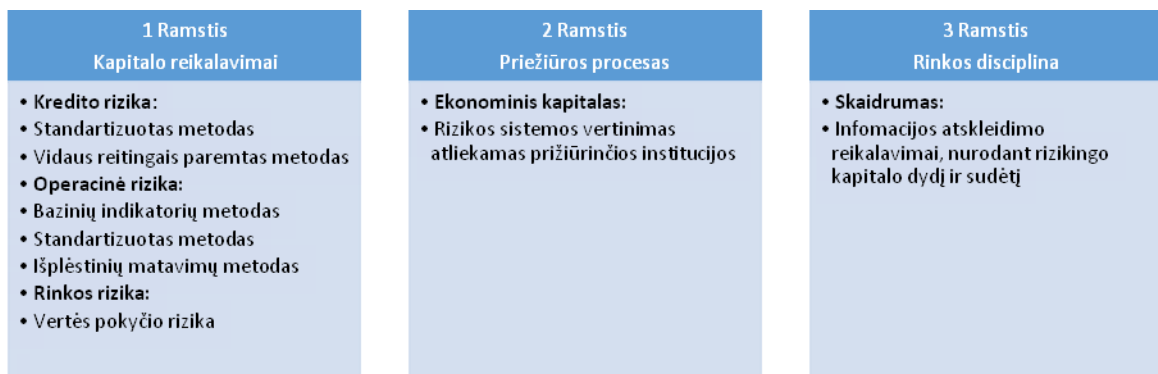
kt., 2006). Viena pagrindinių Lamfalussy proceso naujovių buvo dviejų komitetų, kurie turėjo patariamąją galią Komisijai antro lygio procesuose, sukūrimas: Europos vertybinių popierių komiteto, atstovavusio šalis nares ir funkcionavusio kaip „reguliavimo komitetas“ bei Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros institucijų komiteto. Prieš pateikdama formalius pasiūlymus Komisija išklauso rinkos dalyvių ir galutinių vartotojų (kompanijų, investuotojų ir vartotojų) nuomonės taikydama sisteminės konsultacijos metodus. S.Kropas ir R.Kropienė (2005) teigia, kad Lamfalussy struktūra turi tam tikrų trūkumų. Struktūra yra pernelyg didelė, todėl taps gremėzdiška ir nelanksti. Taip pat sprendžiant komitetų sudarymo klausimus, lemiamas veiksnys yra ne priežiūros efektyvumo užtikrinimo prioritetai, o valstybių ir jų institucijų noras išsaugoti įtaką (Kropas, Kropienė, 2005).

Lamfalussy procesas davė didelį impulsą keturiems pirmo lygio struktūriniais teisės aktams, kurie visi buvo finansinių paslaugų veiksmų plano dalis (žr. 4 paveikslą).

4 pav. Lamfalussy proceso pirmo lygio struktūriniai teisės aktai (sudaryta darbo autoriaus)

Lamfalussy proceso sėkmė padiktavo tai, jog proceso taikymas išsiplėtė į bankininkystės, draudimo ir pensijų fondų rinkas. Europos bankininkystės komitetas buvo suformuotas 2005 m. liepą ir veikė iki 2011 m. kai jo funkcijas perėmė naujai sukurta Europos Bankininkystės institucija. Europos bankininkystės komitetas veikė kaip antro lygio komitetas, atliekantis komitologijos funkcijas, tai reiškia jog jis teikdavo pagalbą Europos Komisijai priimant įgyvendinimo priemones pirmojo lygio teisės aktams ir reiškė nuomonę dėl bankų politikos klausimų. Ne kaip antro lygio komitetų analogai, aptarti ankščiau, Europos bankininkystės komitetas nespėdė klausimų susijusių su Lamfalussy direktyvomis, kadangi pagrindinė komiteto kompetencija buvo Basel II susitarimo transpozicija į Kapitalo poreikio direktyvą. Basel II yra teisiškai neprivalomas tarptautinis susitarimas perkeltas į privalomą Europos Sąjungos teisę.

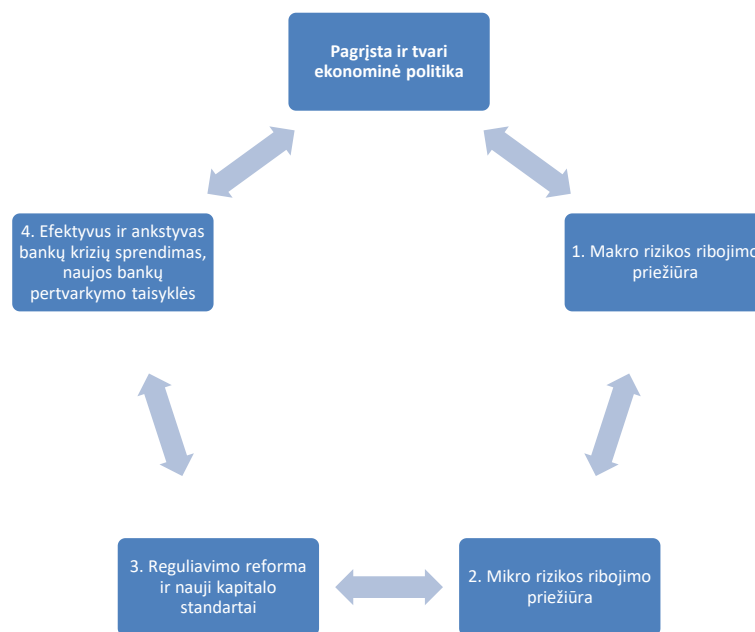

5 pav. Basel II struktūra (De Nederlandsche Bank, 2003)

Basel II papildančiose Basel III taisyklėse numatytas visapusiškas reformų paketas, sukurtas Baselio bankų priežiūros komiteto, skirtas sustiprinti bankų reguliavimą, priežiūra ir rizikos valdymą bankų sektoriuje. Basel III priemonėmis siekiama šių tikslų: sustiprinti bankų sektoriaus gebėjimą geriau atlaikyti finansinius ir ekonominius šoko scenarijus; pagerinti rizikos ir pačių bankų valdymą; padidinti bankų skaidrumą ir teikti daugiau informacijos apie jų veiklą (De Nederlandsche Bank, 2003). Lamfalussy procesas padėjo stiprius pamatus naujai besikuriančiai Europos Sąjungos lygio finansų rinkos priežiūrai, kadangi jo tikslas buvo „teisės aktų suderinimas visoje ES, šitaip siekiant ne tik finansų rinkų skaidrumo ir tinkamos investuotojų apsaugos, bet ir didesnės konkurencijos šioje srityje“ (Fruzerova, 2014). Nors Lamfalussy proceso metu sukurta komitetų institucinė sistema ir buvo pakeista kuriant Europos finansų priežiūros institucinę sistemą kuri bus aptariama toliau šioje dalyje, tačiau Lamfalussy finansinių paslaugų teisėkūros architektūra toliau plačiai naudojama Europos Sąjungoje (Fruzerova, 2014).

Po 2008 m. finansinės krizės Europos Sąjungoje atsirado bendras sutarimas, jog reikalinga iš esmės peržiūrėti finansinės priežiūros pagrindus (De Rynck, 2016). Atsižvelgdama į šį faktą Europos

Komisija įgalioto ekspertų grupę, vadovaujamą J. Larosiere išanalizuoti situaciją ir pateikti naujas finansinės priežiūros ir reguliavimo gaires. De Larosiere raportas nurodė kilusios krizės priežastis ir pabrėžė tvarios ekonomikos bei makro rizikos ribojimo svarbą. Raportas buvo orientuotas į krizės kilmės priežastis ir pasiūlė naujus priežiūros ir reguliavimo reformų elementus. Siekiant šio tikslo buvo sudarytas naujas finansų priežiūros sistemos modelis (6 pav.), kuris turėjo pakeisti Lamfalussy modelį.

6 pav. J. Larosiere Europos Sąjungos finansų priežiūros sistemos modelis

Reikia paminėti, kad jau iki krizės Europos Sąjungos valdžios organai identifikavo problemą, jog auganti kapitalo rinkų integracija ir tarpvalstybinės stambių bankininkystės grupių operacijos įtakojo Lamfalussy proceso efektyvumo stoką atliekant efektyvią Europos finansų rinkos priežiūros funkciją (Alexander, 2003). Tarptautinis valiutos fondas taip pat pažymėjo, jog silpnoji Europos Sąjungos priežiūros mechanizmo grandis yra aiškių koordinacijos taisyklių tarp nacionalinių priežiūros institucijų nebuvimas (Alexander, 2003). Identifikuoti Lamfalussy proceso trūkumai tapo dar labiau pastebimi 2007 m. ir 2008 m., kai kredito krizė sukretė finansų rinkas ir Lehman Brothers žlugimas pademonstravo Europos Sąjungos šalių narių nesugebėjimą susitvarkyti ir suvaldyti krizės. De Larosiere komitetas savo raporte aiškiai nurodė, jog Europos Sąjungoje reikalinga efektyvesnė tarpvalstybinė rizikos vertinimo priežiūros sistema, tuo pačiu nurodyta jog šalys narės neturi institucinių ir teisinių priemonių užtikrinti, jog Europos Sąjungos finansiniai teisės aktai naudojami teisingai ir šalių narių finansinių rinkų priežiūros institucijos vykdo tinkamą rizikos ribojimo priežiūrą. Raporte taip pat pažymėta, jog būtina stiprinti ne tik rizikos ribojimo priežiūrą makro lygiu, tačiau turi būti sukurtas efektyvesnis rizikos ribojimo priežiūros mechanizmas mikro lygiu (Zaleckienė, 2012).

Europos Bankų sąjunga yra viena svarbiausių institucinių ir teisinių iniciatyvų Europos Sąjungos istorijoje. Europos Sąjungos viršūnių susitikime 2012 m. liepą buvo suformuota visiškai nauja bendrijos poziciją eurozonos bankų politikoje kaip atsakas į finansinę ir valstybių narių skolų krizes. Bankų sąjunga yra ES lygmens bankų priežiūros ir pertvarkymo sistema, veikianti pagal visoje ES galiojančias taisykles. Ja siekiama užtikrinti, kad bankų sektorius euro zonoje ir visoje ES būtų saugus ir patikimas, o negyvybingi bankai būtų pertvarkomi nenaudojant mokesčių mokėtojų pinigų ir darant kuo mažesnę poveikį realiajai ekonomikai. Bankų sąjungos narės yra visos euro zonos valstybės ir tos euro zonai nepriklausančios valstybės narės, kurios nusprendė dalyvauti. Euro zonai nepriklausančios valstybės gali prisijungti prie bankų sąjungos, jei glaudžiai bendradarbiauja su Europos Centrinio Banku. Bankų sąjungos tikslai:

- 1) užtikrinti, kad bankai būtų tvirti ir galėtų atlaikyti būsimas finansų krizes
- 2) užkirsti kelią mokesčių mokėtojų pinigų naudojimui gelbėjant žlungančius bankus
- 3) sumažinti rinkos susiskaidymą, suderinant finansų sektoriaus taisykles
- 4) sustiprinti finansinį stabilumą euro zonoje ir visoje ES.

G.Čepeliauskaitė ir E.Sodaitytė (2016) nurodo, kad Europos Bankų sąjungos kūrimą visapusiškai įtakoję 2008 m. krizė bei šios priežastys: „fragmentuotas požiūris į finansinių institucijų problemas, tarpvalstybinė bankų veikla ir išaugusi sisteminių bankų reikšmė“. Sąjungos kūrimas buvo paremtas bendru teisiniu reguliavimu ES lygmeniu (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016). Bankų sąjungą sudarantys elementai yra: Bankų priežiūros mechanizmas (SSM) (*angl.* Single Supervisory Mechanism), kuris vykdo centralizuotą priežiūrą; Bendras pertvarkymo mechanizmas (SRM) (*angl.* Single Resolution Mechanism), kuris užtikrina veiksmingą žlungančių bankų pertvarkymą ir taip garantuoja mokesčių mokėtojų apsaugą (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016); Indėlių garantijų sistema (IGS) - esminis riziką ribojančios kredito įstaigų, tokių kaip bankai, priežiūros sistemos elementas, nes jomis užtikrinamas visų atitinkamoje finansų rinkoje veikiančių įstaigų solidarumas tuo atveju, jei kuri nors iš jų nebevykdytų įsipareigojimų (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/49/ES, 2014).

7 pav. Funkcijų pasiskirstymas SSM (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016)

SSM siekiama „užtikrinti veiksmingą ES bankų rinkos priežiūrą, centralizuotai taikant bendras rizikos ribojimo taisykles, ir taip didinti finansų sektoriaus atsparumą krizėms, kelti pasitikėjimą ES bankais, gilinti finansinę integraciją“ (Europos Komisijos pasiūlymas, 2012). SSM dalyvaujančios šalys yra visos euro zonos valstybės narės bei euro neįsivedusios ES valstybės narės. Funkcijų pasiskirstymas SSM pateikiamas 7 paveiksle. Europos Centrinis Bankas per Jungtines priežiūros grupes, sudarytas iš jo bei nacionalinių kompetentingų institucijų atstovų, tiesiogiai prižiūri tik svarbius SSM sistemos bankus, o mažiau svarbių bankų tiesioginę priežiūrą vykdo nacionalinės kompetentingos institucijos (Šenavičius, 2013). Europos Centrinis Bankas tiesiogiai prižiūri 129 subjektus, tarp kurių patenka ir AB SEB bei AB SWEDBANK, kurie veikia Lietuvoje. Bankų svarba matuojama pagal šiuos kriterijus: banko dydis; jo svarba Europos Sąjungos ar šalies narės ekonomikai; bei svarba tarpvalstybiniam sektoriaus aktyvumui (Šenavičius, 2013; Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016).

SSM privalumai: skatina finansinę integraciją, pagerina tarpvalstybinių bankų priežiūrą, priežiūros proceso kokybę, užtikrina didesnę priežiūros praktikos nuoseklumą, padeda išvengti galimų konkurencijos iškreipimų bankų rinkoje (Bremus, Lambert, 2014).

Kitas svarbus Europos bankų sąjungos ramstis yra Bendras pertvarkymo mechanizmas (SRM). Jis papildoma SSM ir yra antrasis svarbus Europos bankų sąjungos kūrimo etapas. Ši sistema palengvins kooperaciją tarp nacionalinių priežiūros institucijų tarpvalstybinių finansinių grupių žlugimo atvejais. SRM užtikrins, kad net jei esant stipresnei priežiūrai, bankas susidurs su sunkumais, problemos sprendimas būtų efektyvus ir mokesčių mokėtojams bei ekonomikai nebūtų padaryta reali žala (Europos Sąjungos tarybos Susitarimas, 2014). Teisinis šio mechanizmo pagrindas yra Europos Tarybos direktyva Nr. 806/2014. Šio mechanizmo esmė yra labai paprasta: juo siekiama užtikrinti jog bankroto metu bankas nesukeltų didelių problemų šalies narės ir visos eurozonos ekonomikai. SRM apima tik tuos bankus, kurie prižiūrimi pagal SSM. Reikia pažymėti, jog mažesni bankai, kurių veikla yra tarptautinė taip pat turi vadovautis SRM taisyklėmis. Pagrindinis SRM principas yra „gelbėjimas privačiomis lėšomis“. Šis mechanizmas turi užtikrinti sklandų perėjimą nuo gelbėjimo valstybės lėšomis prie gelbėjimo privačiomis lėšomis (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016).

Bankų Sąjunga sukūrimas žymi precedento neturintį suverenių valstybių galių perdavimą Europos Sąjungos institucijoms vykdant bankų priežiūrą, o SSM atveju suteikiant įgaliojimus Europos Sąjungos agentūrai būti atsakingai už bankų pertvarkymo pasiruošimą, vykdymą bei finansavimą.

2.2. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos institucinė struktūra

Nuo 2011 m. sausio 1 d. Europos Sąjungoje pradėjo funkcionuoti pertvarkyta Europos finansų priežiūros institucijų sistema (toliau – EFPI), susidedanti iš mikrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir makrolygio rizikos ribojimo priežiūros. Pagrindinis EFPI tikslas – užtikrinti, kad finansų sektoriui taikomos taisyklės būtų tinkamai įgyvendinamos siekiant išsaugoti finansinį stabilumą, užtikrinti pasitikėjimą visa finansų sistema ir pakankamą finansinių paslaugų vartotojų apsaugą (Balčiūnas, 2014). Ši sistema iš esmės keičia Lamfalussy komitetų sistemą, kuri didžiaja dalimi savo apimtis buvo patariamoji. EFPI galima apibūdinti kaip nuoseklią instituciją Europos Sąjungos praktikoje. Siekiant stiprinti mikrolygio rizikos ribojimo priežiūrą Europos Sąjungoje, buvo įsteigtos Europos priežiūros institucijos (visos kartu - EPI):

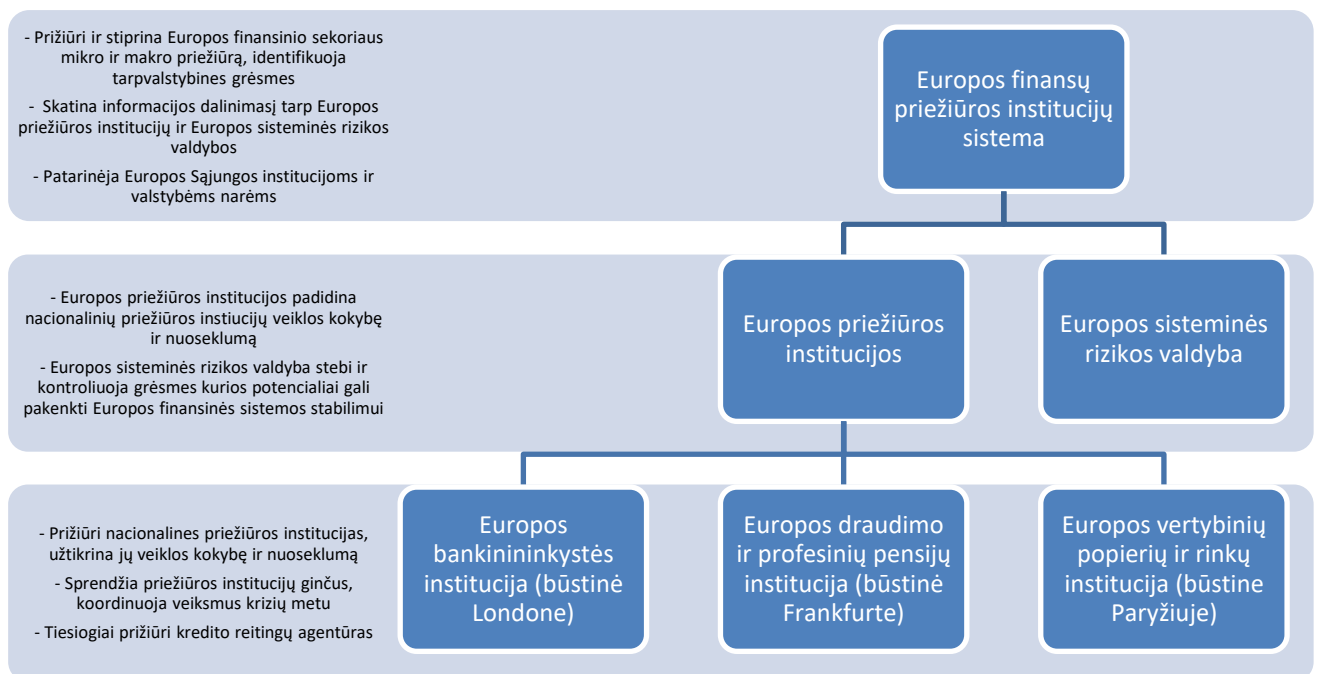
- 1) Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA);
- 2) Europos bankininkystės institucijos (EBA);
- 3) Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos (EIOPA) (Balčiūnas, 2014).

EPI reglamentais pavestas užduotis iš esmės galima suskirstyti į tris grupes: a) užduotys, susijusios su vienodo teisinio reguliavimo užtikrinimu; b) užduotys, susijusios su vienodos priežiūros praktikos užtikrinimu; c) užduotys, susijusios su bendradarbiavimu (Balčiūnas, 2014).

EPI yra atsakingos už koordinaciją tarp nacionalinių priežiūros institucijų; skatina abipusį pareigų ir atsakomybių delegavimą tarp nacionalinių institucijų, pavyzdžiui šalių narių institucijų tarpusavio vertinimą; gali prisidėti prie nacionalinių priežiūros institucijų valdybų veiklos; sudarinėti susitarimus su tarptautinėmis organizacijomis ar trečiosiomis šalimis. Europos finansų priežiūros sistemos dalyviai turi kooperuoti su Europos sisteminės rizikos valdyba renkant aktualią rizikos vertinimo informaciją reikalingą mikro ir makro lygio rizikos ribojimo priežiūrai vykdyti. Institucijos gali prašyti nacionalinių priežiūros institucijos jų veiklai reikalingos informacijos, įskaitant apie pačių nacionalinių priežiūros institucijų funkcijų atlikimą. Taip pat EFPI institucijos patarinėja Europos Parlamentui, Europos Tarybai bei Europos Komisijai įvairiais klausimais, įskaitant rizikos ribojimo vertinimą vykstant tarpvalstybinių finansų rinkos žaidėjų susijungimams ir įsigijimams.

Makrolygio rizikos ribojimo priežiūrą Europos Sąjungoje turi užtikrinti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu įsteigta Europos sisteminės rizikos valdyba (angl. European Systemic Risk Board), kurios užduotis yra stebėti ir vertinti galimas grėsmes finansiniam stabilumui, kylančias dėl makroekonominių ir visos finansų sistemos pokyčių (Balčiūnas, 2014). ESRV yra nepriklausoma institucija atsakinga už Europos Sąjungos finansų rinkos makroprudencinę priežiūrą. ESRV sprendimai teisiškai neprivalomi. ESRV atlieka finansines analizes ir įvairioms šalims praneša apie galimas grėsmes. Taip pat ESRV leidžia rekomendacijas (jos nėra teisiškai privalomos), kuriose siūlo įvairias priemones arba aptaria ankščiau siūlytų priemonių taikymą (Šenavičius, Talutis, 2012). ESRV taip pat patikėta bendradarbiauti su kitais tarptautiniais finansiniais organais, tokiais kaip Tarptautinis valiutos

fondas ar Finansinio stabilumo taryba bei trečiosiomis šalimis. ESRV glaudžiai susijusi su Europos Centrinio banku, o jos funkcijų atlikimas tiesiogiai priklauso nuo sugebėjimo koordinuoti savo veiklą su šalių narių centriniais bankais. Europos centrinis bankas yra įpareigotas suteikti ESRV sekretoriatą ir finansuoti jos veiklą (Balčiūnas, 2014). Taip pat Europos centrinis bankas remia valdybą statistine ir analine informacija. Galima teigti, jog Europos centrinis bankas yra sustiprintas dėl ESRV įkūrimo, kadangi dėl valdybos operavimo pobūdžio jam teks dirbti su mikro rizikos ribojimo informacija. Pasinaudodama savo konkrečiomis galiomis, ESRV gali išleisti rekomendacijas, ypatingai dėl klausimų susijusių su sisteminėmis rizikomis (Šenavičius, Talutis, 2012). ESRV teisinis pagrindas yra Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 114 straipsnis aptariantis teisės aktų derinimą. Remiantis šiuo straipsniu Europos Parlamentas ir Europos Komisija svarsto priemones liečiančias bendros rinkos veikimą. Nauja sistema nėra visiškai tikslingai apibrėžta teisės aktuose, todėl gali susidaryti situacija jog jos veikimas bus apskūstas teismine tvarka jei jos veikla darys potencialą žalą nacionaliniams reguliuotojams. Dėl teisinio aiškumo nepakankamumo naujoji sistema yra pakankamai silpna, norint ištaisyti šias teises spragas neišvengiamas Europos Sąjungos sutarčių peržiūrėjimas. Taigi reikia pabrėžti, jog ESRV neturi jokių vykdymo galių ir ganėtinai silpnus įgaliojimus.

8 pav. Europos finansų priežiūros institucijų sistema (Balčiūnas, 2014)

Kalbant apie EFPIS darbo autorius norėtų pabrėžti kelis aspektus:

1. Visų pirma, jau minėta, jog Europos priežiūros institucijos dalyvauja reguliavimo procese. Viena iš jų užduočių yra palengvinti Europos standartų taikymą reguliavimo procese. Europos priežiūros institucijos su nacionalinių priežiūros institucijų pagalba rengia techninių standartų

pasiūlymus siekiant sukurti vieningą reguliavimo sistemą visoms nacionalinėms priežiūros institucijoms vieningoje rinkoje. Standartai yra tvirtinami procesu kurio metu taikomos konsultacijų ir sąnaudų ir naudos analizės. Natūralu, jog tokie standartai neišsprendžia politinių reguliavimo problemų. Savo ruožtu Europos Komisija priima teisės aktus ir taiko sprendimus remdamiesi siūlomais standartais. Kai bendrijos interesų apsauga to reikalauja ir kai susidaro ypatinga padėtis ir pateikiant pagrįstus argumentus, Europos Komisija gali nuspręsti standartus priimti dalinai, priimti jas su pakeitimais arba nepriimti visiškai.

2. Visų antra, Europos priežiūros institucijos turi ribotas vykdymo galias. Savo iniciatyva, nacionalinių priežiūros institucijų arba Europos Komisijos prašymu jos gali siūlyti priimti priemones kurios prasilenkia su bendrai Europos standartais. Iš Adresatų, kuriems primetamos tokios taisyklės, pagal numatytas bendrijos taisykles ir reguliavimus reikalaujama jų laikytis, tačiau nėra numatytų konkrečių vykdymo galių jas priversti tą daryti.
3. Trečia, Europos priežiūros institucijos nepaprastosios padėties atveju turi teisę imperatyviai priversti nacionalines priežiūros institucijas priimti specifines priemones. Reikia paminėti, jog nepaprastąją padėti visų pirma turi paskelbti Europos Komisija.
4. Ketvirtas aspektas liečia Europos priežiūros institucijų galią spręsti ginčus. Jeigu nacionalinė priežiūros institucija nesutinka su kitos šalies institucija, o sprendžiamas klausimas numatytas kooperacijos taisyklėse, tada atsakinga Europos priežiūros institucija šių priežiūros institucijų prašymu pradėti taikinimo procedūrą. Jeigu tokios procedūros metu nepasiekiamas susitarimas ją vykdydžiusi Europos priežiūros institucija gali ginčą išspręsti priimdama savo sprendimą. Jeigu nacionalinės priežiūros institucijos tokio sprendimo nevykdo jį priėmusi institucija turi teisę priimti reikalavimus skirtus konkrečiai priežiūros institucijai apeinant nacionalinius parlamentus. Tokiu atveju pasinaudojama tiesiogiai taikoma bendrijos teise.

Aptartinos ir institucijų veiklos problemos. Nors EFPIIS įgaliojimai yra tikslesni negu ESRV, tačiau jos veikla taip pat ribota dėl teisinių problemų. EFPIIS turi problemą kylančią iš jos kompetencijos teisėtumo. Šioje vietoje reikia paminėti Meroni doktriną, atsiradusią iš Europos Teisingumo Teismo bylos 9/56, kuri nustato Europos Sąjungos institucijų funkcijų ir galių delegavimo agentūroms spektrą (Europos Teisingumo Teismo sprendimas, 1958). Reikia pabrėžti, jog yra draudžiama deleguoti galias liečiančias platų diskretiškumo spektrą, tokių būdu perduodant atsakomybę ir nevykdant jokios veiklos kontrolės. Iš to išplaukia Europos priežiūros institucijų problemos, liečiančios tai, jog jos gali turėti tik ribotas pagalbines, vykdomąsias ir technines galias, tačiau galios susijusios sprendimų vykdymu ir finansinės veiklos draudimu esant nepaprastajai padėčiai bei ginčų sprendimo galios yra teisėtos (Europos Teisingumo Teismo sprendimas, 1958).

Vertinant plačiąją prasmę, darbo autorius daro prielaidą, jog tokia priežiūros sistema yra silpna. Europos priežiūros institucijoms turėtų būti suteikta daugiau ir platesnių teisiškai privalomų priemonių

vykdyti joms numatytas funkcijas. Šiuo metu Europos Komisija gali keisti Europos priežiūros institucijų nustatytus standartus, jų nepaprastosios padėties ir sprendimų priėmimo galios yra ganėtinai ribotos, taip pat Europos priežiūros institucijų galios priversti nacionalines priežiūros institucijas yra ribotas teisės aktuose numatytiems atvejams. Taip pat, mano manymu, nėra teisingai numatytas Europos priežiūros institucijų nepriklausomumas. Europos Komisijos intervencijos galimybė (pavyzdžiui skelbiant nepaprastąją padėtį) yra labiau politinis nei techninis sprendimas įtakojantis Europos priežiūros institucijų veiklą.

Atsižvelgtina ir į Europos priežiūros institucijų organizacinę struktūrą. Glaudus EFPIIS ryšys su Europos centriniu banku yra ganėtinai problematiškas (Whelan, 2009), kadangi nėra nustatyta konkrečių tokių santykių esmė. Kylantis klausimas yra iki kokio lygio EFPIIS yra nepriklausoma nuo Europos centrinio banko. Reikia pažymėti, jog Europos centrinis bankas nesugebėjo tinkamai identifikuoti artėjančios finansų krizės, lygiagrečiai tam EFPIIS problemos negarantuoja fakto, jog tokių klaidų pavyks išvengti ateityje (Whelan, 2009),

Egzistuoja ir problemos, susijusios su EFPIIS sprendimų priėmimu. Pagrindinis EFPIIS sprendimų priėmimo organas yra valdyba (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016). Galima teigti, jog valdybos sudėtyje yra per didelis narių skaičius, tačiau tuo pačiu metu valdybos sudėtis yra ribota, kadangi į ją įeina tik nariai iš Europos Sąjungos institucijų bei nacionalinių priežiūros institucijų. Išorės veikėjų nebūvimas valdybos sudėtyje kelia klausimą dėl tinkamo reguliavimo (Čepeliauskaitė, Sodaitytė, 2016).

Reikia pažymėti, jog EFPIIS nepriklausomumas yra apibrėžtas Europos Sąjungos teisės aktuose. Europos priežiūros institucijos yra Europos Sąjungos subjektai nors jų valdybų sudėtyse ir yra narių iš nacionalinių priežiūros institucijų (Steiblytė, 2016). Kalbant apie finansinę autonomiją, EFPIIS institucijos turi savo atskiras finansines eilutes priešingai nei ESRV, tačiau reikia pabrėžti jog Europos priežiūros institucijų biudžetas yra daug mažesnis nei daugumos nacionalinių priežiūros institucijų, todėl finansinės problemos gali būti veiksnys sulaikantis jas nuo efektyvaus reguliavimo vykdymo.

Darbo autorius mano, kad EFPIIS sudarytas iš per didelio skaičiaus institucijų. Trijų mikro finansinės priežiūros institucijų, kurios tuo pačiu metu yra atskirtos geografiškai ir prižiūri skirtingus sektorius, gali kelti tipišku institucinio priežiūros modelių problemų, kaip skirtingai taikoma praktika, priežiūros fragmentacija ar padidėjęs biurokratizmas.

Kartu su Bankų sąjungos teisinės bazės sukūrimu, ko gero ,svarbiausia Europos Sąjungos finansų rinkos sistemos priežiūros institucija tapo Europos Centrinis Bankas. Istoriskai Europos Sąjungoje senai buvo keliamas klausimas kokie turėtų būti Europos Centrinio Banko įgaliojimai finansų rinkos priežiūros kontekste. Nacionalinės vyriausybės dažniausiai pasisakydavo už nacionalinių prižiūrėtojų galių išsaugojimą, tuo tarpu patys centriniai bankai neretai žvelgdavo į Europos Centrinį Banką kaip potencialių tarpvalstybinių tokių rinkų prižiūrėtoją. Maastrichto sutarties reguliavimas suponavo tokią institucinę struktūrą, jog Europos Sąjungos institucijos apskritai neturėjo įgaliojimų vykdyti riziką

ribojančią priežiūrą. Šioje vietoje reikia pažymėti, jog kita svarbi centrinių bankų funkcija – pinigų politika, buvo perduota Europos Centriniam Bankui kartu su Euro sistemos sukūrimu.

Įsigaliojus Bendro priežiūros mechanizmo teisiniam reguliavimui Europos Centrinis Bankas įgijo plačius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros vykdymo įgaliojimus. Europos Centrinis Bankas siekdamas vykdyti Bendro priežiūros mechanizmo tikslus gali imtis trijų rūšių veiksmų:

- 1) Pasinaudoti savo priežiūros galiomis;
- 2) Tiesiogiai taikyti vykdymo priemones arba įpareigoti jas vykdyti nacionalines priežiūros institucijas;
- 3) Paskirti administracines bausmes arba įpareigoti nacionalines priežiūros institucijas pradėti sankcijų taikymo procedūras.

Kaip buvo pabrėžta anksčiau, Europos Centrinis Bankas buvo įgalintas tiesiogiai taikyti savo kaip priežiūros institucijos galias, jei tam atsiranda prielaidos. Tokias prielaidas Europos Centrinis Bankas taiko be išankstinio nusistatymo, jos gali būti taikomos svarbioms finansų rinkos dalyvėms, finansinių įstaigų holdingams ar mišriems finansiniams holdingams Bankų Sąjungoje dalyvaujančiose šalyse. Prielaidos tokiam taikymui gali būti:

- 1) Priežiūros nuostatų pažeidimas;
- 2) ECB turi patikimos informacijos jog toks pažeidimas gali įvykti per ateinančius 12 mėnesių;
- 3) Finansinės institucijos strategija, valdymas, kultūra, procesai ar veikimo mechanizmai neužtikrina sklandaus jos veikimo ir kelia riziką jos stabilumui.

Europos Centrinis Bankas yra atsakingas už laiku atliekamą priežiūros institucijos vertinimą, taip pat jis priežiūri ar finansinės institucijos laiku vykdo jiems skirtas rekomendacijas, reikalavimus ar priežiūros sprendimus. Jei perspėjama finansinė institucija tinkamu laiku nesiima pastebimų trūkumų taisymo ECB gali taikyti vieną iš anksčiau išvardintų savo galių. ECB sprendimų vykdymo priemonės yra tokios priemonės kurių imasi kompetentinga institucija su tikslu priversti finansinę instituciją laikytis finansinės priežiūros teisės aktų (tai gali būti atitinkami nacionaliniai teisės aktai, perkeltos Europos Sąjungos direktyvos ar priežiūros institucijų sprendimai. Sprendimų vykdymo priemonės gali būti ECB taikomos svarbioms finansinėms institucijoms Europos Sąjungos teisės aktų nesilaikymo atvejais. Tarp visų galių kurios suteiktos ECB įsigaliojus Bendro priežiūros mechanizmui periodinių baudų mokėjimų skyrimas gali būti laikomas tokiu, kuris skirtas priversti finansines institucijas paklusti ECB sprendimams. Tokie mokėjimai yra skiriami teisės aktų pažeidimui dar vykstant norint priversti finansinę instituciją taisyti situaciją kurią ECB yra pripažinęs kaip nusižengiančią finansinės priežiūros teisės aktams.

Europos Sąjungos bankininkystės teisės aktai yra paremti Baselio akordais, kurie buvo aptarti ankstesnėje dalyje. Į Europos Sąjungos teisę šis reguliavimas yra perkeltas per harmonizuojamą vieningą taisyklių sąvadą, kurio yra privaloma laikytis visoms vieningoje rinkoje veikiančioms finansinėms

institucijoms. Vieningas taisyklių sąvadas yra Bankų Sąjungos pagrindas. Iš esmės tai yra teisės aktų rinkinys kurio privalo laikytis Europos Sąjungoje operuojančios finansinės institucijos. Europos Centrinis Bankas aktyviai prisideda prie šių teisės aktų formavimo per Europos finansų priežiūros sistemos agentūras, kurios buvo aprašytos anksčiau šiame skyriuje.

Bendro priežiūros mechanizmo nuostatos, metodikos ir standartai suponuoja pastovios finansinės priežiūros reikalingumą kuris yra vykdomas remiantis vieningais standartais visoms prižiūrimoms finansinėms institucijoms kurios veikia euro zonoje. Pastovi reikšmingų finansinių institucijų priežiūrą yra atliekama ECB, konkretiems uždaviniams, sektoriams ar šalims formuojamos bendros priežiūros komandos kurias sudaro ECB personalas kartu su nacionalinių priežiūros institucijų atstovais. Finansinei priežiūrai atlikti teisės aktai numato keletą įrankių. Vykdamas pastovią priežiūrą bendros priežiūros komandos analizuoja priežiūros ataskaitas, finansines ataskaitas ir vidinę prižiūrimų institucijų dokumentaciją, vykdo reguliarius susitikimus su prižiūrimų institucijų atstovais, rengia einamąsias rizikos analizes ir analizuoja finansinių institucijų gelbėjimosi planus jei jos susidurtų su sunkumais.

Pagrindinių finansinių institucijų rizikų bei pažeidžiamumų vertinimo procesą ECB priežiūros vykdyje sudaro keturi pagrindiniai komponentai:

- 1) Reguliarus egzistuojančių bei galimų rizikų stebėjimas ir analizė;
- 2) Gili identifikuojamų potencialių rizikų analizė;
- 3) Reguliarūs arba atsitiktiniai streso testai;
- 4) Esamų ar būsimų teisės aktų pakeitimų poveikio analizė.

Darbo temai svarbus pabrėžti institucinės struktūros aspektas yra Europos Centrinio Banko kaip Europos Sąjungos lygio finansų priežiūros institucijos ir nacionalinių finansinių priežiūros subjektų ryšys. Bendro priežiūros mechanizmo kontekste vykdydamas efektyvią bankininkystės sektoriaus priežiūrą Europos Centrinis Bankas glaudžiai bendradarbiauja su nacionalinėmis priežiūros institucijomis, kaip minėta anksčiau Lietuvos finansų rinkos priežiūros institucija yra Lietuvos Bankas. Visas reikšmingas finansines institucijas (jų sąrašas skelbiamas ECB interneto svetainėje) tiesiogiai prižiūri Europos Centrinis Bankas, tačiau teisiniai, kultūriniai ir ekspertiniai skirtumai suponavo tokią institucinę Bendro priežiūros mechanizmo institucinę struktūrą kurioje ECB negali savo funkcijų atlikti tinkamai be nacionalinių priežiūros institucijų pagalbos. Nacionalinės priežiūros institucijos tuo tarpu atlieka tiesioginę mažiau svarbių finansinių institucijų priežiūrą, tačiau pažymėtina jog tam tikrais atvejais ECB gali vykdyti ir tiesioginę šių mažiau svarbių finansinių institucijų priežiūrą. Svarbu paminėti ir tai, jog vykdamas Bendro priežiūros mechanizmo veiklą priežiūros sprendimai yra priimami stebėtojų taryboje kurią sudaro ECB ir nacionalinių priežiūros institucijų atstovai.

Dar vienas svarbus ECB ir nacionalinių institucijų kooperacijos aspektas yra susijęs su mažiau svarbių finansinių institucijų priežiūrą kurią nors ir tiesiogiai vykdo nacionalinės priežiūros institucijos, tačiau ECB yra įpareigotas užtikrinti jog jų taikomi priežiūros standartai yra aukšto lygio. ECB šio tikslo

siekia dvejais būdais – vertina galimą reikšmingų finansinių institucijų priežiūros metodų taikymą mažiau svarbioms finansinėms institucijoms ir kuria atskirus priežiūros standartus mažiau svarbioms institucijoms. Viena vertus galima teigti, jog nors ECB ir yra pagrindinė Bendrame priežiūros mechanizme priežiūrą atliekanti institucija, tačiau jos veikimas nėra įmanomas be nacionalinių priežiūros institucijų indėlio – nacionalinės priežiūros institucijos, tarp jų ir Lietuvos bankas, dalyvauja Bendro priežiūros mechanizmo sprendimų priėmimo, vadovaujasi ECB standartais vykdant jų tiesioginėje žinioje esančių finansinių institucijų priežiūrą ir kaip minėta anksčiau deleguoja atstovus į bendras priežiūros komandas.

2.3. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo prioritetai ir reguliavimas Lietuvoje

Iki 2012 m. Lietuvoje veikė sektorinis finansų rinkos priežiūros modelis, kuriame vertybinių popierių rinką prižiūrėjo Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių komisija, tuo tarpu už draudimo rinką buvo atsakinga Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija (Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros sistemos pertvarkos įstatymas, 2011). Pagrindiniai jų uždaviniai buvo prižiūrėti kaip laikomasi sąžiningos prekybos ir verslo organizavimo taisyklių savo jurisdikcijose, palaikyti efektyvų ir teisėtą vertybinių popierių ir draudimo rinkų veikimą bei užsiimti subjektų dalyvaujančių šiose rinkose interesų apsauga. Taip pat šios institucijos vykdė dvi kitas svarbias funkcijas:

- 1) Vykdė finansų rinkos viešąjį administravimą;
- 2) Pagal kompetenciją gynė viešąjį interesą (Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros sistemos pertvarkos įstatymas, 2011).

T. Talučio bei V.Šenavičiaus (2012) nuomone, Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių komisija bei Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija nuolat skelbdavo savo ekspertinę nuomonę pagal savo kompetenciją aiškiai nereguliuojamais teisiniais klausimais susijusiais su viešojo administravimo vykdymu Lietuvos finansų rinkoje. Šių institucijų leidžiamos gairės bei rekomendacijos tapdavo svarbia teisinės interpretacijos nuomone ir inter alia būdavo naudojami kaip poįstatyminiai teisės aktai (Šenavičius, Talutis, 2012). Viešojo intereso gynimo prasme šios dvi institucijos dažniausiai minėtą funkciją atlikdavo teisiniu keliu. Vertybinių popierių komisija turėjo teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, atstovaudama investuotojų interesams. Vertybinių popierių komisijai taip pat buvo priskirta asmenų, pensijų kaupiančių kituose nei SoDros fonduose interesų apsauga. Remiantis Lietuvos Respublikos Profesinių pensijų kaupimo įstatymu (2006) bei Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymu (2008) Vertybinių popierių komisija atstovaudama atitinkamų indėlininkų (investuotojų) interesams turėjo teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Draudimo priežiūros komisija, kita vertus, remiantis Draudimo priežiūros įstatymu (2003) buvo įpareigota vykdant savo funkcijas (užtikrinti draudimo sistemos patikimumą, veiksmingumą, saugumą ir stabilumą bei

draudėjų, apdraustųjų, naudos gavėjų ir nukentėjusių trečiųjų asmenų interesų ir teisių apsaugą), taip pat galėjo kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą.

Per patį finansų krizės įkarštį, 2010 metais, atsižvelgiant į panašius procesus Europos Sąjungoje, Lietuvoje atsirado politinės valios reformuoti finansų rinką prižiūrinčias institucijas. 2010 m. gegužės 19 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcijos patvirtinimo“. Pagrindinis koncepcijos tikslas buvo nustatyti Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros institucijų pertvarkos kryptis, sutelkti finansų rinkos priežiūros funkcijas vienoje institucijoje, nustatyti jos teisinį statusą, funkcijas, finansavimą ir kitus jos veiklos klausimus, kartu sudaryti sąlygas toliau siekti finansų rinkos stabilumo, nors dokumente buvo nurodytos alternatyvios reformos priežastys – įgaliotos institucijos privalo tinkamai reaguoti į kintančias rinkos sąlygas, siekdamas visų pirma užtikrinti finansinių paslaugų vartotojų interesus, skatinti jų švietimą (Finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcija, 2010). Reikia pažymėti, jog iš esmės Vyriausybė svarstė tris finansų rinkos priežiūros modelius:

1) Pagal Koncepcijos 30.1 punkte nurodytą modelį viena institucija atliktų šiuo metu Draudimo priežiūros komisijos ir Vertybinių popierių komisijos atliekamas funkcijas, o bankų sektoriaus priežiūrą ir toliau vykdytų Lietuvos bankas (Finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcija, 2010).

2) Pagal Koncepcijos 30.2 punkte nurodytą modelį būtų kuriama nauja biudžetinė įstaiga, kuri perimtų ir suvienytų Lietuvos banko, Draudimo priežiūros komisijos ir Vertybinių popierių komisijos atliekamas finansų rinkos priežiūros funkcijas. Tokia institucija turėtų būti pavaldi Lietuvos Respublikos Finansų ministerijai, tačiau kaip minėta anksčiau, vienas kertinių priežiūros institucijų reikalavimų yra nepriklausomumas, kurio toks modelis negalėtų užtikrinti, kadangi institucijos prie Finansų ministerijos statusas prieštarauja organizacinio, finansinio bei politinio nepriklausomumo (Finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcija, 2010).

3) Pagal Koncepcijos 30.3 punktą Lietuvos bankas kaip priežiūros institucija jungtų Lietuvos banko, Draudimo priežiūros komisijos ir Vertybinių popierių komisijos atliekamas finansų rinkos priežiūros funkcijas Lietuvos banko viduje (Finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcija, 2010). Remiantis tarptautine praktika valstybinių centrinių bankai dažniausiai atsako už sisteminės rizikos valdymą ir krizių prevenciją arba užima aktyvią poziciją šiais klausimais, jie turėtų būti įtraukti į priežiūros procesą, nes vykstant finansų sektoriaus tarpvalstybinei konvergencijai itin daug dėmesio turės būti skiriama ne tik mikropriežiūrai, bet ir makro priežiūrai. O šią funkciją centriniai bankai gali užtikrinti tik turėdami pakankamai informacijos apie kredito įstaigų ir kitų finansų sektoriaus dalyvių rizikų valdymą, jų finansinius rodiklius, testavimo nepalankiomis sąlygomis rezultatus ir kitą konfidencialią informaciją, kuri paprastai gaunama vykdant kredito įstaigų ir kitų finansų sektoriaus dalyvių priežiūrą.

Lietuvos finansų rinkos priežiūros modelio reformos metu integruotas modelis (veikia vieninga finansų rinkos priežiūros institucija) buvo taikomas Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Latvijoje, Lenkijoje, Estijoje, Maltoje, Danijoje, Švedijoje, Austrijoje, Vengrijoje, Belgijoje, Airijoje, Čekijoje, Suomijoje, Slovakijoje. Nyderlanduose veikė Twin-Peaks modelis (Balčiūnas, 2014). Dviejų ramsčių institucinis modelis buvo taikomas Liuksemburge, Prancūzijoje ir Bulgarijoje, tuo tarpu trijų ramsčių institucinis modelis – Lietuvoje, Kipre, Portugalijoje, Slovėnijoje, Ispanijoje, Italijoje, Graikijoje ir Rumunijoje (Zaleckienė, 2012; Balčiūnas, 2014). Užsienio šalių praktika, ypač šalių gerai susitvarkiusių su krize ir jos padariniais, be abejo turėjo įtakos Lietuvos finansų rinkos priežiūros institucijų reformai.

2011 m. lapkričio 17 d. pritarta pagal minėtą koncepciją parengtoms Lietuvos banko įstatymo (2001) ir lydymųjų įstatymų pataisoms, kuriomis įgyvendintos koncepcijoje apibrėžtos gairės ir pertvarkyta Lietuvos finansų rinkos priežiūros sistema, sutelkiant finansų rinkos priežiūros funkcijas (ir riziką ribojančios, ir finansinių paslaugų teikimo priežiūros) vienoje institucijoje – Lietuvos banke. Priimtomis pataisomis buvo nutarta nuo 2012 m. sausio 1 d. likviduoti Vertybinių popierių ir Draudimo priežiūros komisijas, o jų atliekamas priežiūros funkcijas perduoti Lietuvos bankui. Taip pat nuspręsta Lietuvos bankui perduoti Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos šiuo metu atliekamą finansinių paslaugų teikimo priežiūros funkciją. Tokiu būdu nuo 2012 m. sausio 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti integruotas finansų rinkos priežiūros modelis ((Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros sistemos pertvarkos įstatymas, 2011). Priežiūros institucijos finansinio nepriklausomumo klausimas buvo išspręstas nustatant privalomus atsiskaitymus iš finansų rinkos dalyvių. Tokie atsiskaitymai yra skirtingi, priklausomi nuo finansų rinkos dalyvio statuso ar veiklos pobūdžio:

- 1) Bankų įmokos numatytos mokėti nuo vidutinio metinio turto;
- 2) Draudimo institucijų įmokos numatytos mokėti nuo pasirašytų draudimų įmokų sumos;
- 3) Likę rinkos dalyviai apmokestinami pagal apyvartą.

Kaip nurodo V.Šenavičius ir T.Talutis (2012), Lietuvos bankui atiteko ne tik Vertybinių popierių komisijos bei Draudimo priežiūros komisijos funkcijos, tačiau konsoliduojant visas su finansinių rinkų reguliavimu susijusias viešojo administravimo funkcijas vienoje rankose, Lietuvos bankui taip pat priskirta anksčiau Vartotojų teisių apsaugos tarnybos kompetencijoje buvusi finansinių paslaugų teikimo priežiūros funkcija.

Nepaisant atliktos reformos, pažymėtina, kad egzistuoja reikšmingi finansų sistemos bei jos priežiūros skirtumai tarp regionų, kurie labiausiai pastebimi tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių:

- 1) nors daugumoje pasaulio šalių dominuoja bankų sistema, finansų sektoriaus struktūra keičiasi – poslinkis iš bankų sektoriaus į kapitalo rinką, komerciniams bankams perorientuojant savo veiklą iš komercinės į investicinę bankininkystę (Petrukonytė, 2013);
- 2) žemų pajamų šalys pasižymi mažiau išvystyta finansų sistema (ypatingai silpna yra finansų rinka), reikalaujančia didesnės priežiūros (Petrukonytė, 2013);

3) besivystančių šalių finansų sistema auga greičiau nei išsivysčiusių šalių, o rinkomis grįsta finansų sistema didėja sparčiau nei bankinio sektoriaus plėtra (Petrukonytė, 2013).

Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad besivystančių valstybių finansų sistemos bei jų priežiūra pasižymi tam tikrais veiksniais, kurie nulemia jų skirtumus lyginant su išsivysčiusiomis valstybėmis: neefektyvi teisinė, institucinė ir politinė aplinka (Urbšienė, 2012); makroekonominis nestabilumas (Urbšienė, 2012); neefektyvi bankų veikla (Beck ir kt., 2010); konkurencijos stoka (Yartey, 2008); finansinių paslaugų stoka (Roxburgh ir kt., 2011); didėjantys užsienio kapitalo srautai (Beck ir kt., 2010); didelis finansų sistemos augimo rezervas (Roxburgh ir kt., 2011); bei mažesnė valstybės skola (Roxburgh ir kt., 2011; Urbšienė, 2012).

Kalbant apie Lietuvos banko kaip finansinės priežiūros institucijos funkciją reikia pabrėžti, jog Lietuvos bankas yra sudedamoji Europos centrinių bankų sistemos dalis ir siekia tikslų bei vykdo uždavinius vadovaudamasis Europos centrinio banko gairėmis ir nurodymais. Lietuvos banko kaip institucijos statusui reikšminga data buvo 2015 m. sausio 1 d., kai Lietuva oficialiai tapo Eurozonos nare. Euro įvedimas šalyje automatiškai de facto Europos Centriniam Bankui perdavė ne tik ženkliai dalį funkcijų susijusių su pinigų emisija, nacionalinės valiutos kurso bei užsienio atsargų naudojimu, bet ir perdavė didelę dalį savo kaip finansinės priežiūros institucijos funkcijų. Lietuvos bankas atlieka nacionalinės priežiūros institucijos vaidmenį. Tarp penkių svarbiausių Lietuvos banko funkcijų yra nurodyta informacijos rinkimo funkcija, vadovaujantis kuria Lietuvos bankas iš valstybės ir savivaldybių institucijų renka statistinę informaciją kuri reikalinga Europos centrinių bankų sistemos uždaviniams vykdyti. Po šia funkcija taip pat patenka informacija teikiama Europos Centriniam Bankui jam vykdomas centralizuotos Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros institucijos funkcijas (Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymas, 2001). Iš šios Lietuvos bankui priskirtos funkcijos galima daryti prielaidą, jog nors ECB yra tiesioginis reikšmingiausių finansų institucijų šalyje prižiūrėtojas, tačiau šią veiklą jis vykdo padedant Lietuvos bankui.

Dar viena Lietuvos banko funkcija yra Lietuvos banko įstatymo 8 str. 2 d. 2 p. apibrėžiama finansų rinkos priežiūra (Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymas, 2001). Straipsnyje teigiama, jog Lietuvos bankas atlieka finansų rinkos priežiūrą tiek, kiek ji nėra deleguota Europos Centriniam Bankui. Taip pat šioje dalyje pateikiama teisinė nuoroda į tiesiogiai taikomą Tarybos Reglamentą Nr. 1024/2013, kuris yra Bendro priežiūros mechanizmo teisinis pagrindas. Analizuojant šią dalį galima daryti dvi prielaidas:

1. Visų pirma, Lietuvos bankas neprarado savo funkcijos atlikti finansų rinkos priežiūrą, tačiau šios funkcijos subjektų ratas buvo apribotas – pagal Bendros priežiūros mechanizmo nuostatus nacionalinės priežiūros institucijos prižiūri tik mažesnę svarbą turinčius finansų rinkos dalyvius.

2. Visų antra, šioje dalyje nurodomas šio apribojimo teisinis pagrindas – Tarybos Reglamentas Nr. 1024/2013, kuris yra tiesiogiai taikomas, todėl jo nuostatos nebuvo perkeltos į Lietuvos Respublikos teisę. Šioje vietoje reikia pažymėti, jog savo konstrukcija identiška teisinė nuoroda randama ir apžvelgiant kitą Lietuvos bankui priskirtą funkciją – finansų sektoriaus subjektų pertvarkymo. Atitinkamai anksčiau aptartai finansų rinkos priežiūros funkcijai, pertvarkymo funkcija taip pat vykdoma tiek, kiek ji nėra vykdoma Bendro pertvarkymo mechanizmo pagrindu. Šioje dalyje kaip ir anksčiau aptartoje pateikiama atitinkama teisinė nuoroda, šį kartą nurodomas Tarybos Reglamentas Nr. 806/2014, kuris yra Bendro pertvarkymo mechanizmo teisinis pagrindas.

Taigi, vertinant dvejas pastarąsias aptartas Lietuvos banko funkcijas matoma, jog finansų rinkos priežiūros bei finansų institucijų pertvarkymo funkcijas jis vykdo tiek, kiek jų nevykdo Europos Centrinis Bankas. Vertinant retrospektyviai galima teigti, jog nors minėtos Lietuvos banko galios yra apribotos, tačiau jo kaip nacionalinio finansų rinkos priežiūrėtojo vaidmuo išlieka svarbus. Lietuvoje su kritiniais finansiniais sunkumais susidūrė mažiausiai dvi didelę reikšmę šalies finansinei sistemai turėjusios institucijos, kurios pagal dabartinį teisinį reguliavimą nebūtų tiesiogiai administruojamos ECB, todėl darytina išvada, jog Lietuvos bankas išlieka svarbi nacionalinės finansų rinkos priežiūros sistemos dalis.

Dar viena svarbi Lietuvos banko funkcija priskirta jam 2014 m. rugsėjį – makroprudencinės politikos vykdymas, kurios tikslas yra prisidėti prie finansų sistemos stabilumo apsaugos, įskaitant finansų sistemos atsparumo stiprinimą ir sisteminės rizikos susidarymo mažinimą, taip siekiant užtikrinti tvarų finansų sektoriaus indėlį į ekonomikos augimą. Europos Sisteminės Rizikos Valdyba (ESRV) išleido rekomendaciją (ESRB, 2011) kurioje buvo pabrėžta makroprudencinės politikos vykdymo mandato suteikimo kiekvienos ES šalies atsakingoms institucijoms svarba. Reikia pabrėžti, jog nors buvo sukurtos naujos Europos Sąjungos lygiu veikiančios makroprudencinės priežiūros institucijos, tačiau pagrindinės vykdymo galios šiame kontekste priklauso valstybių narių institucijoms atsakingoms už makroprudencinę priežiūrą. Makroprudencinės politikos įgyvendinimas yra nelengvas ir vis kintantis uždavinys, kadangi rizikos finansų rinkos stabilimui gali kilti dėl vidaus ir išorės, dažnai sunkiai prognozuojamų veiksnių. Nepaisant to, Lietuvos bankas yra suformavęs makroprudencinės politikos strategiją, kurioje nustatomi tokios priežiūros tikslai, jos priemonės, apibrėžiamos sprendimų priėmimo procedūros, nubrėžiami bendradarbiavimo su kitomis institucijomis pagrindai. Lietuvos banko vykdomą makroprudencinę politiką taip pat prižiūri ECB bei ESRV.

Apibendrinant skyrių galima teigti, jog Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistema yra Europos Sąjungos teisės aktų reguliuojančių finansų rinkos priežiūrą ir ją įgyvendinančių institucijų visuma. Europos Sąjungos lygio finansų rinkos priežiūros užuomazgos prasidėjo 21-ojo amžiaus pradžioje, kai buvo sukurtos pirmoji Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros institucinė sąranga,

svarbesni finansų rinkos priežiūros teisės aktai ir apibrėžtas finansų rinkos priežiūros teisės aktams skirtas teisėkūros procesas. 2008 m. finansinė krizė parodė tokios Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos nepakankamumą ir didesnę integracijos poreikį. Europos Sąjungos lygiu sukurti nauji teisiniai bei instituciniai finansų rinkos priežiūros mechanizmai. Europos Sąjungos finansų rinkos institucinė sistema (EFPIIS) apima makroprudencinės ir mikroprudencinės priežiūros politikos įgyvendinimą, tačiau šiame skyriuje atskleista jog norint gerų EFPIIS rezultatų jos institucijoms turėtų būti suteikta daugiau ir platesnių teisiškai privalomų finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo priemonių. Bankų sąjunga yra didelio kompleksiskumo iš išskirtinės svarbos Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros teisinių priemonių rinkinys deleguojantis didelę dalį suverenių nacionalinių priežiūros institucijų funkcijų Europos Centriniam Bankui, įgijo plačius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros vykdymo įgaliojimus. Lietuvos bankas kaip nacionalinė Lietuvos finansų rinkos priežiūrą vykdanči institucija mikroprudencinės finansų rinkos priežiūros politikos prasme Lietuvai tapus Bendro priežiūros mechanizmo dalimi neteko didelės dalies įgaliojimų. Lietuvos banko vaidmuo apsiriboja mažesnės reikšmės finansų rinkos dalyvių priežiūra bei pagalba ECB vykdant didžiųjų finansų rinkos dalyvių priežiūrą, taip pat Lietuvos bankas gavo aiškų makroprudencinės politikos vykdymo mandatą.

3. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSŲ RINKOS PRIEŽIŪROS SISTEMOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE NUOMONĖS TYRIMAS

Šiame skyriuje pateikiama atlikto empirinio tyrimo metu surinkta duomenų analizė. Interviu klausimai buvo suskirstyti į keturias dalis, todėl analizę sudaro 4 klausimų grupės, nurodoma į kokias kategorijas jos buvo išskaidytos. Apžvelgiant kiekvieną grupę susisteminta informacija pateikiama struktūruotose lentelėse norint lengviau paaiškinti respondentų atsakymus. Kiekviena grupė yra aprašoma ir analizuojama bei pateikiamos autoriaus išvalgos. Gauti rezultatai atskleidžia respondentų nuomonę apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje bei galimą tolesnę tokio įgyvendinimo raidą.

3.1. Tyrimo metodika

Atsižvelgiant į ankstesnėse darbo dalyse aprašytus teorinius, teisinius bei institucinius Europos finansų rinkos priežiūros aspektus siekiama išanalizuoti Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje.

Reikšmė – atliktu tyrimu siekta atlikti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje analizę, išsiaiškinti ekspertini jo vertinimą, galimus trūkumus ir raidos perspektyvas.

Tyrimo tikslas – Išanalizuoti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje.

Tyrimo **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti respondentų požiūrį į finansų rinkos priežiūrą;
2. Ištirti respondentų nuomonę apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą Lietuvoje;
3. Nustatyti respondentų požiūrį į gilesnę Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integraciją ir priemonių tobulinimą.
4. Įvertinti antriniuose teisiniuose šaltiniuose pateikiamas finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje problemas bei palyginti ją su respondentų nuomone.

Tyrimo metodologija. Empiriniam tyrimui įgyvendinti pasirinktas interviu metodas. Anot Bitino, interviu metodu norima suprasti informantų patirtį, sužinoti jų nuomones, atskleisti respondentų požiūrius, pasaulėžiūrą, perspektyvas bei vertinimus tiriamuoju klausimu (Bitinas 2008). Šis metodas buvo pasirinktas todėl, jog finansų rinkos priežiūra yra retai tiesiogiai liečianti visuomenę, todėl norint gauti patikimus Europos finansų rinkos priežiūros vertinimus reikalinga apklausti respondentus kurie susiduria su šiais veiksniais savo tiesioginėje veikloje arba turi pakankamos kompetencijos ją pakomentuoti. Taip pat svarbu nustatyti ar viešojo ir privataus sektoriaus respondentai vienodai mato ir

vertina vykdomą finansų rinkos priežiūrą, su kokiais konkrečiai Europos finansų rinkos priežiūros sistemos elementais susiduria savo veikloje, kaip juos vertina ir kokių pasiūlymų jų tobulinimui gali pateikti. Taikyti interviu metodą buvo pasirinkta ir dėl to jog gaunami duomenys yra išsamesni nei taikant kitus metodus.

Tyrimo metodai. Mokslinėje teorijoje pabrėžiama, kad žmonių vidiniam pasauliui tirti dažnai pasitelkiamas kokybinio tyrimo metodas. Kokybinis tyrimas dažnai naudojamas tuomet, kai nagrinėjama dar mažai ištirtos temos. Šio darbo objektas yra Europos finansų rinkos priežiūra. Reikia pažymėti, jog šia tema nėra atlikta daug tyrimų, didžioji dalis iš atliktųjų liečia ekonominę objekto perspektyvą, tuo tarpu viešojo administravimo kontekste ši tema tirta nebuvo. Respondentų atrinkimas tyrimui nebuvo lengvas, kadangi šioje srityje tiesiogiai ar iš dalies dirbančių ekspertų ratas nėra didelis. Tyrimu buvo siekta įvertinti respondentų funkcijas, patirtį, atstovaujama instituciją ir jos vaidmenį finansų rinkos priežiūros sistemoje, taip pat įsiklausyti į jų įvardijamas pastabas ir suprasti jų požiūrį į darbe aprašomus finansų rinkos priežiūros politikos įgyvendinimo metodus, todėl buvo pasirinktas kokybinio tyrimo metodas kuris geriausiai tinka tokiems tikslams pasiekti.

Šiame darbe taip pat panaudotas dokumentų rinkimo ir analizės metodas. Atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas laikytinas svarbiausiu duomenų rinkimo (gavimo) metodu. G.Bowen (2009) teigia, kad dokumentų analizė kaip metodas pasižymi šiais privalumais: efektyvumu, prieinamumu, mažomis sąnaudomis, stabilumu, tikslumu ir didele aprėptimi. Taip pat autorius nurodo, kad šis metodas pasižymi sekančiais trūkumais: nepakankamu detalumu, maža tikimybe rasti kai kuriuos senus dokumentus ar juos atkurti bei šališku selektyvumu (Bowen, 2009). Renkant duomenis reikalinga atsižvelgti į nagrinėjamą problemą, dokumentų prieinamumą ir į jau turimus duomenis (Webley, 2010). Pagrindiniai dokumentų vertinimo kriterijai yra: tikrumas, patikimumas, reprezentatyvumas. Dokumentų klasifikacijos pagal rūšį pagrindą sudaro oficialumo lygis (Mogalakwe, 2006) - jie gali būti pirminiai arba antriniai. Analizei atlikti pasirinkti antriniai dokumentai.

Tyrimo etika. Tyrimo metu buvo vykdomi individualūs interviu su respondentais kurie tiesiogiai arba netiesiogiai yra susiję su Europos finansų rinkos priežiūra. Respondentai buvo supažindinti su baigiamojo darbo tema, tyrimo tikslais ir prognozuojamu rezultatu. Respondentai į iš anksto parengtą klausimyną turėjo atsakyti pagal iš anksto parengtą klausimų seką, visiems respondentams buvo užduoti tokie patys klausimai tokia pačia eilės tvarka. Interviu vykdymo metu buvo siekiama gauti išsamius, tikslius ir pagrįstus atsakymus neatsižvelgiant į respondento sąsają su finansinių rinkų priežiūra, ryšium su kuo buvo siekiama visiems respondentams sudaryti lygias dalyvavimo tyrime sąlygas. Reikia pažymėti jog finansų rinkos kaip objektas yra jautrus net politinės ar reguliuotojų nuomonės viešam išreiškimui, todėl didžiąjai daliai respondentų norint išlikti anonimiškais buvo nuspręsta konfidencialumą suteikti visiems tyrimo respondentams.

Tyrimo vieta. Tyrimo atlikimo vieta buvo pasirinkta atsižvelgiant į preliminarią respondentų gyvenamąją ir profesinės veiklos vykdymo vietą. Atsižvelgiant į taikytą tyrimo metodą nebuvo galimybės turėti geografiškai plačią tyrimo vietą. Vertinant objektyvius vietos atrankos kriterijus, tokius kaip tyrimo tikslų išpildymas buvo pasirinktas Vilniaus miestas. Kadangi kokybinis tyrimas buvo vykdomas interviu metodu kurio metu buvo apklausiami ekspertai reikėjo atsižvelgti į tyrime svarbių institucijų geografines vietas. Kadangi finansų priežiūros politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų, taip pat ir jų prižiūrimų ar kitaip įtakojamų subjektų būstinės beveik visada yra Vilniuje tai dar labiau paskatino tyrimo vietovę pasirinkti šį miestą.

Tyrimo imtis. Tyrimo planavimo metu buvo iš anksto numatoma kiek respondentų pageidautina sudarytų tiriamą visumą. Iš viso planuota apklausti 8 respondentus. Kokybiniam tyrime taikant interviu metodą imtis gali svyruoti nuo 5 iki 30 respondentų. Apklausti 2 skyrių vadovai, vienas departamento vadovas, vienas vyriausiasis specialistas, viena direktorė, vienas teisės skyriaus patarėjas, vienas Seimo narys ir vienas analitikas. Iš anksto planuotas tolygus respondentų pasiskirstymas pagal sektorius, pasirinkta apklausti 4 viešojo sektoriaus ir 4 privataus sektoriaus atstovus. Respondentai buvo strategiškai pasirinkti norint nagrinėjamą temą pažvelgti tiek iš asmenų vykdančių finansinę priežiūrą tiek iš jų prižiūrimų rinkos subjektų. Tyrimo vykdymo eigoje buvo identifikuota jog respondentų atsakymai yra tinkami tyrimui atlikti. Visi respondentai buvo pasirinkti tiek pagal objektyvius kriterijus:

- 1) Vidutinės arba vadovaujančios grandies specialistai susiję su finansų rinkos reguliavimu ir pagal autoriaus nuomonę galintys suteikti tinkamos informacijos tyrimo tikslams pasiekti (socialinis aspektas);
- 2) Atstovaujamos institucijos veiklos pobūdis.

Atsižvelgiant į pirmąjį kriterijų dėmesys buvo kreipiamas į respondentų geografinę vietovę ir pareigas, tuo tarpu antruoju kriterijumi buvo vertinamas respondento atstovaujamos institucijos veiklos pobūdis (reguluotojas ar reguliavimo subjektas), institucijos sąsajos su finansų rinkos priežiūra.

Minėti kriterijai yra svarbūs dėl to, jog taip subjektyviai galima įvertinti ar respondentas yra pakankamai kvalifikuotas tinkamai atsakyti į tyrimo metu užduodamus klausimus. Vidutinės arba vadovaujančios grandies pareigūnai ir darbuotojai pasirinkti dėl tos priežasties, jog jų užimamos pareigos teoriškai tiesiogiai koreliuoja su jų kvalifikacija ir tyrimo temos išmanymu, žino finansų rinkos priežiūros svarbiausius praktinius aspektus, gali pateikti kokybiškų įžvalgų ir pasiūlymų. Tyrime dalyvavę respondentai buvo suskirstyti į dvi grupes. Pirmoji grupė buvo viešąjį sektorių atstovaujantys respondentai, tuo tarpu antroji grupė buvo privačiame sektoriuje dirbantys respondentai. Pirmoji grupė buvo išskirstyta į dar dvi grupes, pirmoji buvo su finansų rinkos priežiūra tiesiogiai dirbantys respondentai, tuo tarpu antroji su finansų rinkos priežiūra netiesiogiai dirbantys respondentai. Antroji grupė taip pat buvo išskirstyta į dar dvi grupes, pirmoji grupė buvo respondentų atstovaujančių tiesiogiai prižiūrimas finansines institucijas, tuo tarpu antroji grupė sudaryta iš netiesiogiai prižiūrimų finansinių institucijų.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo metodui įgyvendinti buvo panaudotas interviu metodas. Šis metodas padėjo surinkti tyrimui tinkamą informaciją. Pats tyrimas buvo atliekamas 2018 m. lapkričio – gruodžio mėn. Laiko prasme viena interviu sesija su respondentu truko nuo 15 iki 40 min. Autoriaus nuomone toks vieno interviu laikas tinkamai apklausti respondentą esant tiksliai nedviprasmiškiems klausimams. Interviu vykdymo metu buvo išimtinai orientuojamasi tik į informaciją gaunamą iš respondentų. Interviu laikas ir vieta buvo sutariami telefonu arba per trečiuosius asmenis, respondentai iš anksto buvo supažindinami su interviu pobūdžiu, etiniais tyrimo vykdymo aspektais, jiems nurodomos pagrindiniai raktažodžiai. Iš anksto buvo numatyti 8 konkretūs respondentai, tačiau 3 iš jų atsisakė dėl asmeninių arba profesinių priežasčių (neturi laiko ar mano negalintis dalyvauti tyrime). Visi interviu buvo atlikti gyvo pokalbio metu. Atsižvelgiant į tai jog klausimai buvo trumpi ir struktūruoti jie buvo fiksuojami interviu vykdymo metu raštu.

Interviu klausimai buvo suskirstyti į 4 grupes:

5 lentelė. Interviu klausimų grupių aprašymas

Klausimų grupės	Klausimų grupės apibūdinimas
1. Socialiniai aspektai ir atstovaujama institucija	Šioje klausimų grupėje užduotais klausimais siekta išsiaiškinti socialinę respondento charakteristikos pusę, konkrečiai amžių bei pareigas, taip pat siekta atsižvelgti į respondento atstovaujamą instituciją ir jos santyki su finansinių rinkų priežiūra.
2. Požiūris į finansų rinkos priežiūrą ir Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės	Šioje klausimų grupėje užduotais klausimais siekta išsiaiškinti respondentų požiūrį į finansų rinkos priežiūros prielaidas, taip pat nustatyti jų susipažinimą su Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonėmis.
3. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaka Lietuvos finansų rinkos priežiūrai	Šioje klausimų grupėje užduotais klausimais siekta išsiaiškinti respondentų vertinimą kaip Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą
4. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracijos ir priemonių tobulinimo reikalingumas	Šioje klausimų grupėje užduotais klausimais siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę dėl tolesnės Europos finansų rinkos priežiūros integracijos ir paprašyta įvertinti Europos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimo reikalingumą.

Klausimų grupės orientuotos į iškeltus tyrimo tikslus. Jos suformuotos siekiant lengviau išanalizuoti respondentų atsakymus ir juos kuo suprantamiau pateikti tyrimo rezultatų analizės dalyje. Pagrindinė analizės medžiaga ir yra interviu metu gauti respondentų atsakymai į klausimyną.

3.2. Interviu tyrimo rezultatų analizė

Šioje dalyje aptariami kokybinio tyrimo duomenys ir pateikiama jų analizė. Analizei naudojamas turinio interpretacijos metodas. Šioje darbo dalyje informacija yra pateikiama struktūruotose lentelėse

lengvesniam gautų rezultatų supratimui. Šios dalies subkategorijos yra apžvelgiamos suskirsčius jas pagal klausimų grupes.

Pirmoji klausimų grupė: Socialiniai aspektai ir atstovaujama institucija

Pirmoji klausimų grupė sudaryta iš klausimų aprėpiančių respondentų socialines charakteristikas bei institucijų profilį. Turint bendrą informaciją siekta nustatyti bendras respondentų charakteristikas bei jų atstovaujamų institucijų profilį ir sąsajas su finansinių rinkų priežiūra.

Vertinant respondentų socialines charakteristikas galima pastebėti, jog absoliučiai visi apklaustieji yra vyrai (8 iš 8). Kaip minėta anksčiau aptariant tyrimo metodologiją, respondentai buvo atrenkami išimtinai pagal savo profesinės veiklos pobūdžio aktualumą nagrinėjamai temai. Atsižvelgiant į tokią didelę lyčių pasiskirstymo amplitudę darytina išvada, jog vyrai dažniau užima pareigas institucijose ar organizacijose kurios yra finansų rinkos dalyvės. 2 respondentai apklausos metu ėjo skyriaus vadovo pareigas, likę 6 respondentai ėjo vyriausiojo specialisto, stebėtojų tarybos pirmininko, analitiko, teisininko, departamento vadovo bei Seimo nario pareigas. Jauniausiajam respondentui 26 metai, vyriausiajam – 69. Imties amžiaus vidurkis – 39 m. Vertinant respondentų amžių negalima išskirti vienos dominuojančios amžiaus grupės (žr. 6 lentelę).

Atliekant tyrimą siekta apklausti pilną finansų rinkos priežiūros dalyvių spektrą – priežiūrą vykdančias institucijas bei priežiūros politiką formuojančias institucijas, taip pat privataus sektoriaus subjektus tiesiogiai arba netiesiogiai dalyvaujančius finansų rinkos priežiūros procese. Vykdam tyrimą buvo apklaustas toks pats skaičius (po 4) viešojo ir privataus sektoriaus atstovų. Toks respondentų atstovaujamų sektorių balansas pasirinktas norint išsiaiškinti priežiūrą vykdančių ar formuojančių subjektų bei prižiūrimų subjektų požiūrį į tuos pačius klausimus.

Kalbant apie finansų rinkos priežiūrą vykdančias ir politiką formuojančias institucijas reikia pabrėžti jo jų sąrašas yra baigtinis, todėl iš anksto buvo aiškios institucijos kuriose viešojo sektoriaus respondentai dirba. 2 viešojo sektoriaus respondentai dirbo Lietuvos banke, kuris yra vienintelė finansinę priežiūrą atliekanti institucija Lietuvoje, vienas respondentas dirbo Finansų ministerijoje kuri yra atsakinga už Lietuvos finansų rinkos politikos formavimo bei vienas respondentas ėjo Seimo nario pareigas, Lietuvos Respublikos Seimas kaip pagrindinė įstatymų leidžiamosios valdžios institucija priimdama teisės aktus inter alia formuoja ir finansų rinkos priežiūros politiką.

Analizuojant privataus sektoriaus respondentų atstovaujamas institucijas pabrėžtina tai, jog visos 4 yra finansinės institucijos. Du privataus sektoriaus respondentai dirbo bankuose, vienas vertybinių popierių biržoje, vienas kredito unijoje.

Iš 4 privataus sektoriaus respondentų atstovaujamų organizacijų 3 buvo tiesiogiai prižiūrimos Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros institucijų, tuo tarpu 1 organizacija buvo prižiūrima Lietuvos banko.

6 lentelė. Respondentų socialiniai aspektai ir atstovaujama institucija

Respondentų socialinės charakteristikos		Galutinis Skaičius	Proc. išraiška
Pareigos	Skyriaus vadovas	2	25 %
	Kitos pareigos	6	75 %
Amžius	Iki 30 metų	2	25 %
	Iki 50 metų	5	62.5%
	Virš 50 metų	1	12.5 %
Lytis	Vyras	8	100 %
	Moteris	0	0 %
Institucijų charakteristikos		Galutinis skaičius	Proc. išraiška
Įmonės ar organizacijos sektorius	Viešasis	4	50 %
	Privatus	4	50 %
Ryšys su finansų rinkos priežiūra	Priežiūrą vykdanči ar formuojanti institucija	4	50 %
	Prižiūrima finansinė institucija	4	50 %

Antroji klausimų grupė: Požiūris į finansų rinkos priežiūrą ir Europos finansų rinkos priežiūros priemonės

Antrosios klausimų grupės klausimais siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę į finansų rinkos priežiūrą bei identifikuoti respondentų susipažinimą su Europos finansų rinkos priežiūros priemonėmis. Pirmasis dalies klausimas skirtas bendram respondentų požiūriui į finansų rinkos priežiūrą ir jo prielaidas, tai daroma norint identifikuoti ar jiems finansų rinkos priežiūra yra aktualus reiškinys ir kaip jie jį supranta. Antrasis klausimas skirtas nustatyti pirminį respondentų susipažinimą su Europos finansų rinkos priežiūros priemonėmis, sužinoti kokius Europos finansų rinkos priežiūros sistemos elementus jie gali įvardinti.

Analizuojant respondentų nuomonę į atsakingų institucijų finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidas reikėtų atsižvelgti į šio darbo teorinėje dalyje minėtas C. Goodhart išskirtas tris pagrindines finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidas – vartotojų apsaugą, bendrą finansinės sistemos stabilumą bei sveiką konkurenciją finansų rinkoje. Respondentams klausimas apie finansų rinkos priežiūros vykdymo priežastis užduodamas ne tik norint palyginti gautus atsakymus su ankščiau nurodytais, tačiau ir įvertinti ar kylant vis naujoms finansų rinkos stabilumo ir priežiūros problemoms praktikoje nevyrauja pasikeitusios finansų rinkos priežiūros prielaidos. Apžvelgtus tyrimo rezultatus galima teigti, jog finansinį stabilumą bei vartotojų apsaugą respondentai laiko svarbiausiomis finansų rinkos priežiūros prielaidomis. Pažymėtina, jog klausimas buvo formuluotas norint sužinoti asmeninę respondento nuomonę, todėl nuorodų į teisės aktus ar finansų rinkos priežiūros teorija respondentai nepateikė. Pastebėtina, jog be išimties visi viešojo sektoriaus respondentai finansinį stabilumą ir vartotojų apsaugą nurodė kaip prielaidas finansų rinkos priežiūrai vykdyti (R1, R2, R7, R8). Po vieną iš šių prielaidų įvardijo du privataus sektoriaus respondentai (R5, R6), tuo tarpu du respondentai (R3, R4) įvardijo abi

minėtas prielaidas. Atkreiptinas dėmesys, jog trečioji teorinėje dalyje išskirta finansų rinkos priežiūros prielaida – konkurenciją finansų rinkoje nebuvo įvardinta nė karto.

Taip pat pažymėtina, jog respondentai beveik neįvardino kitų galimų finansų rinkos priežiūros prielaidų, iš ko galima daryti išvadą, jog finansinis stabilumas ir vartotojų apsauga yra labiausiai paplitusios ir dominuojančios finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidos.

7 lentelė. Finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidos

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Atsakingų institucijų finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidos	Finansinis stabilumas	R1 “... bendras finansinis stabilumas.” R2 “Kad sukurti saugumą finansų rinkoje, išsaugoti ir gerinti stabilumą...” R3 „Pagrindiniai kuriuos išskirčiau yra finansinių rinkų stabilumas...” R4 “... Bendrąją prasme svarbiausias aspektas yra finansinis stabilumas...” R6 “... Dėl bendro finansinio stabilumo.” R7 “... Finansinis saugumas yra viešasis gėris kurį reikia ginti...” R8 “Finansinis stabilumas...”
	Vartotojų apsauga	R1 “...svarbus vartotojų apsaugos mandatas...” R2 “...apsaugoti paslaugų gavėjus.” R3 “...vartotojų apsauga.” R4 “...darbine prasme vartotojų apsauga.” R5 “...Vartotojų indėlių apsauga yra svarbiausias reguliuotojų saugomas objektas.” R7 “...kyla būtinybė ginti visuomenę kuri naudojasi finansinėmis paslaugomis.” R8 “...vartotojų apsauga...”
	Rizikų užkardymas	R1 „Visų pirma, tai finansinių rizikų užkardymas. Niekas nenori jog pasikartotų praėjusios krizės scenarijus...”
	Pinigų plovimo prevencija	R1 „...pinigų plovimo užkardymas...”
	Viešojo intereso gynimas	R8 „...viešojo intereso gynimas...”

Antruoju šios klausimų grupės klausimu buvo siekiama išsiaiškinti kokias Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones respondentai gali įvardinti. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistema yra visuma priemonių, kurios gali pasireikšti tiek tiesioginio taikymo aktų reguliavimu, tiek į Lietuvos teisę perkeltų direktyvų forma, taip pat ir Europos Sąjungos priežiūros institucijoms deleguotomis priežiūros vykdymo priemonėmis. Klausimas yra svarbus ne tik norint įvertinti respondentų žinių lygį šia tema, tačiau ir vertinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių aktualumą pagal sektorius, taip pat pagal atstovaujamas organizacijas ir jų veiklos pobūdį.

Analizuojant tyrimo rezultatus galima išžvelgti bendrą dominuojančią priemonę – Bankų sąjungos paketą ar atskiras jos dalis įvardino 4 iš 8 respondentų (R2, R3, R5, R6, R8). Viena vertus tai nenuginčijamai pabrėžia Bankų sąjungos kaip didelės svarbos Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros mechanizmo statusą, tačiau verta paminėti, jog 6 iš 8 respondentų tiesiogiai savo darbinėje veikloje susiduria su šio teisės akto taikymu. Šiame kontekste pažymėtina, jog 3 respondentai įvardino Bendrą priežiūros mechanizmą, kuris yra pagrindinis Bankų sąjungos ramstis (R1, R5, R6). Respondentas R5 įvardino tiek Bankų sąjungą, tiek Bendrą priežiūros mechanizmą. Respondentas R1

argumentavo jog Bendras priežiūros mechanizmas yra svarbus, nes „Svarbu matyti bendrą vaizdą kokias rizikas tarptautiniu mastu prisiima bankai. Institucijos kurios prižiūri finansų rinką konkrečioje šalyje neturi svertų ir resursų įvertinti stambių finansų grupių, o tokios yra dauguma pagrindinių stambių skolintojų šalyje, likvidumo ir prisiimamų rizikų.“ Pažymėtina jog respondentai R5 ir R6 atsakydami žinantys Bankų sąjunga ar atskiras jos dalis pažymėjo, jog tai yra jų organizacijas kaip prižiūrimus subjektus tiesiogiai liečiančios Europos Sąjungos finansinių rinkų priežiūros priemonės „Europos bankų sąjunga ir bendras priežiūros mechanizmas. Turime prievolę kaip komercinis bankas teikti likvidumo, kapitalo pakankamumo, banko stresų testų rezultatus Europos centriniam bankui.“(R5), „...vieningų taisyklių sąvadas, bendras pertvarkymo mechanizmas ir bendras priežiūros mechanizmas yra tiesiogiai mus liečiantys teisės aktai vykdomi tiesiogiai arba perkelti į Lietuvos Respublikos teisę.“(R6). Du respondentai atsakydami į klausimą paminėjo pinigų plovimo prevenciją (R7, R8). Vieno respondento atsakymai nesutapo su nė vieno iš kitų respondentų paminėtomis priemonėmis (R2) – jo įvardinti Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuoja sandorių sudarymą akcijas, obligacijas ir panašias finansines priemones.

Apžvelgiant ryšį tarp respondentų atsakymų į šį klausimą bei jų organizacijų veiklos galima išžvelgti priežastinį ryšį – 6 iš 8 respondentų nurodė Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones su kuriomis glaudžiai susijusi jų atstovaujamos organizacijos veikla (R1, R2, R3, R4, R5, R6). Likę 2 respondentai nėra nei priežiūros institucijų nei jų prižiūrimų subjektų darbuotojai.

8 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priemonių įvardinimas

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įvardinimas	Bankų sąjunga	R2 „...galima paminėti Bankų sąjungos paketą...“ R3 „Bankų sąjunga...“ R5 „Europos bankų sąjunga...“ R8 „ Bankų sąjungos paketas...“
	Bendras priežiūros mechanizmas	R1 „... svarbiausia mano nuomone bendras priežiūros mechanizmas...“ R5 „... bendras priežiūros mechanizmas“ R6 „... ir bendras priežiūros mechanizmas.“
	Pinigų plovimo užkardymas	R7 „...pinigų plovimo prevencijos priemonė...“ R8 „...pinigų plovimo prevencija“
	Investavimas į finansines priemones	R4 „...Finansinių priemonių rinkos direktyva, nepiktnaudžiamumo rinka direktyva.“

Apibendrinant antrosios klausimų grupės atsakymų analizę galima teigti, jog su finansų rinkos priežiūra susijusių ekspertų požiūris į finansų rinkos priežiūros vykdymo prielaidas yra vieningas ir vienareikšmiškas – dominavo du iš anksto nepateikti atsakymo variantai, kuriuos abu nurodė 6 iš 8 respondentų (R1, R2, R3, R4, R7, R8). Kitos respondentų įvardintos prielaidos buvo pavienės, nemotyvuotos ir nepasikartojė daugiau nei vieną kartą. Antrojo grupės klausimo atsakymų rezultatai taip pat aiškiai pabrėžė vyraujančią Bankų sąjungos aktualumą. Pabrėžtina, jog nemaža dalis respondentų

paminėjo Bendrą priežiūros mechanizmą kaip atskira finansų rinkos priežiūros priemonę, neakcentuodami Bankų sąjungos kaip tokių priemonių rinkinio. Nors Bankų sąjunga ir atskiri jos ramsčiai dominavo respondentų atsakymuose, tačiau du respondentai taip pat paminėjo pinigų plovimo užkardymą kaip jiems žinomą Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonę.

Trečioji klausimų grupė: Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaka Lietuvos finansų rinkos priežiūrai

Trečioji klausimų grupė skirta identifikuoti respondentų nuomonę į Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaką Lietuvos finansų rinkos priežiūrai. Pirmuoju grupės klausimu siekta išsiaiškinti ar respondentų manymu Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą. Antruoju klausimu siekti išsiaiškinti respondentų nuomonę apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo problematiką Lietuvoje. Bendras grupės klausimų kontekstas orientuotas į Europos finansų rinkos priežiūros priemonių teigiamą ir neigiamą įtaką Lietuvos finansų rinkos priežiūros sistemai.

Analizuojant respondentų atsakymus į klausimą apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaką Lietuvos finansų rinkos priežiūrai respondentų buvo prašoma pritarti arba nepritarti teiginiui, jog Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą. Šiam teiginiui pritarė 6 iš 8 respondentų (R1, R2, R3, R4, R7, R8), tuo tarpu du respondentai teiginiui nepitarė (R5, R6), šie respondentai motyvavo jog papildomos priežiūros priemonės tik padidino administracinę našta „...mus kaip verslo subjektą kai kurios priemonės apkrauna bereikalinga našta.“ (R5) ir nepagerino priežiūros kokybės „...negaliu sakyti, kad anksčiau priežiūra buvo blogesnė.“ (R6). Teigiamai atsakiusieji savo nuomonę motyvavo įvairiai, viena grupė pabrėžė Europos Sąjungos priežiūros institucijų pagalbą kaip reikšmingą veiksnį stiprinant Lietuvos finansų rinkos priežiūros sistemą „...Europos centrinio banko dalyvavimas priežiūros procese kai kuriais atvejais veikia kaip papildoma garantija.“ (R1), „...teikiama pagalba prižiūrint Lietuvos finansų rinkos kaip visumos stabilumą.“ (R2). Taip pat respondentai savo teigiamus atsakymus motyvavo vieningomis taisyklėmis ir veiklos kultūra „Standartai taikomi didiesiems bankams tapo vieningi...“ (R1), „Svarbus ir vieningas požiūris...“ (R4)

Pastebėtina tai, jog abiejų teiginiui nepritariusių respondentų atstovaujamos organizacijos padėtis Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemoje yra identiška, jiems taikomos tos pačios priežiūros priemonės ir juos prižiūri tos pačios priežiūrą vykdančios institucijos. Kiti du privataus sektoriaus respondentai teiginiui pritarė, tačiau jų atstovaujamų organizacijų padėtis Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos kontekste skiriasi nuo nepritariusių teiginiui respondentų.

Du teiginiui pritarę respondentai aiškindami savo atsakymą netiesiogiai paminėjo Bankų sąjungą, tačiau išskyrė skirtingus jos mechanizmus „Standartai taikomi didiesiems bankams tapo vieningi ir yra

aukštos kokybės.“ (R1), *“Bankų grupės dabar dominuoja Europos rinką, pinigai vaikšto laisvai iš vienos šalies į kitą, svarbu žinoti ar jos neturi problemų...”* (R7).

9 lentelė. Požiūris į Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įtaką Lietuvos finansų rinkai

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Pritaria teiginiui „Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą“	Taip	R1 <i>„Vienareikšmiškai taip...“</i> R2 <i>„Teigiamai...“</i> R3 <i>„Manau jog įtakoja teigiamai...“</i> R4 <i>„Įtakoja teigiamai...“</i> R7 <i>„Žinoma taip...“</i> R8 <i>„Manau, kad taip...“</i>
	Ne	R5 <i>“...kai kurios priemonės apkrauna bereikalinga našta.”</i> R6 <i>„...negaliu sakyti kad anksčiau priežiūra buvo blogesnė.“</i>

Antrasis grupės klausimas liečia Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo problematiką Lietuvoje. Tyrime dalyvaujantys respondentai yra vieni iš nedaugelio kvalifikuotų subjektų kurie dėl savo profesinės patirties ar užimamų pareigų gali įvardinti problematinius tokio įgyvendinimo faktorius. Analizuojant šio klausimo rezultatus yra tikslinga subjektus atskirti pagal sektorius, kadangi politikos formuotojai ir įgyvendintojai tokią problematiką mato skirtingai. 3 iš 4 viešojo sektoriaus respondentų atsakė, jog didžiausia problema su kuria susiduriama Lietuvoje įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones, yra jurisdikcijos klausimai (R1, R2, R8). Minėti respondentai ne tik identifikavo tą pačią problemą, tačiau ir savo atsakymą motyvavo tais pačiais argumentais, *„Nepakankama Europos finansų rinkos integracija. Pavyzdžiui, mūsų prižiūrimi bankai yra Švediško kapitalo, o Švedija nėra bankų sąjungos narė...“* (R1), *“didžiausia problema su kuria susiduriama įgyvendinant finansų rinkos priežiūrą pagal ES teisės aktus yra jurisdikcijos klausimai. Lietuvoje didžiausi finansų rinkos dalyviai yra Švedijos kapitalo bankai...”* (R2), *“problema yra tai, jog Švedija nėra Bankų sąjungos narė...”* (R8). Reikia pažymėti jog ir ketvirtasis viešojo sektoriaus respondentas pateikė panašų atsakymą *„...Lietuvos bankas mano žiniomis susiduria su informacijos trūkumu iš stambių bankų“* (R7), tačiau negalėjo sukonkretinti dėl kokių priežasčių tokie sunkumai kyla.

Apžvelgiant privataus sektoriaus respondentų atsakymus negalima išskirti vienos taip ryškiai išsiskiriančios problemos kurią nurodė viešojo sektoriaus atstovai, tačiau 3 iš 4 privataus sektoriaus respondentų nurodė įgyvendinimo problematiką susijusią su biurokratine našta – *„...kredito unijos patiria didžiulę administracinę našta dėl egzistuojančių pinigų plovimo reikalavimų.“* (R3), *“...mums kaip institucijai tenka didelė biurokratinė našta dėl perdėto reguliavimo.”* (R4), *“...kartais sunku susikalbėti, kadangi vienos institucijos formuoja gaires, kitos leidžia rekomendacijas, dar kitoms reikia*

atsiskaityti kas ketvirtį.” (R5). Dar vienas privataus sektoriaus respondentas nurodė finansinio pobūdžio savo organizacijos problematiką, „...*bankų įmokos į bendrą pertvarkymo mechanizmą...*“ (R6).

Galima drąsiai teigti, jog Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimas Lietuvoje turi aiškiai apibrėžiamų problemų, kurios nesunkiai atskleidžiamos atliekant net nedidelės apimties kokybinį tyrimą. Taip pat pažymėtina jog egzistuoja aiški takoskyra tarp problematikos, su kuria susiduria viešojo sektoriaus atstovai ir tarp tos, kurią identifikuoja privataus sektoriaus atstovai. Kadangi problematika atsakant į šį klausimą buvo nesunkiai identifikuojama bei ganėtinai motyvuotai pagrįsta, galima teigti, jog problemos yra žinomos, ilgalaikės ir aktualios. Taip pat svarbu paminėti, jog visi respondentai įvardino po vieną aiškią problemą, iš ko darytina prielaida, jog arba ES finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimas Lietuvoje neturi didelio problemų skaičiaus, arba respondentų įvardintos problemos yra daug svarbesnės nei egzistuojančios, tačiau nepaminėtos problemos.

10 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo Lietuvoje problematika

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo Lietuvoje problematikos identifikavimas	ES finansų rinkos priežiūros priemonių veikimo jurisdikcijos ribotumas	R1 <i>“Nepakankama Europos finansų rinkos integracija. Pavyzdžiui mūsų prižiūrimi bankai yra Švediško kapitalo, o Švedija nėra bankų sąjungos narė...”</i> R2 <i>„didžiausia problema su kuria susiduriama įgyvendinant finansų rinkos priežiūrą pagal ES teisės aktus yra jurisdikcijos klausimai....“</i> R8 <i>“didelė problema yra tai, jog Švedija nėra Bankų sąjungos narė....“</i>
	Administracinė našta	R3 <i>“... „...kredito unijos patiria didžiulę administracinę naštą dėl egzistuojančių pinigų plovimo reikalavimų...”</i> R4 <i>„...didelė biurokratinė našta dėl perdėto reguliavimo.“</i> R5 <i>“...vienos institucijos formuoja gaires, kitos leidžia rekomendacijas, dar kitoms reikia atsiskaityti kas ketvirtį.“</i>
	Finansinė našta	R6 <i>„...bankų įmokos į bendrą pertvarkymo mechanizmą...”</i>
	Informacijos trūkumas	R7 <i>„...susiduria su informacijos trūkumu iš stambių bankų.“</i>

Apibendrinant šios klausimų grupės rezultatus galima tvirtinti, jog dauguma respondentų mano, kad Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą. Teiginiui nepritarė 2 iš 8 respondentų, nurodydami, jog Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės sukelia papildomą administracinę naštą. Reikia pažymėti, kad administracinės naštos padidėjimas kaip neigiamas aspektas išskirtas ir antrame klausime. Papildomas reguliavimas bei administravimas neišvengiamai padidina administracinę naštą bet kokiuose sektoriuose, tačiau tokius trūkumus reikėtų vertinti gaunamos naudos kontekste. Apžvelgiant antro grupės klausimo rezultatus pastebėtas aiškus pasiskirstymas tarp viešojo ir privataus sektoriaus respondentų. Abi grupės turėjo pakankamai aiškia nuomonę atsakydama į klausimą, verta paminėti jog net 3 iš 4 viešojo sektoriaus respondentų savo atsakymą motyvavo tais pačiais argumentais. Tokį tikslumą galėjo įtakoti institucinis veiksnys – 2 iš minėtų 3 respondentų dirba toje pačioje darbovietėje, kuri yra tiesiogiai atsakinga už

Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimą Lietuvoje, tuo tarpu trečiasis ėjo pareigas institucijoje kuri vykdydama savo veiklą glaudžiai bendradarbiauja su prieš tai aptartų dviejų respondentų institucija.

Atlikus gautų atsakymų analizę buvo nustatyta, jog didžioji dalis respondentų pritaria jog Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai veikia Lietuvos finansų rinkos priežiūrą, tačiau tuo pačiu metu gali aiškiai identifikuoti problematiką Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės įgyvendinant Lietuvoje.

Ketvirtoji klausimų grupė: Europos finansų rinkos integracijos ir priemonių tobulinimo reikalingumas

Ketvirtoji klausimų grupė orientuota į respondentų nuomonę apie tolesnį Europos Sąjungos finansinių rinkos priežiūros sistemos tobulinimą. Šios klausimų grupės klausimais norima atskleisti respondentų ekspertinį požiūrį į galimą tolesnę Europos Sąjungos lygio finansų priežiūros priemonių raidą. Pirmuoju klausimu siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę į pamatinį klausimą liečiantį tolesnę tokių priemonių raidą – ar jie pritaria didesniai finansų rinkos priežiūros integravimui Europos Sąjungos lygmeniu. Antruoju klausimu siekta sužinoti respondentų nuomonę apie Europos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimo reikalingumą bei siekta gauti jų pasiūlymus.

Pirmasis grupės klausimas skirtas sužinoti respondentų nuomonę apie didesnę Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integraciją. Šis klausimas užduodamas atsižvelgiant į jau veikiančių Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tokių kaip Bankų sąjunga didelį galių perėmimą iš nacionalinių priežiūros institucijų, taigi šiuo klausimu siekiama ne tik gauti preliminarų techninį gilesnės integracijos reikalingumo vertinimą, tačiau tuo pačiu ir priversti respondentus įvertinti potencialią dar didesnių finansų rinkos priežiūros galių perdavimo Europos Sąjungos institucijoms galimybę.

Analizuojant respondentų atsakymus į pirmąjį grupės klausimą dėl jų nuomonės apie didesnę finansų rinkos priežiūros integravimą Europos Sąjungoje galima išvelgti didelį neapsisprendusių respondentų skaičių. 4 iš 8 respondentų atsakė jog pritarė didesniai integravimui tik su tam tikromis sąlygomis – „*Taip, bet tik jei tokio didesnio integravimo naudą pajustų ir mažesni rinkos dalyviai...*“ (R3), „*Jei galima būtų integruoti visas reguliavimo institucijas į vieną tada pritarčiau...*“ (R5), „*Jei tai palengvintų finansų institucijų veiklą tada pritarčiau...*“ (R6), „*...viena vertus tai yra gerai, kita vertus mes nenorėtume jog Lietuvos bankas būtų paliktas nuošalėje ir visa priežiūra būtų vykdoma Europos Sąjungoje.*“ (R8). 3 respondentai atsakė, jog pritarė didesnei finansų rinkos integracijai ir neiškėlė papildomų sąlygų (R1, R2, R7). Didesnei integracijai pritariančių respondentų grupėje verta aptarti respondento R1 atsakymą „*Manau kad labiau taip nei ne. Jau dabar yra užuomazgos kapitalų rinkų sąjungai...*“. Pažymėtina, jog šis respondentas į 6 klausimyno klausimą apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo problematiką Lietuvoje nepakankamą Europos finansų rinkos

integraciją išskyrė kaip pagrindinį veiksnį. Vienas respondentas atsakė, jog didesnei finansų rinkos priežiūros integracijai nepritarė, „...nematau tam reikalo...“ (R4).

Visi respondentai pasisakantys už didesnę integraciją yra viešojo sektoriaus atstovai. Ketvirtasis viešojo sektoriaus respondentas (R8) didesnei integracijai pritarė tik esant tam tikroms jo paties nurodytomis sąlygoms. Atitinkamai, nė vienas privataus sektoriaus respondentas nepasisakė už besąlyginę didesnę priežiūros rinkų integraciją. Kaip ir prieš tai analizuotose klausimų grupėse, matoma aiški takoskyra tarp viešojo ir privataus sektoriaus respondentų. Viešojo sektoriaus respondentai labiau linkę pritariti didesnei finansų rinkos priežiūros integracijai nei privataus sektoriaus atstovai.

11 lentelė. Didesnės Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracijos vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Didesnės Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracijos vertinimas	Taip	R1 „...labiau taip nei ne.“ R2 „...turėtų būti labiau integruojama...“ R7 „Kuo labiau integruojama tuo daugiau saugumo visuomenei.“
	Ne	R4 „...nematau tam reikalo...“
	Tik su papildomomis sąlygomis	R3 „Taip, bet tik jei tokio didesnio integravimo naudą pajustų ir mažesni rinkos dalyviai.“ R5 „Jei galima būtų integruoti visas reguliavimo institucijas į vieną tada pritarčiau...“ R6 „Jei tai palengvintų finansų institucijų veiklą tada pritarčiau...“ R8 „...viena vertus tai yra gerai, kita vertus mes nenorėtume jog Lietuvos bankas būtų paliktas nuošalėje ir visa priežiūra būtų vykdoma Europos Sąjungoje.“

Analizuojant respondentų atsakymus į antrąją grupės klausimą dėl Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimo galima išvelgti dominuojančias tendencijas. 4 iš 8 respondentų kaip tobulintiną įvardino Bendrą priežiūros mechanizmą (R1, R2, R5, R8). 1 respondentas kaip tobulintiną įvardino kitą Bankų sąjungos ramstį – Bendrą pertvarkymo mechanizmą, „Bendro pertvarkymo mechanizmo įmokas peržiūrėti ir sumažinti arba visai panaikinti...“ (R6). 2 respondentai kaip tobulintiną mechanizmą įvardino pinigų plovimo prevencijos direktyvą, tačiau nurodė skirtingas to prielaidas – „...pinigų plovimo prevencijos tobulinimas.“ (R1), „Reikėtų sumažinti pinigų plovimo direktyvos reikalavimus nerizikingiems subjektams, galbūt sukurti rizikos lygius ir juos taikyti atskiroms institucijų rūšims.“ (R3). 1 respondentas kaip tobulintiną nurodė MiFID II direktyvą, tačiau kartu nurodė jog tai ne konkretus o bendro pobūdžio pastebėjimas – „...ši direktyva turėtų būti pastoviai peržiūrima ir atnaujinama.“ (R4). Taip pat 1 respondentas nurodė kaip keistiną reguliavimą virtualių valiutų neapibrėžtumą, „Reikėtų kurti priemones reguliuojančias virtualias valiutas kurios šiuo metu nėra apibrėžiamos“. (R7)

Analizuojant respondentus kurie kaip tobulintą priežiūros priemonę nurodė Bendrą pertvarkymo mechanizmą reikalinga atsižvelgti į tokių teiginių pagrindimą. Dalis respondentų aiškiai išreiškė konkrečią BPM problematiką, „...problema yra su Bendro priežiūros mechanizmo jurisdikcijos galiomis...“ (R2), „Bendras priežiūros mechanizmas teoriškai yra gera idėja, tačiau netobulai veikianti realybėje, jis turėtų būti privalomas visoms Europos Sąjungos narėms“ (R5), „...Bendrą priežiūros mechanizmą, reikalinga užtikrinti ne Bankų sąjungoje esančių šalių bankų matomumą jei tai svarbu kitų šalių finansų rinkoms“ (R8). Vienas respondentas be pagrindimo nurodė „...bendro priežiūros mechanizmo stiprinimas...“ (R1), tačiau vertinant šį respondento atsakymą per anksčiau jo nurodytų atsakymų prizmę galima daryti pagrįstą prielaidą, jog toks stiprinimas turėtų pasireikšti BPM privalomumu ne tik Eurozonos narėms.

3 iš 4 viešojo sektoriaus respondentų kaip tobulintą Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonę nurodė Bendrą pertvarkymo mechanizmą, konkrečiai jo jurisdikcijos galiojimo trūkumu (R1, R2, R8). Svarbu pabrėžti jog labai panašūs rezultatai buvo matomi išanalizavus respondentų atsakymus į klausimą apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimo problematiką Lietuvoje.

12 lentelė. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimo reikalingumas

Kategorija	Subkategorija	Respondentų atsakymai
Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimas	Bendras priežiūros mechanizmas	R1 „...bendro priežiūros mechanizmo stiprinimas...“ R2 „...problema yra su Bendro priežiūros mechanizmo jurisdikcinėmis galiomis...“ R5 „Bendras priežiūros mechanizmas teoriškai yra gera idėja tačiau netobulai veikianti realybėje...“ R8 „...konkrečiai Bendrą priežiūros mechanizmą...“
	Bendras pertvarkymo mechanizmas	R6 „Bendro pertvarkymo mechanizmo įmokas...“
	Pinigų plovimo prevencija	R1 „...pinigų plovimo prevencijos tobulinimas...“ R3 „...pinigų plovimo direktyvos reikalavimus...“
	MiFID II	R4 „...MiFID II direktyva...“
	Virtualių valiutų reguliavimas	R7 „...kurti priemones reguliuojančias virtualias valiutas...“

Apibendrinant šios klausimų grupės rezultatus galima teigti, jog didesnė Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracija Lietuvos ekspertų yra vertinama įvairiai. Nors nemaža dalis respondentų atsakė jog pritartų didesnei integracijai, tačiau pusė respondentų nurodė jog jų sprendimas priklausytų nuo konkrečių tokios integracijos rezultatų. Pabrėžtina jog visi respondentai nurodę jog pritartų tokiai integracijai be papildomų sąlygų yra viešojo sektoriaus atstovai, tuo tarpu privataus sektoriaus atstovai buvo labiau linkę kelti papildomas sąlygas tokiai integracijai. Kaip ir ankstesnėse klausimų grupėse matoma aiški takoskyra tarp finansų rinkos priežiūros institucijų bei jų prižiūrimų subjektų. Kalbant apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių tobulinimą tik sustiprinamas trečiojoje

klausimų grupėje išaiškėjęs svarbus Bendro priežiūros mechanizmo trūkumas – pusė respondentų nurodė jį kaip tobulintiną ir vieningai pagrindė tokią savo nuomonę.

Atliekant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje tyrimo analizę gautais rezultatais buvo atskleistas ekspertinis tokio įgyvendinimo vertinimas. Pagrindinis veiksnys sąlygojęs tyrimo metu surinktus rezultatus yra respondentų atstovaujamas sektorius. Analizė atskleidė jog viešojo ir privataus sektoriaus respondentai kitaip vertina įvairius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje aspektus. Pažymėtina jog antrosios klausimų grupės rezultatų analizė neatskleidė didelės takoskyros tarp viešojo ir privataus sektoriaus respondentų požiūrio į ES finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą – didžioji dalis respondentų beveik vieningai išskyrė tokias pačias finansų rinkos priežiūros prielaidas bei įvardino daugiausiai įvardino Bankų sąjungą kaip geriausiai jiems žinomą ES finansų rinkos priežiūros priemonę. Analizuojant trečiąją klausimų grupę pradėjo iš esmės ryškėti viešojo bei privataus sektoriaus respondentų požiūrio skirtumai. Trečiosios klausimų grupės antrajam klausimui abejos respondentų grupės turėjo vieną aiškiai apibrėžtą nuomonę kuri iš esmės skyrėsi nuo kito sektoriaus respondentų grupės nuomonės. Analizuojant ketvirtosios klausimų grupės atsakymus buvo tik patvirtinta prielaida dėl viešojo ir privataus sektoriaus respondentų požiūrių skirtumų.

Vertinant atsakymų kokybę pažymėtina jog viešojo sektoriaus respondentų atsakymai dažniau sutapdavo, būdavo išsamesni ir pastovesni. Viešojo sektoriaus respondentai dažnai įvardindavo vienodus veiksnius bei panašiai juos argumentuodavo. Privataus sektoriaus respondentai taip pat dažnai įvardindavo panašius veiksnius, tačiau šių veiksnių pagrindimas nebūdavo taip išsamiai pagrindžiamas ir argumentuojamas.

3.3. Dokumentų tyrimo rezultatų analizė

2017 m. Lietuvos banko ataskaitoje (Lietuvos Bankas, 2018a) nurodoma, kad Lietuvos bankas, vykdydamas finansų rinkos dalyvių priežiūrą, siekia, kad finansų rinka veiktų patikimai ir efektyviai, plėtotųsi darniai, kad rinkos dalyviai elgtųsi atsakingai, o vartotojai priimtų racionalius finansinius sprendimus. Lietuvos bankas prižiūri daugiau nei 450 rinkos dalyvių, kurių turto vertė viršija 36,7 mlrd. Eur. (žr. 9 paveikslą). 2017 m. atlikti 2 bankų, 2 draudimo įmonių, 7 kredito unijų, 1 valdymo įmonės, 1 elektroninių pinigų įstaigos, 1 finansų maklerio įmonės, 1 mokėjimo įstaigos inspektavimai, 2 tyrimai. Atšauktos 5 kredito unijų ir 1 draudimo brokerio licencijos. Atlikti 24 finansinių paslaugų teikimo atitikties teisės aktų reikalavimams inspektavimai ir tyrimai, iš jų daugiausia – dėl vartojimo kredito teikimo veiklos. Skirta 19 poveikio priemonių už finansines paslaugas reguliuojančių teisės aktų pažeidimą (Lietuvos Bankas, 2018a).

9 pav. Lietuvos banko prižiūrima finansų rinka (Lietuvos Bankas, 2018a)

Kalbant apie svarbesnius Lietuvos banko priežiūros aspektus šalyje, paminėtina, kad 2017 m. spalio mėn. parengta Lietuvos banko pozicija dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų (ICO) platinimo prižiūrimiems rinkos dalyviams. Joje nurodoma, kad finansinės paslaugos turi būti atskirtos nuo veiklos, susijusios su virtualiosiomis valiutomis. Lietuvos banko teigimu, bankai, mokėjimo įstaigos ir kiti prižiūrimi finansų rinkos dalyviai neturėtų teikti paslaugų, susijusių su virtualiosiomis valiutomis, ar dalyvauti jas leidžiant (Lietuvos bankas, 2018h). Taip pat nuo 2018 m. birželio 1 d. Lietuvos bankas įgijo teisę su teismo leidimu duoti privalomus nurodymus interneto paslaugų teikėjams blokuoti interneto svetaines, mūsų šalyje neteisėtai siūlančias investavimo, draudimo ar kitas finansines paslaugas (Lietuvos bankas, 2018g).

Makroprudencinės politikos strategijos (2015) 6 straipsnyje teigiama, kad pagrindinis makroprudencinės politikos tikslas yra „prisidėti prie finansų sistemos kaip visumos stabilumo, įskaitant finansų sistemos atsparumo stiprinimą ir sisteminės rizikos susidarymo mažinimą, kad būtų užtikrintas tvarus finansų sektoriaus įnašas į ekonomikos augimą.“ Žvelgiant į respondentų pateiktus atsakymus, galima pastebėti, kad be išimties visi viešojo sektoriaus respondentai finansinį stabilumą ir vartotojų

apsaugą nurodė kaip prielaidas finansų rinkos priežiūrai vykdyti: „...kyla būtinybė ginti visuomenę, kuri naudojasi finansinėmis paslaugomis..“; „...bendrąją prasme, svarbiausias aspektas yra finansinis stabilumas...“. Taigi, finansinis stabilumas kaip finansų rinkos priežiūros prielaida yra nurodoma tiek teisės aktuose, tiek atliktame tyrime.

Lietuvos bankas (2015), aiškindamas makroprudencinės politikos įgyvendinimas pabrėžia, kad sąvoka „finansų sistemos stabilumas“ yra daugialypė, todėl praktinis makroprudencinės politikos įgyvendinimas yra sudėtingas uždavinys. Lietuvos bankas (2015) nurodo, kad siekiant pagrindinio makroprudencinės politikos tikslo, pirmiausia turi būti išsiaiškinamas sisteminės rizikos pobūdis, šaltiniai ir plitimo mechanizmas. Visapusiškai įvertinus sisteminę riziką, nusprendžiama, kokių tarpinių tikslų bus siekiama, nustatomi sisteminės rizikos lygio indikatoriai ir kartu parenkamos priemonės, skirtos sisteminėi rizikai mažinti ar finansų sistemos atsparumui didinti. Sisteminės rizikos indikatoriai būtų naudojami ne tik sisteminės rizikos lygiui nustatyti, bet ir taikomų priemonių efektyvumui bei naudingumui siekiant tarpinių tikslų įvertinti (Lietuvosbankas, 2015).

Lietuvos banko pateiktoje 2018 m. finansinio stabilumo apžvalgoje (Lietuvos bankas, 2018c) teigiama, kad svarbiausios sisteminio pobūdžio rizikos šalies finansiniam stabilumui yra dvi: ciklinė, susijusi su aktyvia kreditavimo ir nekilnojamojo turto rinka Lietuvoje, ir struktūrinė, susijusi su disbalansais Šiaurės šalyse. 2017 m. daugėjo neapibrėžtumo dėl tolesnės būsto kainų raidos Šiaurės šalyse. Švedijoje būsto kainos pradėjo mažėti, neatmestinas ir spartesnio jų koregavimosi scenarijus. Šiaurės šalyse įvykęs ekonominis ar finansinis šokas Lietuvos bankų sektorių galėtų neigiamai paveikti trimis pagrindiniais kanalais – per kreditavimo mažinimą, prastesnį likvidumą ir padidėjusį indėlių Lietuvoje kintamumą. Nekilnojamojo turto ir kreditavimo rinkų spartus augimas atslūgo, tačiau šias rinkas reikia toliau aktyviai stebėti, nes pokyčiai nekilnojamojo turto rinkoje turi reikšmingą poveikį finansų sektoriaus veiklos stabilumui (Lietuvos bankas, 2018c). Be to, apžvalgoje akcentuojamas ir tolimesnis finansų rinkos stabilumo stiprinimas.

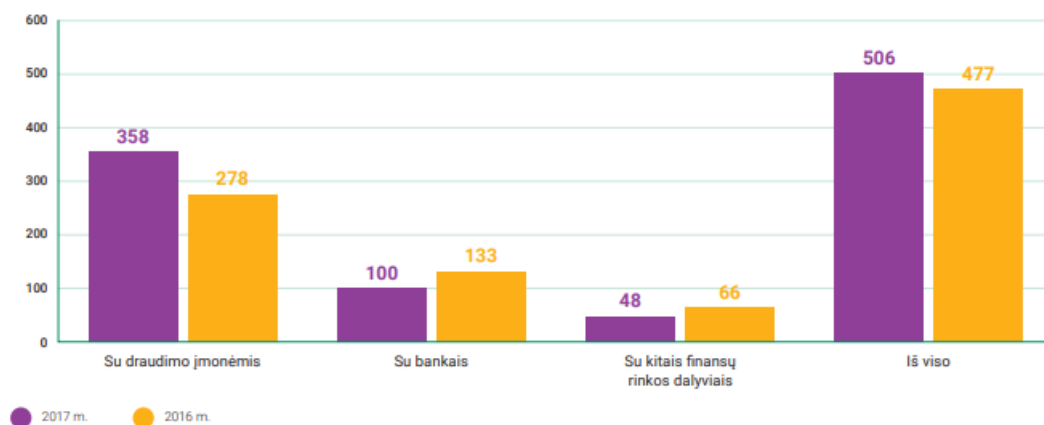
10 pav. Anticiklinio kapitalo rezervo nustatymo principai (Lietuvos bankas, 2018g)

Nurodoma, kad 2017 m. gera ekonomikos ir finansų sektoriaus būklė sudarė sąlygas sustiprinti finansų sektoriaus atsparumą, todėl 2017 m. gruodžio 20 d. Lietuvos banko valdyba priėmė sprendimą

iki 0,5 proc. padidinti AKR normą, laipsniškai siekiant 1 proc., ciklinės sisteminės rizikos lygiui esant nuosaikiam. Sprendimas dėl teigiamos reikšmės Lietuvoje priimtas pirmą kartą nuo šios priemonės taikymo pradžios (Lietuvos bankas, 2018c). Lietuvos Banko pranešime Seimui (2018g) nurodoma, kad ši norma įsigalioja nuo 2018 m. gruodžio 31 d. Nuo 2019 m. birželio 30 d. bus taikoma 1 % norma (Lietuvos bankas, 2018g).

Pranešime taip pat akcentuojama, kad skolinimasis vartojimui per tą patį laikotarpį padidėjo 4,4 proc. Nors toks skolinimosi būstui didėjimas yra vienas sparčiausių euro zonoje, auganti šalies ekonomika ir didėjančios gyventojų pajamos palaiko jį subalansuotą (Lietuvos bankas, 2018g). Lietuvos banko vertinimu, mažesnė, tačiau Lietuvai tampanti vis aktualesnė finansinio stabilumo rizika yra sparčiai auganti nekilnojamojo turto rinka ir kreditavimas (Lietuvos bankas, 2018g). Kita galima rizika finansinio stabilumo rizika įvardijamas kibernetinis saugumas. Teigiama, kad kibernetinio saugumo iššūkių Lietuvoje nemažta, o tai ilgainiui gali daryti reikšmingą įtaką Lietuvos finansų sistemos stabilumui (Lietuvos bankas, 2018h). Taigi, tiek kokybinio tyrimo respondentų atsakymai, tiek dokumentuose pateikiami duomenys rodo, kad finansinis stabilumas kaip finansų rinkos priežiūros prielaida yra itin svarbus, tačiau tuo pat metu yra vertinamos galimos finansinio stabilumo rizikos tokios kaip kibernetinis saugumas ar auganti nekilnojamojo turto rinka bei kreditavimas. Pažymėtina, kad nei vienas iš respondentų, įvardindamas finansinį stabilumą kaip finansų rinkos priežiūros prielaidą, neįvardijo galimų rizikų.

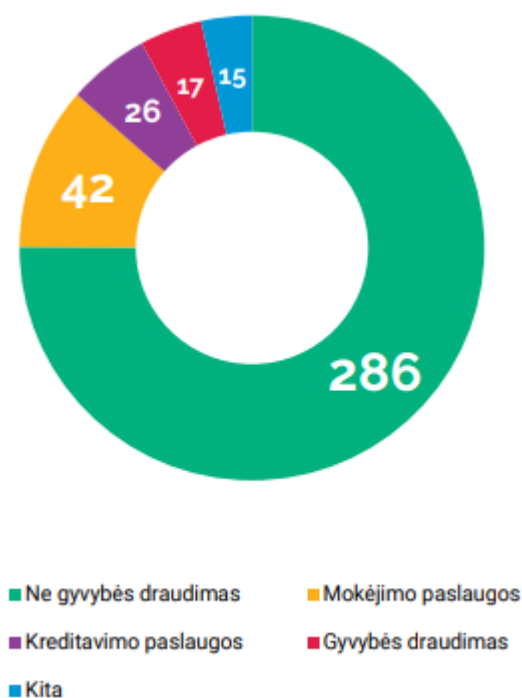
Kita svarbia finansų rinkos priežiūros prielaida kokybinio tyrimo respondentai įvardijo vartotojų apsaugą. Analizuojant dokumentuose pateikiamus duomenis matyti, kad Lietuvos bankas siekia tinkamos vartotojų teisių apsaugos (Lietuvos bankas, 2018g; 2018h; 2018a; 2018e; 2018d; 2018f). Siekdamas tinkamos vartotojų apsaugos, nuo 2018 m. birželio 1 d. Lietuvos bankas įgijo teisę su teismo leidimu duoti privalomus nurodymus interneto paslaugų teikėjams blokuoti interneto svetaines, mūsų šalyje neteisėtai siūlančias investavimo, draudimo ar kitas finansines paslaugas. Siekdamas apsaugoti vartotojų interesus, Lietuvos bankas šiomis teisėmis iš karto ėmė aktyviai naudotis – užblokuotos penkios tokios svetainės, rengiami dokumentai ir kitoms svetainėms blokuoti (Lietuvos bankas, 2018g).

11 pav. Ginčai pagal finansų rinkos dalyvį (Lietuvos bankas, 2018h)

Vartotojų teisių apsaugos Lietuvos bankas siekia ir ginčų su vartotojais sprendimo metu. 2017 m. Lietuvos banke išnagrinėti 506 (2016 m. – 477) ginčai, kilę su finansų rinkos dalyviais dėl finansinių paslaugų teikimo sutarčių vykdymo. Daugiausia, t. y. 71 proc., ginčų kilo su draudimo įmonėmis, ginčai su bankais sudarė 20, o su kitais finansų rinkos dalyviais – 9 proc. visų ginčų (žr. 11 pav.).

Žvelgiant į 2018 metų rezultatus, galima pastebėti, kad per 2018 m. tris ketvirčius buvo išnagrinėti 386 ginčai (per 2017 m. tris ketvirčius – tiek pat), kilę dėl finansinių paslaugų teikimo sutarčių vykdymo (Lietuvos bankas, 2018g). Daugiausia išnagrinėtų ginčų (294) kilo su draudimo įmonėmis – jie sudarė 76, ginčai su bankais (65) – apie 17, o su kitais finansų rinkos dalyviais (27) – 7 proc. visų su finansų rinkos dalyviais išnagrinėtų ginčų (Lietuvos bankas, 2018g). Analogiškai 2017 m., daugiausiai ginčų kilo su draudimo bendrovėmis (žr. 12 paveikslą).

12 pav. Ginčai pagal finansinės paslaugos rūšį (Lietuvos bankas, 2018g)

Nagrinėdamas ginčus, Lietuvos bankas siekia, kad ginčo šalys taikiai susitartų. Nors bendras išnagrinėtų ginčų skaičius 2017 m., palyginti su 2016 m., padidėjo 10 proc., bet 9 proc. išaugo ir taikių susitarimų, jų šiais metais buvo net 76. Iš 506 išnagrinėtų ginčų 215 buvo baigti priėmus sprendimą dėl ginčo esmės. Vartotojų naudai buvo priimta 36 proc. rekomendacinių sprendimų, 83 proc. jų yra įvykdyti (2016 m. – 75 %). Draudimo įmonės neįvykdė 12, bankai – 1 Lietuvos banko rekomendacijos (Lietuvos bankas, 2018h). Tuo tarpu per 2018 m. tris ketvirčius net 52 atvejais ginčo šalys kilusius ginčus išsprendė taikiai. 2018 m. antrąjį ketvirtį draudikai su vartotojais pasiekė net 20 taikių susitarimų, o tai yra daugiausia per vieną ketvirtį nuo 2012 m., kai Lietuvos bankas pradėjo nagrinėti vartojimo ginčus, pasiektų taikių susitarimų (Lietuvos bankas, 2018g). Per tris 2018 m. ketvirčius Lietuvos bankas priėmė

149 sprendimus dėl ginčo esmės (tuo pačiu laikotarpiu 2017 m. – 168). Vartotojams palankūs sprendimai buvo priimti 40 proc. atvejų (33 atvejais vartotojų reikalavimai patenkinti, 26 – patenkinti iš dalies). Finansų rinkos dalyviai įvykdė 85 proc. Lietuvos banko rekomendacinių sprendimų, kurių vykdymo terminas pasibaigė iki 2018 m. rugsėjo 30 d. (Lietuvos bankas, 2018g). Kaip matyti, sprendimų, kurie buvo palankūs vartotojams, kiekis išaugo 6 proc.

Lietuvos bankas nurodo, kad vartotojų teisių apsaugą jei įgyvendinama ir aktyvia Lietuvos banko šviečiamąja veikla (žinutės Lietuvos banko paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“, bendradarbiavimas su vartotojų asociacijomis, komentarai žiniasklaidoje ir kt.); bei išsamios ir lengvai suprantamos informacijos apie vartojimo ginčų neteisminio sprendimo procedūrą skelbimu Lietuvos banko interneto tinklalapyje (www.lb.lt). Šios priemonės vartotojus aktyviau naudotis neteisminio sprendimo procedūra, ginti galimai pažeistas savo teises bei teisėtus interesus, ginčo aplinkybėmis esant panašioms į jau nagrinėtus atvejus (Lietuvos bankas,

Pinigų plovimas tyrimo metu buvo paminėtas dviem aspektais: kaip finansinių rinkų priežiūros prielaida, kaip Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonė, kuri yra žinoma respondentams, bei kaip tobulintinas mechanizmas. Kaip pastebėjo du respondentai, pinigų plovimo prevencija turėtų būti tobulinama - reikalinga „*sumažinti pinigų plovimo direktyvos reikalavimus nerizikingiems subjektams, galbūt sukurti rizikos lygius ir juos taikyti atskiroms institucijų rūšims*“ (R3). Analizuojant Lietuvos banko dokumentus, pastebėta, kad pinigų plovimas minimas kaip aspektas, kuriam Lietuvos bankas skiria daug dėmesio. Nurodoma, kad du trečdaliai Lietuvos banko įvertintų įstaigų gali būti laikomos kaip turinčios mažą pinigų plovimo ir (arba) su pinigų plovimu susijusią riziką (Lietuvos bankas, 2018h). Tai pat pabrėžiama, kad tarpvalstybinio pinigų plovimo rizika Lietuvoje – viena mažiausių ES. Dėl intensyvėjančių tarptautinių finansinių ryšių ir finansų sektoriaus technologinių naujovių šiam klausimui skiriamas nuolatinis dėmesys: finansų rinkos dalyviai stebimi, konsultuojami, jiems teikiamos rekomendacijos, atidžiai vertinami visi norintieji ateiti į rinką (Lietuvos bankas, 2018g). Kaip matyti, pinigų plovimo prevencija minima kaip aspektas, kuriam skiriama daug dėmesio bei pabrėžiama, kad pinigų plovimo rizika yra viena mažiausių ES. Tačiau atsižvelgiant į respondentų pastebėjimus, šis didelis dėmesys pinigų plovimo prevencijai galimai didina administracinę našta finansų rinkų darbuotojams. Todėl, anot tiriamųjų, traktuojamas kaip Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonė, kurią reikėtų tobulinti, kadangi ši Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonė galimai neigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą. Tačiau ar administracinė našta bus mažinama, nėra aišku. Lietuvos bankas 2018 m. finansinio stabilumo ataskaitoje nurodo, kad finansų rinkos dalyviai, kurie teiks finansines paslaugas klientams, platinantiems skaitmeninę valiutą ar kitaip su jai susijusiems, turės užtikrinti, kad būtų griežtai laikomasi pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos reikalavimų (Lietuvos Bankas, 2018c).

Pažymėtina, kad apie Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemą bei jos poveikį ir integravimą Lietuvoje daugiausiai kalbama Lietuvos banko 2016 bei 2015 metų ataskaitose (Lietuvos bankas, 2017a; 2016). 2016 m. ataskaitoje pabrėžiama, kad Lietuvos bankas yra BPM narys. BPM – pirmasis kuriamos Europos bankų sąjungos elementas, kuriuo siekiama užtikrinti Europos bankų sistemos saugumą ir patikimumą, padidinti finansinę integraciją ir stabilumą Europoje. Lietuvos banko atstovas dalyvauja Priežiūros valdybos, kuri paprastai posėdžiauja du kartus per mėnesį, veikloje. Priežiūros valdyboje svarstomi įvairūs su ECB tiesiogiai prižiūrimais bankais susiję klausimai (Lietuvos bankas, 2017a). Būdamas nacionalinė pertvarkymo institucija, Lietuvos bankas dalyvauja bendrame pertvarkymo mechanizme ir Bendros pertvarkymo valdybos – ES lygmens pertvarkymo institucijos – veikloje, taip užtikrindamas visišką dalyvavimą šalies finansinį stabilumą stiprinančioje ES bankų sąjungoje, kaip ir BPM, veikiančiame jau nuo 2014 m. rudens (Lietuvos bankas, 2017a). Tačiau galima pastebėti, kad apie ES finansų rinkos priežiūros įgyvendinimą kalbama gana abstrakčiai: minima, kad Lietuvos bankas aktyviai dalyvauja Bendro priežiūros mechanizmo ir bendro pertvarkymo mechanizmo, kitų ES institucijų veikloje, tęsia bendradarbiavimą su TVF ir kitomis tarptautinėmis organizacijomis, reitingų agentūromis ir priežiūros institucijomis; teigiama, kad Lietuvos bankas dalyvauja įvairių komitetų veikloje (Lietuvos bankas, 2017a). Tačiau apie konkretesnius įgyvendinimo aspektus ar kylančias problemas nėra užsimenama.

Lietuvos bankas dalyvauja ESRV bendrosios valdybos ir jos Patariamąjio techninio komiteto darbe. Kaip įprastai, daugiausia dėmesio skirta nuolatiniam ES finansų sistemoje kylančių rizikų ir grėsmių stebėjimui ir nustatymui (Lietuvos bankas, 2016). 2017 m. birželio 28 d. Lietuvos bankas patvirtino kitų valstybių narių makroprudencinės politikos priemonių abipusio pripažinimo sąrangą. Lietuvos bankas turi teisę nuspręsti netaikyti rekomenduojamos pripažinti priemonės arba taikyti išimtis. 2017 m. liepos 3 d. Lietuvoje veikiančioms bankams įsigaliojo reikalavimas visų Estijoje turimų pozicijų atžvilgiu taikyti 1 proc. sisteminės rizikos rezervo normą, kaip tai numato 2016 m. birželio 24 d. ESRV rekomendacija (ESRV/2016/4).

Žvelgiant į atliktą kokybinį tyrimą bei dokumentų analizę, galima teigti, kad Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonių įgyvendinimas Lietuvoje turi aiškiai apibrėžiamų problemų, kurios nesunkiai atskleidžiamos atliekant net nedidelės apimties kokybinį tyrimą. Kaip problemos buvo įvardintos ES finansų rinkos priežiūros priemonių veikimo jurisdikcijos ribotumas, finansinė našta bei administracinė našta ir informacijos trūkumas. Šios problemos yra žinomos, ilgalaikės ir aktualios. Kalbant apie didesnę Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integraciją, ji nebuvo įvertinta vienareikšmiškai. Kaip tobulintas sritis respondentai paminėjo bendro priežiūros mechanizmo stiprinimą, bendro pertvarkymo mechanizmo įmokų mažinimą, pinigų plovimo prevencijos tobulinimą bei virtualių valiutų reguliavimą. Tuo tarpu analizuotuose dokumentuose kalbama tik apie dvi tobulintas sritis iš tų, kurias paminėjo respondentai – pinigų plovimo prevenciją bei virtualių valiutų reguliavimą.

IŠVADOS

1. Viešosios politikos priemonių naudą įtakoja ne tik jos turinys, tačiau ir įgyvendinimo specifika. viešosios politikos įgyvendinimas yra kintantis procesas, kuriame dalyvauja bei tarpusavyje sąveikauja atitinkamų organizacijų grupė, jų sistema ar tinklas. Šiam viešosios politikos ciklo etapui užtikrinti reikalingi tam tikri instrumentai: ištekliai, įstatyminė bazė, politikos tikslai, uždaviniai ir prioritetai bei institucinė struktūra. Šie instrumentai sudaro sąlygas viešosios politikos įgyvendinimo kryptingumui ir nuoseklumui.

2. Finansų rinkos priežiūra kildinama iš vartotojų apsaugos, finansų rinkos stabilumo ir monopolijų užkardymo tikslų. Finansų rinkos priežiūra gali būti išskiria į dvejus elementus – makroprudencinę bei mikroprudencinę rinkos priežiūrą.

3. Požiūris į finansų rinkos priežiūrą Europoje labiausiai keičiasi dėl bendrų objektyvių finansų rinkos transformacijos veiksnių, tokių kaip didesnė tarpvalstybinė finansinių institucijų integracija ir finansinių instrumentų tapatumas. 2008 m. finansinė krizė atskleidė netinkamą Europos šalių požiūrį į makroprudencinę finansų rinkos priežiūrą bei sektorinio mikroprudencinės finansų rinkos priežiūros modelio trūkumus.

4. Siekiant efektyvesnio finansų rinkos reguliavimo Europos Sąjungoje buvo sukurta finansų rinkos priežiūros komitetų sistema, tačiau ji nebuvo efektyvi. Ją pakeitė Europos finansų priežiūros institucijų sistema kuri apima makroprudencinės ir mikroprudencinės politikos įgyvendinimą Europos Sąjungoje, tačiau jai nėra suteikta pakankamai plačių ir teisiškai privalomų finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo priemonių.

5. Bankų sąjunga sukurta norint užtikrinti, kad bankų sektorius euro zonoje ir visoje ES būtų saugus ir patikimas, o negyvybingi bankai būtų pertvarkomi nenaudojant mokesčių mokėtojų pinigų ir darant kuo mažesnę poveikį realiajai ekonomikai. Nors šio teisės aktų paketo tikslas yra Europos Sąjungos bankų sektoriaus sklandus veikimas, tačiau darytina prielaida jog jos privalomumas tik Eurozonos šalims narėms suponuoja problematišką tokio tikslo įgyvendinimą.

6. Atsižvelgiant į panašius procesus Europos Sąjungoje 2010 m. Lietuvos finansų rinkos priežiūros sistema buvo pertvarkyta iš sektorinės į integruotą, Lietuvos bankas tapo vienintele Lietuvos finansų rinkos priežiūros institucija turinčia tiek makroprudencinės tiek mikroprudencinės finansų rinkos priežiūros įgyvendinimo galias. Lietuvos dalyvavimas Bankų sąjungos mechanizmuose suponavo dalies Lietuvos banko finansų rinkos priežiūros galių perdavimą Europos Centriniam Bankui – mikroprudencinės priežiūros politikos vykdymo prasme Lietuvos bankas prižiūri tik mažesnę reikšmę turinčius finansų rinkos dalyvius ir padeda Europos Centriniam Bankui atlikti stambių finansų institucijų priežiūrą, tačiau galima teigti jog Lietuvos banko makroprudencinės finansų rinkos priežiūros politikos galios buvo padidintos ir labiau apibrėžtos.

7. Atlikus Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje nuomonės bei dokumentų analizės tyrimą buvo nustatyta:

7.1. Respondentai savo profesinėje veikloje dirbantys su Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimu vienodai suvokia finansų rinkos priežiūros prielaidas. Svarbiausiomis prielaidomis buvo įvardintas finansinis stabilumas bei vartotojų apsauga. Abu šie aspektai itin akcentuojami Lietuvos banko dokumentuose.

7.2. Bankų sąjunga yra geriausiai žinoma Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos dalis.

7.3. Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai veikia Lietuvos finansų rinkos priežiūrą.

7.4. Bankų sąjungos veikimo jurisdikcijos ir administracinė našta yra dvi didžiausios Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo Lietuvoje problemos. Administracinė našta perteikiama per pinigų plovimo prevencijos vykdymą, kuris, respondentų vertinimu, yra perteklinis. Tačiau Lietuvos banko dokumentuose pinigų plovimo prevencija įvardijama kaip svarbus uždavinys finansų rinkos priežiūroje ir teigiama, kad jam skiriama daug dėmesio, todėl galimai administracinė našta šiuo aspektu finansų rinkų darbuotojams nesumažės.

7.5. Didesnė Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos integracija Lietuvoje galima tik gerai įvertinus jos tikslus.

7.6. Bendras priežiūros mechanizmo stiprinimas yra svarbiausia Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos tobulinimo kryptis, tuo tarpu dokumentų analizė rodo, kad Lietuvos bankas prioritetus tobulinime teikia pinigų plovimo prevencijai, virtualių valiutų reguliavimui bei kibernetiniam saugumui.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į respondentų nuomonę ir tyrimo metu surinktų duomenų analizę Europos Komisijai teikiamos rekomendacijos:

1) Respondentai akcentavo, jog Bendro priežiūros mechanizmo veikimo jurisdikcijos klausimas yra problema įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūrą Lietuvoje, kadangi Lietuvos bankų sektoriuje dominuoja Švedijos kapitalo bankai, tuo tarpu Švedija nėra Eurozonos narė ir jai dalyvavimas Bendrame priežiūros mechanizme nėra privalomas. Pažymima jog nors egzistuoja galimybė šiame mechanizme dalyvauti ne Eurozonos narėms, tačiau Švedija nėra jo dalyvė. Rekomenduotina tobulinti Bendro priežiūros mechanizmą tokia kryptimi, jog šalys kuriose yra įsisteigę didelę svarbą kitų Europos Sąjungos šalių finansų rinkoms didelę svarbą turintys bankai privalomai dalyvautų Bendrojo priežiūros mechanizmo schemoje. Tokiu būdu būtų pasiektas balansas tarp administracinės naštos didinimo bei Bendrojo priežiūros mechanizmo uždavinių išpildymo. Toks teisinis reguliavimas padėtų išvengti atvejų kai Europos Sąjungos šalys narės tampa Bendro priežiūros mechanizmo dalimi nesant tam reikalingumo.

2) Didelė dalis privataus sektoriaus respondentų nurodė jog reikia atsižvelgti į administracinę Europos Finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimo keliamą naštą. Dažnai finansų rinkos dalyviai dėl savo siūlomų finansinių priemonių spektro privalo teikti ataskaitas visai eilei finansų priežiūrų institucijų – tiek Lietuvos bankui, tiek Europos finansų priežiūros institucijų sistemą sudarančioms agentūroms, tuo tarpu didelės svarbios finansinės institucijos taip pat finansines ataskaitas teikia ir Europos Centriniam bankui. Nors administracinės naštos padidėjimas yra neišvengiamas didinant finansų rinkos dalyvių priežiūrą, tačiau respondentų nuomone dabartinė situacija yra taisytina. Rekomenduojama 1) įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones paskirti nacionalinę finansų rinkos priežiūros instituciją atsakingą už duomenų surinkimą ir teikimą kitoms institucijoms, išskyrus atvejus kai to daryti neįmanoma dėl objektyvių priežasčių; 2) Peržiūrėti mažiau rizikingų ir smulkių finansų rinkos dalyvių informacijos teikimo reikalingumą.

3) Daugelis respondentų nurodė pritariantys didesnei Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros integracijai, tačiau dalis jų nurodė esant papildomų tokios integracijos sąlygų. Didžioji dalis papildomas sąlygas nurodžiusių respondentų buvo privataus sektoriaus atstovai. Galima teigti, jog prižiūrimų finansų rinkos dalyvių požiūris į didesnę integraciją yra paremtas tokių subjektų noru dalyvauti Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros politikos formavime. Nors Europos Komisija tobulindama ar kurdamą naujus teisės aktus vykdo konsultacijas su suinteresuotomis grupėmis, tačiau rekomenduojama praplėsti finansų rinkos priežiūros sistemos tobulinimo konsultacijų apimtį į jas įtraukiant daugiau nacionalinių atstovų iš prižiūrimų finansinių institucijų. Toks suinteresuotų grupių įtraukimas sukurtų prielaidas geresniam finansų sistemos įgyvendinimui šalyse narėse, didintų teisinį aiškumą bei teisėkūros kokybę, didintų pasitikėjimą Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistema.

LITERATŪRA

1. 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas 1092/2010 dėl Europos Sąjungos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos įsteigimo. OL, 2010 L 331, p. 1–11.
2. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/49/ES dėl indėlių garantijų sistemų. OL L 173, 2014 6 12, p. 149–178.
3. Alexander, K. (2007). *Financial supervision and crisis management in the EU*. Briuselis: EPRS.
4. Anderson, J. (2002). *Public Policymaking: An Introduction, 6th ed.* Bostonas: Houghton
5. Balčiūnas, L. (2014). Finansų rinkos priežiūros modelių rūšys ir teisinio reguliavimo kaitos tendencijos. *Teisė*, 91, 64-82.
6. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Levine, R. (2010). Financial Institutions and Markets across Countries and over Time: The Updated Financial Development and Structure Database. *The World Bank Economic Review*, 24(1), 77-92
7. Benston, G. (1994). *Universal Banking*. Journal of Economic Perspectives, p. 128
8. Besley, S. (1980). Principles of Finance 5th Edition. Žiūrėta [2018.11.18]. Prieiga per internetą <https://www.chegg.com/textbooks/principles-of-finance-5th-edition-9781111527365-1111527369>
9. Birkland, T. (2005). *An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making*. M.E. Sharpe, p. 43
10. Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
11. Box, R. (1999). *Running Government Like a Business: Implications for Public Administration Theory and Practice*. Niujorkas: The American Review of Public Administration 1999, p.29
12. Bremus, F., Lambert, C. (2014). Banking Union and Bank Regulation: Banking Sector Stability in Europe. *DIW Economic Bulletin* 9.2014, 29-40.
13. Briault, C. (1999). *The Rationale for a Single National Financial Services Regulator*. *Journal of International Financial Markets*.
14. Bučinskis, A., Raipa, A., Giedraitė, V. (2012). Inovacinių procesų valdymo viešajame sektoriuje dekompozicija: metodologinis aspektas. *Tiltai*, 2, 1-14.
15. Cihak, M., Podpiera, R. (2006). *Is One Watchdog Better Than Three?*. IMF Working Paper No. 06/57
16. Cochran, C., Malone, E. (1999). *Public Policy: Perspectives & Choices*. McGraw-Hill College, p. 46
17. Čepeliauskaitė, G., Sodaitytė, G. (2016). Europos Sąjungos bankų kūrimas: pagrindinių struktūrinių elementų analizė. *Tiltas į ateitį*, 1(10), 301-306.
18. Dalla Pellegrina, L., Masciandro, D. (2006). *Politicians, central banks, and the shape of financial supervision architectures*. J. Financ. Regul. Compliance 16(4), p. 291
19. Das, Q. (2012). *Basel Committee of Banking Supervision, 'Core Principles for Effective Banking Supervision—Principle 1*.
20. De Nederlandsche Bank (2003), *Quarterly Bulletin*. Amsterdamas: DNB

21. De Rynck, S. (2016). Banking on a union: the politics of changing eurozone banking supervision. *Journal of European Public Policy*, 23(1), 119-135.
22. Dėl Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros institucijų sujungimo koncepcijos patvirtinimo, Valstybės žinios, 2010-05-27, Nr. 61-2991
23. Deleon, P. (2001). *Making public policy programs effective and relevant: The role of the policy sciences*. Žiūrėta [2018.12.30]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/301325970_The_Once_and_Future_Public_Policy_Program
24. Dowd, K. (2003). *Moral Hazard and the Financial Crisis*. Cato Journal, p. 143
25. Dubauskas, G. (2013). *Ekonomikos ir finansų teorijos*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
26. Dunn, W. N. (2006). *Viešosios politikos analizė. Įvadas*. Vilnius: Homo liber.
27. Enriques, L., Hertig, G. (2011) . *Improving the governance of financial supervisors*. European Law Review 12(3), p. 367
28. Europos Parlamento ir Europos Tarybos Direktyva 2003/6/EC dėl prekybos vertybiniais popieriais pasinaudojant viešai neatskleista informacija ir rinkos manipuliavimo OJ L 96, 12.4.2003, p. 16.
29. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/71/EC dėl prospekto paskelbimo kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei arba įtraukiami į prekybos sąrašą iš dalies keičianti direktyvą 2001/34/EC. OJ L 345, 31.12.2003, p. 64.
30. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109/EC dėl skaidrumo reikalavimų, susijusių su informacija apie vertybinių popierių leidėjus kurių vertybiniai popieriai buvo įtraukti į prekybos sąrašą, harmonizavimo iš dalies keičianti direktyvą 2001/34/EC. OJ L 390 of 31.12.2004, p. 38
31. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EC dėl finansinių priemonių rinkų iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/ 611/EEC ir 93/6/EEC bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EC ir keičianti Tarybos direktyvą 93/22/EEC. OJ L 145, 30.4.2004, p. 1.
32. Europos Sąjungos tarybos 2014 m. gegužės 14 d. Susitarimas dėl įnašų į Bendrą pertvarkymo fondą pervedimo ir sujungimo Nr. 8457/14. EF 121 ECOFIN 342.
33. Europos Teisingumo Teismo sprendimas Meroni prieš Vyriausiąją valdybą, 9/56, ECLI:EU:C:1958:7
34. Finansinių paslaugų veiksmų planas buvo patvirtintas 1999 m. gegužę, http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/actionplan/index/action_en.pdf
35. Friedrich, C. (1963). *Man and His Government: An Empirical Theory of Politics*. Njujorkas: McGraw-Hill p. 737
36. Fruzerova, O. (2014). Piktnaudžiavimo rinka reglamentas - administracinės atsakomybės klausimas. *Teisė*, 91, 100-118.
37. Furman, E., Šerikova, A. (2007). Viešosios politikos darbotvarkė: samprata, elementai ir formavimo modeliai. *Viešoji politika ir administravimas*, 21, 102-111.
38. Goggin, M. (1990). *Implementation theory and practice: toward a third generation*. Brown Higher Education
39. Goodhart, C. (2013). *Financial Regulation: Why, How and Where Now?* Routledge, p. 92

40. Gudelytė, L., Valužis, M. (2012). *Bankų valdymo ir jų priežiūros pagrindai*. Vilnius: Socialinių mokslų kolegija.
41. Holopainen, H. (2007). *Integration of Financial Supervision*. Bank of Finland Paper 12
42. Howlett, M. (2009). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Torontas: Oxford University Press, 3 leidimas, p. 48
43. Yartey C. A. (2008). The Determinants of Stock Market Development in Emerging Economies: Is South Africa Different? *IMF Working Paper WP/08/32*, 1-30.
44. Juška, H. (2015). *Finansų teisė. Mokomoji priemonė*. Kaunas: Kauno kolegija.
45. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2011). Viešosios šeimos politikos realumas: galimybės nustatyti priemonių ryšį su rezultatu. *Teisės problemos*, 3(73), 39-76.
46. Knott, D. (1999). *Straddling Twin Peaks*. Financial Regulator
47. Kropas, S., Kropienė, R. (2005). *Europos pinigai*. Vilnius: Lietuvos bankas.
48. Lamfalussy, A. (2001). *The Regulation of European Securities Markets*, A. Lamfalussy, Final Report, 2001.
49. Lastra, R. (2011). *Systemic risk, SIFIs and financial stability*. Žiūrėta [2018.10.04]. Prieiga per internetą <https://academic.oup.com/cmlj/article/6/2/197/646352>
50. Lietuvos Bankas (20116). *2015 metų ataskaita*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/13051_5613aaef84037eee0b33c021f7e69072.pdf
51. Lietuvos bankas (2015). *Makroprudencinės politikos įgyvendinimas Lietuvoje*. Teminių straipsnių serija 2015 Nr. 4. Žiūrėta [2019-01-05] Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/Finansinis-stabilumas/makroprudencines_politikos_igyvendinimas_lietuvoje.pdf
52. Lietuvos Bankas (2017a). *2016 metų ataskaita*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/16719_327eee604f555f73a718a819a8b87993.pdf
53. Lietuvos Bankas (2017b). *Vartojimo ginčų neteisminio sprendimo ataskaita 2017 m.* Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/19365_c73d3f153ff13d1e8280f87703da6831.pdf
54. Lietuvos Bankas (2018a). *2017 metų ataskaita*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/19689_08f82d938bccf2555fc6c3bdf94e5d5c.pdf
55. Lietuvos Bankas (2018c). *Finansinio stabilumo apžvalga*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/19741_026ac2a3a4ba061133be8ccea0952562.pdf#page=5
56. Lietuvos Bankas (2018d). *Bankų veiklos apžvalga. 2018 m. I ketvirtis*. https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/20050_74f56ecd7913f7a75db16e563df50416.pdf
57. Lietuvos Bankas (2018e). *Bankų veiklos apžvalga. 2018 m. II ketvirtis*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/20508_dd6ecfaf4d4f51760935bbef957d5d5d.pdf
58. Lietuvos Bankas (2018f). *Bankų veiklos apžvalga. 2018 m. III ketvirtis*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/21069_02f524cc7851a9f2ef17a1ba565dac65.pdf

59. Lietuvos Bankas (2018g). *Pranešimas apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą. 2018 m. spalio*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/20810_f51fc89f787a6960630df177fa2481c0.pdf
60. Lietuvos bankas (2018h). *Pranešimas apie Lietuvos banko pagrindinio tikslo įgyvendinimą, finansų rinkos būklę ir funkcijų vykdymą. 2018 m. balandis*. Žiūrėta [2019-01-04]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/19616_486d54a7ed65215b1628267b263b4e1c.pdf
61. Lietuvos Banko valdybos 2015-03-12 nutarimas Nr. 03-31 „Dėl makroprudencinės politikos strategijos patvirtinimo“. *TAR*, 2015-03-16, Nr. 3854.
62. Lietuvos banko valdybos nutarimas dėl makroprudencinės politikos strategijos patvirtinimo. *TAR*, 2015-03-16, Nr. 3854
63. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003-10-08, Nr. 94-4246.
64. Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007-02-08, Nr. 17-627
65. Lietuvos Respublikos finansų rinkos priežiūros sistemos pertvarkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011-12-01, Nr. 145-6811.
66. Lietuvos Respublikos Lietuvos bankas įstatymas. *Valstybės žinios*, Nr. 99-1957; 2001, Nr. 28-890
67. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001-03-30, Nr. 28-890.
68. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-06-21, Nr. 71-2713.
69. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011-12-01, Nr. 146-6823.
70. Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003-07-30, Nr. 75-3473
71. Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-07-27, Nr. 82-3248
72. Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-07-27, Nr. 82-3248.
73. Maastricht Treaty (1991). Žiūrėta [2018.10.04]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
74. Masciandaro, D. (2005). *Handbook of central banking and financial authorities in Europe: new architectures in the supervision of financial markets*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.
75. Matland, R. (1995). *Synthesizing the Implementation Literature: The Ambiguity-Conflict Model of Policy Implementation*. Žiūrėta [2018.10.08]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/235752963_Richard_E_Matland_1995_Synthesizing_the_Implementation_Literature_The_Ambiguity-Conflict_Model_of_Policy_Implementation_Journal_of_Public_Administration_Research_and_Theory_52_145-174
76. Mogalakwe, M. (2006). The use of documentary research methods in social research. *African Sociological Review*, 10(1), 221-230.

77. Novickytė, L. (2010). Bankų konsolidacijos procesas ir įtaka finansų stabilumui. *Verslas XXI amžiuje*, 2(2), 62-68.
78. Parsons, W. (2001). *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas.
79. Petrukonytė, S. (2013). *Europos Sąjungos šalių finansų sistemos vystymosi vertinimas makroekonominėje ir institucinėje aplinkoje*. Magistro darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
80. Pivoras, S., Presniakovaitė, K. (2016). Viešoji politika religinių bendruomenių atžvilgiu: tiesioginių subsidijų bei mokesčių lengvatų instrumentai Lietuvoje ir Latvijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 15(2), 235–250.
81. Presniakovaitė, K. (2018). *Viešoji politika religinių bendruomenių atžvilgiu Lietuvoje ir Latvijoje*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
82. Raipa, A. (2002). *Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika*. Žiūrėta [2018.12.11]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/upload/iblock/a41/1_a.raipa.pdf
83. Rekomendacija 2011 m. gruodžio 22 d. Europos Sisteminės Rizikos valdyba. Dėl nacionalinių priežiūros institucijų makroprudentinės rizikos.
84. Roxburgh C., Lund S., Piotrowski J. (2011). *Mapping global capital markets 2011*. McKinsey Global Institute, August 2011. Žiūrėta [2019.01.03]. Prieiga per internetą: <https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/mapping-global-capital-markets-2011>
85. Sakalauskaitė, L. (2009). *Finansų institucijų priežiūra: Lietuvos ir užsienio patirtis*. Magistro darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
86. Schattschneider, E. (1960). *The semisovereign people: a realist's view of democracy in America*. Holt, Rinehart and Winston, p. 68
87. Schofield, J., Sausman, C. (2004). Symposium on Implementing Public Policy: Learning from Theory and Practice. Niujorkas: University of New York, p. 235
88. Sebastier, P. (1980). *The implementation of Public Policy: A framework analysis*. Žiūrėta [2018.11.13]. Prieiga per internetą <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1541-0072.1980.tb01266.x>
89. Sparrow, M. (2013). *Forward to financial supervision in the 21st century*. Berlynas: Springer
90. SSM Supervisory Manual (2018). *European banking supervision: functioning of the SSM and supervisory approach*. Europos Centrinis Bankas
91. Steiblytė, A. (2016). Bendros pertvarkymo valdybos įgaliojimai skolintų vertybinių popierių bylos kontekste. *Teisės problemos*, 2(92), 45-68.
92. Šenavičius, V. (2013). Europos Sąjungos viešosios politikos tendencijos bankų sektoriuje. *Viešoji politika ir administravimas*, 12(3), 405-416.
93. Talutis, T., Šenavičius, V. (2012). Finansų rinkos priežiūra ir jos įtaka Lietuvai. Žiūrėta [2018.12.30]. Prieiga per internetą <http://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/viewFile/1409/1313>
94. Urbšienė, L. (2012). *Globalizacija ir jos įtaka Lietuvos finansų rinkai*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

95. Webley, L. (2010). Qualitative Approaches to Empirical Legal Research. *The Oxford Handbook of Empirical Legal Research*. 2(10): 25-37.
96. Whelan, K. (2009). *The ECB's role in financial supervision*. Belfield: UCD Centre for Economic Research
97. Wymeersch, E. (2008). *The structure of financial supervision in Europe*. Torontas: Oxford Press.
98. Zaleckienė, D. (2012). *Finansinių institucijų priežiūros problemos Lietuvoje*. 1'st International Scientific Conference „Problems of Tax Policy“, 2012 m. gegužės 17 d., Vilnius. Straipsnių rinkinys, 113-123.
99. Žilinskas, T. (2009). Finansų rinkų priežiūros konsolidacija ir galima jos įtaka draudimo priežiūros veiklai. *Socialinių mokslų studijos*, 1(1), 113–128.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius
- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?
- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?
- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?
- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?
- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?
- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?
- 8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R1)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius
Lietuvos bankas, Skyriaus vadovas, 26 m.
- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?
Lietuvos Bankas yra Lietuvos finansų sektoriaus reguliuotojas ir vykdo tiesioginę finansų rinkos priežiūrą.
- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?
Visų pirma, tai finansinių rizikų užkardymas. Niekas nenori jog pasikartotų praėjusios krizės scenarijus. Taip pat svarbus vartotojų apsaugos mandatas, pinigų plovimo užkardymas, bendras finansinis stabilumas.
- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?
Galėčiau įvardinti daug, tačiau svarbiausia mano nuomone bendras priežiūros mechanizmas. Svarbu matyti bendrą vaizdą kokias rizikas tarptautiniu mastu prisiima bankai. Institucijos kurios prižiūri finansų rinką konkrečioje šalyje neturi svertų ir resursų įvertinti stambių finansų grupių, o tokios yra dauguma pagrindinių stambių skolintojų šalyje, likvidumo ir prisiimamų rizikų.
- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?
Vienareikšmiškai taip. Standartai taikomi didiesiems bankams tapo vieningi ir yra aukštos kokybės. Europos centrinio banko dalyvavimas priežiūros procese kai kuriais atvejais veikia kaip papildoma garantija.
- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?
Nepakankama Europos finansų rinkos integracija. Pavyzdžiui mūsų prižiūrimi bankai yra Švediško kapitalo, o Švedija nėra bankų sąjungos narė. Nors yra formatų kaip

galima dirbti tokiose situacijoje tai vis tiek ne tas pats kaip pilnas prisijungimas prie mechanizmo.

- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Manau kad labiau taip nei ne. Jau dabar yra užuomazgos kapitalų rinkų sąjungai, palyginus su kuria bankų sąjunga yra tik mažas finansų rinkos priežiūros fragmentas. Manau kad ir bendro pertvarkos mechanizmo stiprinimas turėtų būti svarstomas.

- 8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Išskirti sunku, tačiau sakyčiau didesni kapitalo reikalavimai, bendro priežiūros mechanizmo stiprinimas, pinigų plovimo prevencijos tobulinimas.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R2)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Lietuvos bankas, Vyriausiasis specialistas, 38 m.

- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Mano atstovaujama institucija yra atsakinga už finansų administravimą, konkrečiai prižiūri finansines institucijas, prižiūri mokėjimų rinką ir kt.

- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Kad sukurti saugumą finansų rinkoje, išsaugoti ir gerinti stabilumą, apsaugoti paslaugų gavėjus.

- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Išskirčiau Europos Sisteminės Rizikos valdybą bei Europos Centrinę banką, nors tai instituciniai vienetai tačiau jų veikimas ir funkcijos patys iš savęs yra ES lygio priežiūros mechanizmai. Šios dvi institucijos prisideda prie makro priežiūros, tačiau ECB yra įgaliotas vykdyti ir mikro priežiūrą, todėl čia galima paminėti Bankų sąjungos paketą kurio pagrindu šias galias įgijo.

- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Teigiamai, ypatingai makroprudencinės priežiūros lygiu. Lietuvos bankui suteiktos priemonės bei teikiama pagalba prižiūrint Lietuvos finansų rinkos kaip visumos stabilumą.

- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Kalbant konkrečiai apie Lietuvą tai pati didžiausia problema su kuria susiduriama įgyvendinant finansų rinkos priežiūrą pagal ES teisės aktus yra jurisdikcijos klausimai. Lietuvoje didžiausi finansų rinkos dalyviai yra Švedijos kapitalo bankai, jų būstinės yra Švedijoje, per ten vaikšto didžiausi finansiniai srautai, pati šalis nėra Eurozonos narė

ir jai neprivailoma jungtis prie Bankų sąjungos, todėl realiai pilnos informacijos neturime.

- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Pritariu kad turėtų būti labiau integruojama dar aiškiau atskiriant Europos Sąjungos atsakomybes ir nacionalinių priežiūros institucijų vaidmenį. Taip pat reikalinga išspręsti ne Eurozonos šalių įsitraukimo į priežiūros mechanizmus klausimą.

- 8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Kaip minėjau problema yra su Bendro priežiūros mechanizmo jurisdikcinėmis galiomis, tai turėtų būti keitimų prioritetas.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R3)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Kredito Unija, stebėtojų tarybos narys, 32 m.

- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Kaip ir kitos kredito unijos esame finansinė instituciją kurios priežiūrą vykdo Lietuvos bankas.

- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Pagrindiniai kuriuos išskirčiau yra finansinių rinkų stabilumas, vartotojų apsauga.

- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Bankų sąjunga, kapitalo reikalavimai

- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Manau jog įtakoja teigiamai, kadangi įgyvendinant tiesioginę stambiausių finansinių institucijų priežiūrą mažinamos galimybės joms naudotis dominuojančia padėtimi rinkoje ir iš jos išstumti mažus žaidėjus.

- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Atsižvelgiant į palyginti mažą Lietuvos finansinį sektorių smulkūs rinkos dalyviai praktiškai neturi galimybių dalyvauti Europos Sąjungos institucijų konsultacijose susijusiose su jų pačių priežiūra. Pavyzdžiui nors kredito unijos nariai dažniausiai yra žmonės kurie nepriskiriami rizikos grupėms, tačiau kredito unijos patiria didžiulę administracinę naštą dėl egzistuojančių pinigų plovimo reikalavimų.

- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Taip, bet tik jei tokio didesnio integravimo naudą pajustų ir mažesni rinkos dalyviai. Pagal dabartines priemones labai sureikšminami stambūs bankai dėl jų svarbos visai

sistemai, tačiau pamiršamos smulkios finansų institucijos kurių klientų skaičius ir kapitalas taip pat yra labai žymus.

8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Reikėtų sumažinti pinigų plovimo direktyvos reikalavimus nerizikingiems subjektams, gal būt sukurti rizikos lygius ir juos taikyti atskiroms institucijų rūšims.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R4)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Nasdaq Vilnius, analitikas, 28 m.

- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Nasdaq Vilnius yra vienintelė akredituota Lietuvoje veikianti biržos operatorė. Mes esame tiesiogiai reguliuojamas finansinis subjektas.

- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Bendrają prasme svarbiausias aspektas yra finansinis stabilumas, darbine prasme vartotojų apsauga ir blogų praktikų naikinimas.

- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Žinau nemažai tačiau visos yra „minkštosios“, daugiausiai tai yra vartotojų apsaugos investuojant ir juridinių asmenų kotiravimą apibrėžiančios gairės. Finansinių priemonių rinkos direktyva, nepiktnaudžiavimo rinka direktyva.

- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Įtakoja teigiamai, kadangi atneša gerąją praktiką iš Europos į mūsų teisinę bazę. Svarbus ir vieningas požiūris į akcijų rinkas.

- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Gal būt tai labiau ne pačių priemonių problema, o vartotojų mentaliteto. Dažnai pastebiu kad vartotojams atrodo kad taisyklės skirtos jiems pakenkti o ne juos apsaugoti, taip pat kartais mums kaip institucijai tenka didelė biurokratinė našta dėl perdėto reguliavimo.

- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Iš darbinės perspektyvos nematau tam reikalo, manau kad Lietuvos Bankas su savo užduotimis susitvarko. Apie kitus sektorius kalbėti negaliu nes nesu susipažinęs.

8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Nors MiFID II direktyva įsigaliojo tik šių metų pradžioje tačiau finansinės tendencijos nestovi vietoje, sakyčiau ši direktyva turėtų būti pastoviai peržiūrima ir atnaujinama.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R5)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius
SEB Lietuva, Skyriaus vadovas, 33 m.
- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?
SEB yra komercinis bankas kuris atskaitingas Lietuvos Bankui, Europos Centriniam Bankui. Mes esame reguliuojama finansų rinkos institucija ir antrasis pagal kapitalo dydį Lietuvos komercinis bankas.
- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?
Vartotojų indėlių apsauga yra svarbiausias reguliuotojų saugomas objektas, taip pat svarbus bendras šalies finansinis stabilumas
- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?
Europos bankų sąjunga ir bendras priežiūros mechanizmas. Turime prievolę kaip komercinis bankas teikti likvidumo, kapitalo pakankamumo, banko stresų testų rezultatus Europos centrinio banko vertinimui.
- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?
Negaliu pakomentuoti visų priemonių bet mus kaip verslo subjektą kai kurios priemonės apkrauna bereikalinga našta.
- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?
Mums kaip komerciniam bankui atsiskaitant su Europos reguliuotojais kartais sunku susikalbėti, kadangi vienos institucijos formuoja gaires, kitos leidžia rekomendacijas, dar kitoms reikia atsiskaityti kas ketvirtį.
- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Jei galima būtų integruoti visas reguliavimo institucijas į vieną tada pritarčiau, tačiau daugelio užsienio šalių finansinės sistemos yra labai skirtingos, todėl nežinau ar tai yra įmanoma.

8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Tobulinti ne konkrečias priemones o jų veikimą. Bendras priežiūros mechanizmas teoriškai yra gera idėja tačiau netobulai veikianti realybėje, jis turėtų būti privalomas visoms Europos Sąjungos narėms.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R6)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Bankas Luminor, teisininkas, 38 m.

- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Esame tiesiogiai susiję kaip prižiūrima institucija, bankai turi savo atskiras priežiūros taisykles.

- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Dėl bendro finansinio stabilumo. Žvelgiant iš valstybės perspektyvos tai būtina užtikrinti. Mums kaip sąžiningam finansinės rinkos dalyviui svarbu žinoti jog konkuruojame lygiomis sąlygomis su kitais panašią veiklą vykdančiais subjektais.

- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Europos bankų kapitalų reikalavimai, vieningų taisyklių sąvadas, bendras pertvarkymo mechanizmas ir bendras priežiūros mechanizmas yra tiesiogiai mus liečiantys teisės aktai vykdomi tiesiogiai arba perkelti į Lietuvos Respublikos teisę.

- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Didžiausias pasikeitimas taisyklėse buvo jaučiamas įvedus Eurą. Tuo metu dirbau kitame banke. Nors reikalavimai tapo griežtesni tačiau aiškesni, nors negaliu sakyti kad ankščiau priežiūra buvo blogesnė.

- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Labiausiai neramina bankų įmokos į bendrą pertvarkymo mechanizmą, nes sumos nemažos. Bankams kurie dažnais periodais nerodo labai didelio pelningumo tai gali būti pavojus.

- 7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Viskas priklauso nuo sąlygų. Jei tai palengvintų finansų institucijų veiklą tada pritarčiau, reikėtų tokiu atžvilgiu pamatyti ar tai palengvina ar apsunkina priežiūrą, o ne „daryti kad daryti“.

- 8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Bendro pertvarkymo mechanizmo įmokas peržiūrėti ir sumažinti arba visai panaikinti ir ieškoti alternatyvių finansavimo šaltinių.

Interviu transkripcijos

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R7)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių įsipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

- 1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Seimo narys, 69 m.

- 2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Seimas priiminėja įstatymus susijusius su finansiniu reguliavimu, taip pat jam atskaitingas Lietuvos Bankas.

- 3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Finansinis saugumas yra viešasis gėris kurį reikia ginti, valstybės pamatinis dalykas yra saugoti kad nebūtų tokių atsitikimų kaip finansų krizės. Didelė problema taip pat yra su finansinių įstaigų sąžiningumu, todėl kyla būtinybė ginti visuomenę kuri naudojasi finansinėmis paslaugomis.

- 4) Kokias žinote Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Galiu klusti, bet pinigų plovimo prevencijos priemonė, bankų kapitalo pakankamumo priemonė, daugiau negaliu įvardinti.

- 5) Kaip manote ar Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Žinoma taip. Bankų grupės dabar dominuoja Europos rinką, pinigai vaikšto laisvai iš vienos šalies į kitą, svarbu žinoti ar jos neturi problemų, Lietuvoje jau buvo bankų griūčių su labai skaudžiais padariniais kai valstybė turėjo iš mokesčių mokėtojų pinigų padengti nuostolius. Taip pat galiu kaip teigiamą dalyką apibrėžti tikslų padalinimą pareigų tarp Europos institucijų ir Lietuvos banko.

- 6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Pats nedalyvauju tame procese, bet Lietuvos bankas mano žiniomis susiduria su informacijos trūkumu iš stambių bankų.

7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Kuo labiau integruojama tuo daugiau saugumo visuomenei. Dabar matome naujas finansų formas kaip virtualūs pinigai, neaišku kas juos leidžia ir koks bus to rezultatas.

8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros elementus reikėtų tobulinti?

Reikėtų kurti priemones reguliuojančias virtualias valiutas kurios šiuo metu nėra apibrėžiamos.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (Respondentas R8)

Esu Kauno Technologijos Universiteto Viešojo administravimo magistrantūros studentas. Atlieku tyrimą apie Europos finansų rinkos priežiūros sistemos įgyvendinimą. Prašau Jūsų skirti 15-40 min. savo laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Šis tyrimas yra anoniminis, todėl jam negalioja valstybinės institucijų ar įstaigų bei privataus sektoriaus teisinių išipareigojimų konfidencialumo reikalavimai. Jūsų pateikiama nuomonė, taip pat nurodomi bet kokie duomenys galintys Jus identifikuoti kaip respondentą bus užkoduoti.

1) Jūsų darbovietė, pareigos bei amžius

Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, Departamento vadovas, 45m.

2) Kaip jūsų institucija susijusi su finansinių rinkų priežiūra?

Finansų ministerija tiesiogiai formuoja finansų rinkos politiką, inicijuoja reikalingų Europos Sąjungos teisės aktų perkėlimą į Lietuvos teisę.

3) Kaip manote, kodėl valdžios institucijos privalo vykdyti finansų rinkos priežiūrą?

Finansinis stabilumas, vartotojų apsauga, viešojo intereso gynimas, balanso atradimas tarp verslo ir visuomenės interesų.

4) Kokias žinote Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones?

Bankų sąjungos paketas, kapitalo rinkų kūrimo iniciatyva, mažmeninių vartotojų gynimas, pinigų plovimo prevencija.

5) Kaip manote ar Europos Sąjungos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemonės teigiamai įtakoja Lietuvos finansų rinkos priežiūrą?

Manau, kad taip. Lietuva pastoviai stiprina priežiūrinę dimensiją, nors parodome jog esame atviri investicijoms, tačiau tuo pačiu nesąžiningiems rinkos dalyviams didiname sankcijas, taip dar labiau apsaugodami finansinės rinkos sistemą bei vartotojus.

6) Kokias problemas matote įgyvendinant Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros priemones Lietuvoje?

Lietuvai didelė problema yra tai, jog Švedija nėra Bankų sąjungos narė. Tačiau ši problema yra visų mažų valstybių problema, todėl kad didžiausi bankai yra kilę iš didžiųjų valstybių. Šioje vietoje kyla finansinių srautų matomumo klausimas be kurio labai sunku vertinti rizikas.

7) Kaip manote, ar ateityje finansų rinkos priežiūrą Europos Sąjungoje turėtų būti labiau integruojama?

Šiuo metu vyksta Europos finansinės priežiūros institucijų sistemos peržiūra ir svarstoma kaip tobulinti tokias institucijas kaip EBA ar ESMA. Manau reikėtų tobulinti jų veiklą, bendradarbiavimą. Didesnės integracijos klausimas nėra lengvas, viena vertus tai yra gerai, kita vertus mes nenorėtume jog Lietuvos bankas būtų paliktas nuošalėje ir visa priežiūra būtų vykdoma Europos Sąjungoje.

8) Kokius Europos Sąjungos finansų rinkos priežiūros sistemos elementus reikėtų tobulinti?

Bankų sąjunga, konkrečiai Bendrą priežiūros mechanizmą, reikalinga užtikrinti ne Bankų sąjungoje esančių šalių bankų matomumą jei tai svarbu kitų šalių finansų rinkoms.